

”HEARTBROKEN IF YOU LEAVE”

Kiista Skotlannin itsenäistymisestä julkisessa keskustelussa vuoden 2014
kansanäänestyksen alla

Sosiologia

Turun yliopisto

Pro gradu –tutkielma

Mika Lamppu

Kesäkuu 2017

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin
OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/ Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LAMPPU, MIKA: ”Heartbroken if you leave”. Kiista Skotlannin itsenäistymisestä julkisessa keskustelussa vuoden 2014 kansanäänestyksen alla

Pro gradu -tutkielma, 67 s., 1 liites.

Sosiologia

Kesäkuu 2017

Tutkimus käsittelee vuoden 2014 syksyn Skotlannin itsenäistymisestä järjestetyn kansanäänestyksen aiheuttamaa kiistaa skotlantilaisessa julkisessa keskustelussa kansallisessa sanomalehdessä. Kiista keskittyy kysymykseen tulisiko Skotlannin itsenäistyä ja muodostaa itsenäinen valtio vai pysyä osana 300 vuotta vanhaa unionisopimusta ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa. Tutkimuksen aineisto koostuu suuren skotlantilaisen sanomalehden, The Heraldin, uutisartikkeleista viikon ajalta ennen kansanäänestyspäivää 18.9.2014. Uutisartikkelien mielenkiinnon kohteena ovat vaateet, joilla ihmiset oikeuttavat kantojaan julkisuudessa.

Tutkielman taustoitukseksi käydään läpi Skotlannin poliittista ja tutkimuksellista historiaa sekä pureudutaan Jurgen Habermasin käsitykseen porvarillisen julkisuuden kehityksestä. Teoreettinen viitekehystä rakennetaan Habermasin julkisuusteorian saaman kritiikin pohjalta, minkä seininä ovat Craig Calhounin ja Nancy Fraserin ajatukset julkisuuksista ja Pierre Rosanvallonin teorisoinnit vastademokratiasta. Tärkein tutkimusta ohjaava teoria on kuitenkin Luc Boltanskin ja Laurent Thevenot'n oikeuttamisteoria, joka on luotu ihmisten ja yhteisöjen välisien kiistojen tutkimiselle.

Oikeuttamisteorian pohjalta tutkimusmenetelmänä käytetään Tuukka Ylä-Anttilan kehittämää julkisen oikeuttamisen analyysiä (JOA). Oikeuttamisteorian julkisen oikeuttamisen maailmojen avulla analyysissä etsitään ihmisten käsityksiä koko yhteisöä koskevasta yhteisestä hyvästä, josta julkiseen keskusteluun osallistuvat ammentavat oikeuttamisensa aiheet. Tutkimuksessa seurataan, miten oikeuttamisen maailmoja käytetään sekä syvennyttään maailmoja perustaviin aiheisiin ja teemoihin.

Aineiston analyysin tuloksissa kansalaisuuden, kodin ja markkinoiden maailmat ovat oikeuttamisessa merkittävimmissä roolissa. Nämä maailmat eivät esiinny pelkästään yksin, vaan ne sitoutuvat toisiinsa myös kompromissein. Aiheina maailmojen käytön ympärillä esiintyy identiteettipolitiikka ja konservatismiin hylkiminen. Näissä on nähtävissä vahvan skotlantilaisen identiteetin merkitys. Lisäksi itsenäistymistä vastustavien maailmojen käyttö on negatiivissävytteistä varsinkin markkinoiden maailmassa. Tämä johtuu mekanismista, jossa omasta kannasta rakennetaan ennustettavaa kuvaa korostamalla jatkuvasti epävarmuutta tulevaisuudesta, jonka kiistan toisen osapuolen näkemys tuottaisi yhteisölle.

Asiasanat: demokratia, Iso-Britannia, itsenäisyys, julkinen oikeuttaminen, julkisen oikeuttamisen analyysi, julkisuus, kansakunta, kansallinen identiteetti, kansanäänestys, Skotlanti, Yhdistynyt kuningaskunta

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN TAUSTA	4
2.1. Skotlannin itsehallinnon historia	4
2.2. Skotlanti tutkimuskohteena	11
3. JULKISUUS JA YHTEISISTÄ ASIOISTA PÄÄTTÄMINEN	21
3.1 Porvarillisen julkisuuden kehitys ja sanomalehtien synty	21
3.2 Erilaiset julkisuudet ja demokratia	25
3.3 Oikeuttamisteoria	29
4. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	35
4.1. Tutkimusasetelma	35
4.2. Aineisto	37
4.3. Julkisen oikeuttamisen analyysi	39
5. OIKEUTTAMISEN MAAILMOJEN KÄYTTÖ AINEISTOSSA	43
5.1 Kuka vaatii ja miten?	43
5.2 Thatcherin ja konservatismiin haamu	53
5.3 Identiteettipolitiikka	56
5.4 Epävarmuudesta varmuutta	59
6. POHDINTA	62
6.1 Tutkimusmenetelmästä	62
6.2 Johtopäätöksistä	64

LÄHTEET

LIITTEET

1. JOHDANTO

Kansanäänestykset ovat suoran demokratian kulmakiviä. Ne antavat mahdollisuuden kansalaisille sanoa sanottavansa tai käyttää veto-oikeutta yhteiskunnan kannalta keskeisistä suurista asioista päätettäessä. (Quinlan, Shephard & Paterson 2015, 192.) Tällainen merkittävä neuvoa-antava kansanäänestys järjestettiin Skotlannissa syksyllä 2014, kun Skotlannin parlamentti kysyi skotlantilaisten mielipidettä maan itsenäistymisestä. Skotlanti oli tätä ennen ollut viimeiset 300 vuotta unionisopimuksella kansakunta ilman valtiota osana suurempaa Yhdistynyttä kuningaskuntaa. Kansanäänestyksen järjestämisen perustana oli kansallismielisen, Skotlannin itsehallinnon lisäämistä ajavan poliittisen liikehdinnän nopea kasvu, minkä näyttävimpänä edustajana on toiminut viime aikoina Skotlannin kansallismielinen puolue, Scottish National Party (SNP). Kansallismielisen aallon suuruudesta kertovat puolueen kannatusluvut. Varsin matalasta ja heilahtelevasta kannatuksesta tunnettu SNP nousi vuoden 2007 Skotlannin parlamenttivaaleissa suurimmaksi puolueeksi ja seuraavissa vaaleissa 2011 se jo sai ehdottoman enemmistön parlamentissa, mikä takasi mahdollisuuden järjestää kansanäänestys itsenäistymisestä. (Finlay 2009; Herbert, Burnside, Murray, Liddell & McIver 2011.)

Tämä tutkielma tutkii vuoden 2014 Skotlannin itsenäistymisestä järjestetyn kansanäänestyksen aiheuttaman kiistan oikeuttamista skotlantilaisessa julkisessa keskustelussa. Kiista kiteytyy siihen, pitäisikö Skotlannin olla itsenäinen valtio vai osa Yhdistynyttä kuningaskuntaa. Aineistona käytetään suuren skotlantilaisen sanomalehden The Heraldin uutisartikkeleita yhden viikon ajalta ennen kansanäänestyspäivää 18.9.2014. Aineisto edustaa julkisessa keskustelussa Skotlannin valtajulkisuutta, joka palautuu Jurgen Habermasin (1989 [1962]) käsitykseen porvarillisesta julkisuudesta. Habermasin julkisuusteorialle ja sen kritiikille (Calhoun 1992; Fraser 1992; 2007) perustuva tutkielman teoreettinen viitekehys käsittelee myös länsimaisen demokratian kehittymistä (Rosanvallon 2008; 2013). Tutkimustulosten takia näiden lisäksi pohditaan kansallisen identiteetin ja kansakunnan käsitteitä.

Teoreettisen viitekehyksen tärkein osa on edellä esitetyitä huolimatta ranskalaisten sosiologien Luc Boltanskin ja Laurent Thevenot'n (2006 [1991]) oikeuttamisteoria. Teorian merkittävyys tutkimukselle tulee siitä, että se on kehitetty tutkimaan ihmisten ja yhteisöjen välisiä kiistoja (Thevenot 2011). Oikeuttamisteorian avulla tutkitaan yhteisöjen moraaliperustaa, joka tulee esille sitä vahvemmin mitä syvempi kiista on. Moraaliperusta tulee näkyväksi ihmisten oikeuttaessa kantojaan ja mielipiteitään, sillä oikeuttaminen perustuu ihmisten käsityksiin yhteisestä hyvästä (Thevenot 2011.) Tästä syystä tutkittava yhteiskunnallista pohjaa horjuttava - kansanäänestyksen aiheuttama - kiista valtion olemassaolosta on oikeuttamisteorialle perustuvalla tutkimukselle ominainen tutkimuskohde.

Valitusta teoreettisesta viitekehyksestä johtuen tutkielmassa ei ole kiinnostuttu siitä, miten julkinen keskustelu on vaikuttanut äänestyksen lopputulokseen tai mitä seurauksia äänestyksellä on. Sen sijaan mielenkiinto kohdistuu kiistan osapuolten kantojen oikeuttamisen tapoihin ja yhteisön moraaliperustaan. Näin tutkimus kohdistuu moraalisosio­logian ja poliittisen sosiologian aloille. Tutkielman kirjoittaja on etsinyt myös historiallista otetta tutkielmaan, minkä takia Skotlannin historiallista taustaa ja porvarillisen julkisuuden kehitystä käsitellään pidemmältä aikaväliltä hieman laajemmin. Historiallisen sosiologian avulla tässä tutkielmassa kyetään ymmärtämään syvemmin moraalikehitystä.

Tutkielmassa käytettävä tutkimusmenetelmä nojautuu Boltanskin ja Thevenot'n oikeuttamisteorian julkisen oikeuttamisen maailmoihin. Tuukka Ylä-Anttilan (2010) kehittämä julkisen oikeuttamisen analyysi (JOA) yhdistää oikeuttamisteorian poliittisten vaateiden analyysimenetelmään (Koopmans & Statham 1999) mahdollistaen sekä aineiston laadullisen että määrällisen analyysin. Analyysin keskiössä ovat oikeuttamisteorian seitsemän julkisen oikeuttamisen maailmaa, joiden avulla pureudutaan yhteisöjen moraaliseen perustaan, josta oikeuttamisen maailmat kumpuavat. Näin tutkimusmenetelmän avulla vastataan kahteen tutkimuskysymykseen. Ensiksi selvitetään, miten kansanäänestyksen aiheuttamassa kiistassa oikeuttamisen maailmoja käytetään. Toinen kysymys on, mihin aiheisiin ja teemoihin tämä oikeuttaminen tukeutuu. Ensimmäisen kysymyksen vastausten tarkoitus on määrällistää maailmojen käyttöä ja täten *kuvata* oikeuttamista. Vastaamalla toiseen kysymykseen pystytään *ymmärtämään* tarkemmin aiheita ja niille annettuja merkityksiä, jotka ovat maailmojen takana.

Skotlanti lopulta säilyi Yhdistyneessä kuningaskunnassa, kun säilymisen puolesta lopulta äänesti reilu 55 %:a äänioikeutetuista. Skotlannin itsenäistymisestä järjestetty kansanäänestys ei jäänyt kuitenkaan saarivaltion ainoaksi viimeaikaiseksi merkittäväksi kansanäänestykseksi. Iso-Britannia järjesti kesällä 2016 kansanäänestyksen Euroopan unionista irtautumisesta. Tämä äänestys johti EU:sta eroamiseen - brexitiin, joka nosti kiistan Skotlannin itsenäistymisestä takaisin pinnalle, sillä selkeä enemmistö skotlantilaisista oli EU:ssa säilymisen kannalla. Lisäksi vuoden 2014 kansanäänestyksessä Iso-Britannian EU-jäsenyydellä oli merkitystä kielteisen vaihtoehdon voittamisessa. Vuonna 2014 Iso-Britannian pääministeri David Cameron pystyi pitämään Skotlannin Yhdistyneessä kuningaskunnassa, mutta pari vuotta myöhemmin epäonnistui säilyttämään Iso-Britannian Euroopan unionissa. Cameron oli epäsuosittu Skotlannissa, mikä näkyi hänen viimeisessä puheessaan, jonka hän piti maan kansalle kolme päivää ennen Skotlannin kansanäänestyspäivää. Ottaen huomioon hänen epäonnistumisensa brexit-äänestyksessä pari vuotta myöhemmin, oli yksi hänen antamista vetoomuksista maan säilymisestä Iso-Britanniassa ironisen enteilevä: ”Jos ette pidä minusta, niin en tule olemaan täällä ikuisesti.” (The Herald 16.9.2014f). Skotlantilaiset päättivät pysyä Iso-Britanniassa David Cameronista huolimatta, mutta Cameron joutui väistymään pääministerin paikalta nopeammin kuin vuoden 2014 syksyllä hän uskoikaan.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1. Skotlannin itsehallinnon historia

Vuoden 1707 unionisopimuksessa Skotlanti menetti itsenäisyytensä liittyessään osaksi Iso-Britannian yhdistynyttä kuningaskuntaa. Samalla Skotlanti menetti oman parlamenttinsa, kun sopimuksen pohjalta luotiin kuningaskunnille yhteinen parlamentti. Tätä ennen Skotlannin ja Englannin kuningaskunnilla oli ollut vuodesta 1603 lähtien sama hallitsija. (Houston 2008, 13–14.)

Itsenäisyyden menettäminen oli aiheuttanut Skotlannissa kovaa keskustelua. Jo sopimuksen allekirjoittamisen aikaan nousi esille spekulatioita siitä, että Skotlannin parlamentin edustajia olisi käännytetty unionisopimuksen puolelle puhumalla ja jopa maksamalla. Perinteisenä nationalismin sävyttämänä selityksenä unionin synnylle on Skotlannissa pidetty Englannin aktiivisuutta asiassa. Tämän selityksen mukaan unionisopimus oli pelkästään Englannin projekti, johon skotlantilaisilla ei juuri ollut valtaa vaikuttaa. Lisäksi on väitetty, että Skotlannissa olisi pelätty Englannin sotilaallista miehitystä. Vaikka esimerkiksi parlamentin edustajien lahjomisen on todistettu olleen laajaa, ei selitys unionin synnylle ole kuitenkaan näin yksioikoinen. (Whatley 2008, 29.)

Kuningaskuntien yhdistämisellä oli Skotlannissa itse asiassa koko maan kattavaa kannatusta parlamentin edustajia myöten jo ennen kuin unionisopimuksesta oli ollut puhettakaan Englannin kanssa. Englannin tehtyä aloitteen oli skotlantilaiset olleet myös mukana laajasti unionisopimuksen laadinnassa. Skotlannin liittymisellä osaksi Englantia oli selvästi nähtävillä hyviä puolia: Skotlanti oli 1700-luvun alussa lähes konkurssin partaalla eikä se voinut pienen laivastonsa avulla taistella muita merkantilistisia suurvaltoja vastaan. Lisäksi Skotlanti pelkäsi Ranskaa, joka loi sotilaallisen uhan mitättömän armeijan omistavalle Skotlannille. Vaikka Englannista tuli maiden muodostaman yhdistyneen kuningaskunnan dominoiva osa, oli Skotlannilla näyttävästi myös selkeitä etuja liitostaan Englannin kanssa. (Whatley 2008, 29–30.)

Skotlannin ja Englannin muodostama Iso-Britannian yhdistynyt kuningaskunta koki aluksi vastarintaa. Unionisopimuksen allekirjoituksen jälkeen Skotlannissa isoissa kaupungeissa järjestettiin väkivaltaiseksikin kehittyneitä mielenosoituksia ja mellakoita. Järjestäytyneemmän uhan aiheuttivat kuitenkin uskonnolliset ryhmittymät: presbyteereistä muodostunut ryhmä sekä ranskalaisten tukemat militantit katoliset jakobiitit. Vuoteen 1745 mennessä unionin kohtaama vastarinta hiipui, kun jakobiittien vallankumous epäonnistui. Tästä lähtien Skotlanti ja Englanti ovat pystyneet elämään tähän päivään saakka varsin rauhanomaisesti rinnakkain. (Bowie 2008, 39–40, 51.)

Skotlantilainen kansallismielisyys alkoi saada tilaa politiikassa 1900-luvun aikana, vaikkakin sen kehitys oli hidasta. Skotlannin kansallinen puolue perustettiin 1928 neljän eri järjestön pohjalta. Nämä järjestöt olivat Scottish Home Rule Association, Scots National League, Scottish National Movement ja Glasgow University Students Nationalist Association, jotka perustivat The National Party of Scotland -puolueen eli NPS:n. Sitä yhdisti Skotlannin itsehallinnon lisäämisen kannatus sekä pettymys Iso-Britannian parlamentissa istuvia skotlantilaisten puolueiden edustajia kohtaan. Itsemääräämisoikeuden vaateiden perusta on 1900-luvun alun radikaalissa vasemmistoliikkeessä, vaikka se löysi myös vastakaikua valtapuolueista Labourista ja Liberaalidemokraateista jo tuolloin. Ei siis ole ihme, että syntyneen puolueen perusta oli ideologisesti hyvin laaja. Puolueen jäsenet olivat kyllästyneitä oman maansa edustajien kyvyttömyyteen ajaa Skotlannin asioita eteenpäin Iso-Britannian parlamentissa. Puolueen sisälle syntyi nopeasti erottelu maltillisten autonomian lisäämiseen tähtäävän ryhmän ja itsenäisyyteen pyrkivän ryhmän välille. Samaan aikaan Skotlantiin oli myös yleisesti syntynyt samanlainen jako kansalaisten välille siitä, mitä Skotlannin itsemääräämisoikeudella tarkoitettiin. Maltillisemmat käsittivät itsemääräämisoikeuden niin, että maahan muodostettaisiin parlamentti, joka hallitsisi paikallista päätöksentekoa Iso-Britannian valtion alaisuudessa. Toinen käsitys oli muodostaa itsenäinen Skotlannin kansallisvaltio. (Finlay 2009, 19–22.)

Uuden kansallismielisen puolueen synty vaikutti nopeasti Skotlannin politiikkaan, kun valtapuolue Labour kääntyi yhä vahvemmin tukemaan Skotlannin itsehallintoa. NPS:n vierelle perustettiin pian poliittisesti oikealle suuntautunut Scottish Party, jonka kanssa NPS kuitenkin yhdistyi jo 1934 muodostaen kansallisen puolueen Scottish National Partyn (SNP), mitä nimeä

puolue kantaa nykyään. Puolueen menestys jäi kuitenkin tuolloin vaisuksi vaaleissa ja puolueen maltillinen ja radikaali laita alkoivat etäännyttää toisistaan. Toisen maailmansodan jälkeen Skotlannissa itsehallinnolla oli kansalaisyhteiskunnassa kaikesta huolimatta vahva kannatus, mikä oli tulosta pitkälti Skotlannin huonosta taloustilanteesta, sodanaikaisesta nationalistisesta puheenparresta sekä valtapuolue Labourin myönteisestä asenteesta itsehallintoa kohtaan. Ongelmana kuitenkin oli, ettei kannatusta pystytty realisoimaan politiikan kentälle, minkä takia SNP:n maltillisen siiven johtaja John MacCormick lähti puolueesta ja perusti puolueet läpileikkaavan National Conventionin. Perustetussa puoluepolitiikan ulkopuolisessa organisaatiossa olivat mukana myös valtapuolueet Labour sekä Liberaalidemokraatit ja sen tarkoituksena oli löytää konsensus itsehallinnon ongelmaan. Konsensuksen hakeminen epäonnistui pitkälti Labourin takia, jonka pääasiallisena tavoitteena itsehallinnon sijaan oli rakentaa Iso-Britannian valtion taloudellisen avun ja keskitetyn sosiaalipolitiikan avulla hyvinvointivaltion mallia Skotlantiin. Hyvinvointivaltion rakentaminen jyräsi itsehallinnon ajamisen politiikan ja National Convention menetti asemansa merkittävänä poliittisena toimijana. SNP jäi yksin ajamaan nationalistista politiikkaa Skotlantiin 1950-luvusta eteenpäin. (Finlay 2009, 24–26.)

Kansallismielinen politiikka koki ensimmäisen nousunsa 1960-luvun loppupuolella. SNP oli 1950-luvulta lähtien rakentanut puoluekoneistoaan ja puoluea alkoi lisätä kannatustaan 1960-luvun puolelle siirryttäessä. Kannatuksen kasvu perustui puolueen kykyyn käyttää politiikassa hyväkseen varsinkin Labourin tukemaa epäonnistunutta keskitettyä tukipolitiikka sekä Skotlannin pahenevaa taloutta, jonka tukeminen oli vaatimattomampaa kuin muilla Kuningaskunnan alueilla. Samaan aikaan nationalismin akateemista vakuuttavuutta lisäsi vastakulttuurin ja antikolonialistisen teorian nousu ja käyttö Skotlannin aseman selittäjänä osana imperialistista Iso-Britanniaa. Skotlannin valtapuolueina tuolloin toimineet Labour ja konservatiivipuolue eivät myöskään ottaneet SNP:tä vakavasti merkittävänä poliittisena vastustajana. Tämä johti siihen, että SNP sai ensimmäiset merkittävät saavutuksensa politiikan kentällä Skotlannissa 1960-luvun lopun eri paikallisvaaleissa nostoen parhaimmillaan kannatuksensa koko Skotlannissa 16 %:iin. Tärkeimpänä saavutuksena oli SNP:n edustajan saaminen Westminsteriin vuonna 1967. (Finlay 2009, 28–30.)

James Mitchell (2009, 32–34) toteaa, ettei SNP läpilyönnistään huolimatta noussut osaksi Skotlannin politiikan valtavirtaa ennen Skotlannin parlamentin perustamista 1997. 1960-luvun jälkeen SNP tosin onnistui nostamaan ajoittain itsensä hyviinkin tuloksiin vaaleissa, mutta Mitchell (2009, 40–41) kuvailee SNP:n politiikkaa pikemmin uhkailevana painostuspolitiikkana kuin perinteisenä puoluepolitiikkana. Skotlantilainen politiikka sen sijaan muuttui. 1960-luvun lopusta lähtien Skotlannin etujen ajamisesta tuli poliittinen pakko. Tämä pakko näkyi kaikissa merkittävässä puolueissa: Labourissa, konservatiiveissa ja liberaalidemokraateissa. Luokka alkoi menettää sijaansa tärkeänä politiikan muokkaajana Skotlannissa ja poliittinen ilmapiiri siirtyi kohti keskustaa, kun aikaisempi kaksipuoluejärjestelmä muuttui Labourin johtamaksi yksipuoluejärjestelmäksi konservatiivien kannatuksen romahtaessa pysyvästi matalalle tasolle. Skotlannin itsemääräämisoikeuden ongelma ja perustuslaillinen asema osana Kuningaskuntaa oli noussut suurimmaksi poliittiseksi aiheeksi. Ajan kuluessa Skotlannin intressit alkoivat tarkoittaa samaa kuin Skotlannin oma parlamentti.

Skotlannin aluevesiltä löydettiin öljyä 1960-luvun lopulta ja aihe nousi pinnalle 1970-luvulla. SNP käytti öljyä aseenaan 1970-luvun vaaleissa vaatimalla öljyä Skotlannille ja öljyä onkin pidetty SNP:n kannatuksen nousun takeena. Mitchell kuitenkin muistuttaa, että SNP:n kannatus oli lähtenyt jo nousuun 1960-luvulla ennen öljyn nousemista politiikan keskiöön. Toisaalta öljyn vaatiminen skotlantilaisille oli merkki siitä, miten vanha luokkaretoriikka liitettiin yhteen kansallisten intressien kanssa. (Mitchell 2009, 35.) SNP:n kannatuksen muuttumiselle merkittävintä 1970-luvulla oli kuitenkin puolueen selkeä irrottautuminen itsenäisyysvaatimuksista ja siirtyminen autonomian lisäämisen kannalle. Päätös johti puolueen linjan lähentymiseen Labourin kanssa, mikä laski SNP:n kannatusta dramaattisesti 1970-luvun lopussa. Laskun jyrkkyyttä lisäsi se, että puolue oli vuonna 1974 saanut parhaan tuloksensa vaaleissa. (Emt.) Skotlannin itsemääräämishaluissa puolueen kannatuksen lasku ei kuitenkaan näkynyt. Vuonna 1979 järjestettiin Skotlannissa kansanäänestys, jonka tuloksena Skotlantiin olisi syntynyt oma lakeja säätelevä kokous Iso-Britannian valtion alaisuuteen. Kansanäänestyksessä kyllä-äännet voittivat 51 % kannatuksella, mutta tulos mitätöitiin, koska äänestysprosentti oli liian alhainen, jotta tulos olisi ollut pätevä. (Devine 2008, 154–155.)

Ennen politiikan kentän valtavirtaan siirtymistä SNP:n kannatus teki toisen kasvupyrähdysten 1980-luvulta 90-luvulle, jolloin Iso-Britannian pääministerinä toimi konservatiivien Margaret Thatcher. Suurin osa skotlantilaisista koki joutuneensa tyrannian kohteeksi, koska he eivät olleet puoltaneet saarivaltion politiikan konservatismia. Thatcherin hallinnon ajama rankka kulupolitiikka ja valtion uusliberalisoiminen johti kansallismielisen SNP:n kannatuksen kasvuun. SNP:n nähtiin antavan vastuksen Englannista johdetulle politiikalle. Tämän vastuksen kärkitemana oli Skotlannin autonomian lisääminen muun muassa luomalla Skotlannille oma parlamentti. (Devine 2008, 17; Finlay 2008, 157–158.) Saarivaltion hallinto nähtiin uhkana Skotlannin itsemääräämisoikeuden saamiselle.

Thatcherismin vaikutus Skotlannin politiikkaan jatkui 1990-luvulle, vaikka maltillinen John Major oli ottanut Thatcherin paikan konservatiivien johdossa. Konservatiivien politiikan legimitteettiongelma Skotlannissa ei suinkaan johtunut maan taloudellisen tilanteen kurjistumisesta puolueen harjoittamasta politiikasta. Päinvastoin, Skotlannin talous oli konservatiivisen politiikan johdosta elänyt nousukautta. Tämä huomio korostaa istä tulkintaa, että Iso-Britannian hallinnon legimitteettiongelma perustui skotlantilaisten käsitykseen siitä, ettei heillä ollut tarpeeksi sananvaltaa oman alueensa politiikkaan. (Finlay 2008, 161–162, 171.) Ongelman ratkaisuna Iso-Britannian keskusvallan otetta Skotlannin paikallispolitiikasta vähennettiin ja Skotlannissa järjestettiin ensimmäiset Skotlannin parlamentin vaalit 1999. Parlamentilla on valta päättää muun muassa maan koulutuksesta, terveydenhuollosta ja ympäristöstä mutta esimerkiksi työllisyyttä ja ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa johdettaan edelleen Iso-Britannian parlamentista käsin. (Houston 2008, 37).

Skotlanti sai oman parlamenttinsa vuoden 1997 kansanäänestyksessä, minkä uskottiin tappavan nousevan nationalistisen hengen Skotlannista (Curtice, McCrone, McEwen, Marsh & Ormston 2009, 55). Tasan kymmenen vuotta myöhemmin kansallismielisestä puolueesta SNP:stä tuli historiallisesti maan suurin puolue ja puolueen karismaattisesta puheenjohtajasta Alex Salmondista maan First Minister. Puolueen kannatuksen nousun pysyvyyttä ehdittiin epäillä (esim. Curtice ym. 2009) samalla lailla kuin oli tehty jo SNP:n kannatuksen nousun aikaan 1960-luvun lopulla (McLean 1970). Vain neljä vuotta myöhemmin SNP sai parlamenttivaaleissa ehdottoman enemmistön parlamenttiin (Herbert ym. 2011). Tämä tarkoitti samalla sitä, että Skotlannissa alettiin valmistella kansanäänestystä irtautumisesta Iso-

Britanniasta ja Skotlannin itsenäistymisestä. Nationalistisen politiikan vastustajat olivat epäonnistuneet tappamaan kansallismielisyyden nousun Skotlannissa.

Vuoden 2011 vaalitulokset ja kansanäänestykseen valmistautuminen sai tutkijat spekuloida Skotlannin poliittisella tulevaisuudella. Tutkijoiden arviot vaihtelivat minimaalisesta itsehallinnon lisäämisestä (McLean, Gallagher & Lodge 2013, 48–70) aina eriasteisiin itsenäistymisvaihtoehtoihin (Keating 2012). Oikeustieteen tutkija Elisanda Casanas Adam (2014, 49–50) luettelee ansiokkaasti Skotlannin poliittiselle järjestelmälle viisi eri mahdollisuutta riippuen itsehallinnon tasosta:

- Ensimmäinen on ”Status quo”, jossa Skotlannille annetaan hyvin vähän uusia asioita Skotlannille itselle päätettäväksi. Casanas Adam itse huomauttaa, että tämä on hyvin epätodennäköinen kehityssuunta, sillä jo vuonna 2013 merkittävimmäkään unionin kannattajat eivät uskoneet tämän riittävän Skotlannille.
- Kaksi seuraavaa mahdollisuutta ovat itsehallintoa selvemmin lisäävät vaihtoehdot devolution-plus sekä devolution-max. Devolution-plussassa Skotlanti saisi kerätä jossain määrin veroja käytettäväksi Skotlannissa sekä päättää itse osasta hyvinvointipalveluistaan sekä muun muassa maahanmuutosta. Devolution-max antaisi sen sijaan Skotlannille itsehallinnon päättää kaikesta muusta paitsi puolustuksesta, ulkopoliitikasta, finanssisäätelystä sekä raha- ja valuuttapolitiikasta. Samalla se antaisi Skotlannille täyden oikeuden veronkantoon. Viimeisin Skotlannin itsehallintoa kehittävä Scotland Act 2016 (kts. tämä alaluku) näyttäisi ajavan Skotlantia lähelle Casanas Adamin kolmatta vaihtoehtoa, devolution-maxia.
- Neljäs ja viides vaihtoehto koskevat jo itsenäistä Skotlantia. Independence-lite pitäisi kuningattaren itsenäisen Skotlannin päämiehenä ja Skotlanti pysyisi osana Iso-Britannian talousunionia sekä jakaisi punnan valuuttana. Tämä oli samalla Alex Salmondin alkuperäinen esitys itsenäisyys suunnitelmaksi. Viides vaihtoehto on täysin itsenäinen Skotlanti ilman kytköksiä aiempaan emämaahan, mitä itsenäisyyskampanjassa ajoivat kovan linjan SNP:läiset.

Vuoden 2014 syyskuun 18. päivänä Skotlannin itsenäistymisestä pidetyssä kansanäänestyksessä skotlantilaisilta kysyttiin haluavatko he Skotlannin itsenäistyvän. Vastausvaihtoehtoina oli kyllä tai ei. Vastausvaihtoehtojen ympärille syntyi kaksi isoa kampanjaa: SNP:n johtama kyllä-kampanja sekä laajemmin johdettu Better Together-kampanja, joka tähtäsi Skotlannin pysymiseen unionin osana. Kansanäänestyksestä tuli odotettua tasaisempi, kun kyllä-äännet kirivät kampanjoinnillaan viimeisinä viikkoina gallupeissa jopa ohi ei-äänistä. Lopulta skotlantilaiset päättivät kuitenkin pysyä osana Iso-Britanniaa. Unionissa pysymistä äänesti 55,3 % äänioikeutetuista. Äänistä 44,7 % päätyi itsenäistymisen kannalle. Äänestysprosentti oli historiallisen suuri 84,6 % yli 16-vuotiaista äänioikeutetuista. (McGarvey 2015, 36.) Skotlannin First Minister Alex Salmond teki äänestystuloksesta omat johtopäätöksensä ja luovutti paikkansa maan johdossa. Hänen paikalleen nousi toinen SNP:n merkittävä poliitikko ja kyllä-kampanjassa vahvasti mukana ollut Nicola Sturgeon.

Keskustelu Skotlannin itsehallinnon lisäämisestä käy kansanäänestyksen tuloksesta huolimatta kuumana. Osaltaan tähän vaikuttaa se, että äänestys oli loppujen lopuksi tiukka itsenäistymisen saadessa jopa 45 % äänistä. Suurempi vaikutus oli kuitenkin 12 päivää ennen äänestystä annetulla galluptuloksella, joka kertoi ”kyllä”-äänien siirtyneen johtoon. Iso-Britannian kolme suurinta puoluetta yllättyi gallupin tuloksesta niin, että nykyään ”The Vow” nimellä tunnettu tapahtuma sai puolueiden puheenjohtajat (David Cameron, Nick Clegg ja Ed Milliband) lupaamaan skotlantilaisille syvempää itsehallintoa, jos kansalaiset äänestäisivät unionissa pysymisen puolesta. Skotlantiin perustettiin vaalien jälkeen oma komissio selvittämään itsehallinnon laajentamista. (Cairney 2015, 186.) Kahdessa vuodessa oli poliittinen tilanne Skotlannissa muuttunut rajusti, sillä vielä vuonna 2012, jolloin Cameron antoi siunauksensa kansanäänestykselle, oli unionismi ollut selkeästi itsenäistymistä kannatettavampaa.

Lopulta Skotlannin itsehallintoa lisättiin kaksi vuotta myöhemmin Scotland Act 2016 – julistuksella. Tämä muun muassa lisäsi Skotlannin parlamentin valtaa verotukseen sekä työ- ja hyvinvointipalveluihin (Scotland Act 2016). Itsehallinto-ongelman lisäksi Skotlantia hiersi unionisuhteessa lisäksi Iso-Britannian EU-kansanäänestys. Skotlannin äänestäessä itsenäisyydestään syyskuussa 2014, Iso-Britannia oli vielä osa EU:ta. EU-myönteiselle Skotlannille olikin shokki, kun britit äänestivät kesäkuussa 2016 kansanäänestyksessä EU-eron

eli niin sanotun brexitin puolesta. Skotlannin pääministeri ilmoitti välittömästi tämän jälkeen, että Skotlanti harkitsee toisen itsenäisyyskansanäänestyksen järjestämistä, sillä EU-jäsenyydellä oli ollut vuoden 2014 äänestyksessä suuri merkitys.¹ Tätä tutkielmaa tehdessä Skotlannin parlamentissa on mennyt läpi esitys toisen itsenäisyydestä järjestettävän kansanäänestyksen järjestämisestä², minkä arvioitu toteuttamisvuosi olisi 2019. Kansanäänestys vaatii vielä Westminsterin hyväksynnän, joten väittely aiheen ympärillä tulee jatkumaan vielä pitkään.

2.2. Skotlanti tutkimuskohteena

Skotlantia osana Yhdistynyttä kuningaskuntaa on tutkittu jo jonkin aikaa, mutta viimeaikainen kiihtynyt kansallismielisyyden nousu skotlantilaisessa politiikassa on poikanut ison määrän ajankohtaista tutkimusta. Skotlanti on omanlaisensa alue Iso-Britanniassa, mikä näkyy vertaamalla jo eri puolueiden kannatuslukuja Skotlannin ja emämaa Englannin välillä (Curtice ym. 2009, 3). Skotlannissa on valtaa pitänyt pitkään vasemmistopuolue. Ennen SNP:tä suurin puolue oli vuosikymmeniä työväenpuolue Labour. Lisäksi SNP on muista Euroopan nationalistisista puolueista poiketen selkeästi vasemmistopuolue. Sosialismilla on siis ollut maassa vankka asema jo kauan (Leith & Soule 2011, 4; McNair 2008, 228). Englannissa on tunnetusti vallalla yksilökeskeisempi konservatismi. Tässä alaluvussa keskitytään Skotlannin politiikkaan, kansalliseen identiteettiin sekä viimeaikaiseen vuoden 2014 kansanäänestyksen aiheuttamaan tutkimukseen. Muistakin aiheista on sosiologisesti merkittävää tutkimusta tehty, mutta ne jätetään huomioimatta, jotta tutkielma pystyy tähdentymään pitkälti myöhemmin aineiston kannalta tärkeisiin aiheisiin. Taustoittamatta ja esittelemättä jää esimerkiksi uskonnon merkitys Skotlannin itsenäisyyden kansanäänestykselle, josta on tehty myös jonkin verran tutkimusta (esim. Bonney 2012; 2013).

Englannin ja Skotlannin epäsuhta unionin jäsenenä – ja täten Skotlannin alisteinen suhde Englantia kohtaan – on aiheuttanut skotlantilaisuuden jakaantumisen kahtia. Skotlantilaista

¹ BBC 24.6.2016: Brexit: Nicola Sturgeon says second Scottish independence vote 'highly likely'. [Viitattu 23.3.2017] Luettavissa osoitteessa <<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36621030>>

² The Scotsman 28.3.2017: Holyrood's indyref2 vote rejected by Westminster. [Viitattu 29.3.2017] Luettavissa osoitteessa <<http://www.scotsman.com/news/holyrood-s-indyref2-vote-rejected-by-westminster-1-4405727>> Toiseen mahdolliseen kansanäänestykseen on alettu viitata Skotlannissa lyhenteellä ”Indyref2”, joka on jo laajassa käytössä tiedotusvälineissä.

kansalaisyhteiskuntaa sekä kansakunnan menneisyyttä edustaa skotlantilainen sydän ("heart"), joka erottuu järkevästä brittiläisestä päästä ("head"). Tämä johtaa siihen, ettei skotlantilaisuudella ole mahdollisuuksia selviytyä muualla kuin romanttisessa kansallisessa menneisyydessä, kun taas brittiläisyys on se voima, joka vie kohti tulevaisuuden edistystä. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että 1700-luvun skotlantilaiset suuret tieteen edistäjät Adam Smith ja David Hume identifioivat itsensä ja heidät edelleen identifioidaan brittiläisiksi eikä skotlantilaisiksi. Tunnettu Skotlannin tutkija ja sosiologi David McCrone pitää tätä kuvaa, jonka Tom Nairn loi merkittävässä Skotlantia käsittelevässä kirjassaan "The Break-Up of Britain" (1977), voimakkaimpana analyysinä skotlantilaisesta kulttuurista. (McCrone 1992, 175–177.)

Skotlannin alistuneisuus yhdistettynä valtiottomuuteen on luonut skotlantilaisesta identiteetistä omanlaisensa luomuksen. Tätä skotlantilaista identiteettiä voi lähestyä mielekkäästi kansakunnan käsitteen kautta. Benedict Andersonin kuuluisan luonnehdinnan mukaan kaikki kansakunnat ovat *kuviteltuja yhteisöjä*. Andersonia (2007, 6-7) mukailten kansakunnat ovat poliittisia yhteisöjä neljällä eri tapaa:

- "Ne ovat kuviteltuja, koska pienempienkään kansakuntien jäsenet eivät ikinä voi tuntea tai tavata useimpia kanssakansalaisiaan, tai edes kuulla heistä, vaikka kaikkien mielissä elää kuva heidän jakamastaan yhteydestä."
- "Kansakunnat on (sic) kuviteltu rajallisiksi, koska niistä suurimmillakin – joihin kuuluu kenties miljardi elävää ihmistä – on äärelliset, joskin joustavat rajansa, joiden takana on toisia kansakuntia."
- "Ne on kuviteltu täysivaltaisiksi, koska kansakunnan käsite syntyi aikana, jolloin valistus ja vallankumous olivat tuhoamassa jumalallisesti määrättyjen, hierarkkisten dynastiavaltakuntien oikeutusta."
- "Lopulta ne on kuviteltu yhteisöiksi, koska huolimatta epätasa-arvosta ja riistosta, joka kussakin kansakunnassa saattaa todellisuudessa vallita, kansakunta käsitetään kuitenkin aina syväksi, kaiken läpileikkaavaksi toveruudeksi."

Skotlanti täyttää Andersonin määritelmän poliittisesta yhteisöstä, joten sitä voidaan pitää kansakuntana. Alisteisuus Englannille sekä oman valtion puuttuminen kuitenkin problematisoivat skotlantilaista kansakuntaa. Vertaamalla Skotlantia tarkemmin Andersonin neljään kansakuntaa määrittävään tekijään, niin ongelmalliseksi niistä osoittautuu kolme. Ensinnäkin, Skotlannin kansakunta rajoittuu merirajaan sekä Englannin väliseen rajaan. Rajat ovat kuitenkin hyvin joustavat, sillä Skotlanti kuuluu samalla Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, jonka kanssa sillä on pitkä historia. Toiseksi skotlantilainen saattaa tuntea Andersonin mainitsemaa *läpileikkaavaa toveruutta* muita brittejä kohtaan. Toisaalta toveruuden rinnalla on epätasa-arvoinen asema unionin jäsenenä. Ongelmallisin tekijä on kuitenkin kansakunnan täysivaltaisuus, sillä Skotlanti ei ole muodostanut omaa valtiotaan, jossa se voisi täysin vapaasti päättää omista asioistaan.

Andersonin lisäksi on myös muita kansakuntien ja nationalismien tutkijoita, jotka pitävät valtion roolia merkittävänä kansakunnan rakentumisen kannalta. Toinen kuuluisa nationalismitutkimuksen klassikko Ernest Gellner (1983, 1;143) jakaa tunnetun brittisosiologin, Anthony Giddensin, näkemyksen, ettei kansakunta pysty selviytymään ilman sitä suojaavaa kuorta – valtiota. Lisäksi esimerkiksi marxistisesta historiannäkemyksestään tunnettu Eric Hobsbawm (1994, 17–18) pitää nationalismia valtion välineenä luoda *väärää* tietoisuutta yhtenäisyudentunteesta, jolla valtio pitää kansalaiset lojaaleina valtiovallalle. Hobsbawmin käsitystä seuraten, Iso-Britannia pyrkimyksenä olisi levittää omaa näkemystään suuremmasta kansakunnasta Skotlannin kustannuksella. Valtion merkityksen ongelmallisuuden takia Skotlantiin on viitattu tutkimuskirjallisuudessa termillä valtioton kansakunta – *Stateless Nation* (Esim. McCrone 1992, Keating 2004, Davidson, McCafferty, Miller 2010).

Skotlantilaista identiteettiä on mielenkiintoista katsoa jälkikolonialistisen teorian näkökulmasta. Intialainen jälkikolonialismin teoreetikko Homi K. Bhabha on teoksessaan *Location of Culture* (1994) luonut hybridin käsitteen, joka auttaa ymmärtämään identiteettien rakentumista. Käsitteellä Bhabha viittaa siihen, ettei puhdasta identiteettiä voi olla olemassa, vaan kaikki identiteetit ovat sekoituksia ja perustuvat narratiiveihin. Kulttuurit eivät ole milloinkaan selvärajaisia vaan koko ajan yhteydessä toisiinsa, mikä johtaa kulttuurisiin sekoituksiin. Hybridit eivät myöskään ole mitään pysyviä vaan ajalleen ominaisesti koko ajan liikkeessä ja muutoksessa. (Bhabha 1994, 1-3; 38.)

Bhabhan hybridille on tärkeää myös toiseuden käsite, jota Jamaikalta Iso-Britanniaan muuttanut, merkittävä kulttuurintutkija Stuart Hall on käsitellyt laajasti. Hallin (1999, 81–84) mukaan identiteetti vaati aina jonkin Toisen, jonkin erilaisen kuin mitä itse on. Vain luomalla jonkin toisen, identiteetti pystyy näkemään ja rakentamaan itsensä. Tärkeätä identiteetin rakentamisessa ei ole pelkästään se mitä itse on, vaan myös se, mitä itse ei ole. Hybridinen identiteetti imee itseensä vaikutteita muista identiteeteistä samalla peilaten itseään niihin, mikä mahdollistaa identiteetin rakentumisen. (Hall 1999, 41; 81–84; Bhabha 1994, 38). Bhabhan ja Hallin käsitys identiteetistä perustuu jälkikolonialistiseen ajatukseen alisteisista identiteeteistä ja se samalla kiertää kankeat yritykset määritellä identiteetin käsite. Tästä syystä heidän näkemyksensä sopivat hyvin käsittelemään hieman erityisempää huomiota tarvitsevaa skotlantilaista identiteettiä. Skotlantilaista kansallista identiteettiä on silti turha pitää mitenkään ainutlaatuisena, sillä maailmassa on useita samankaltaisissa tilanteissa olevia kansakuntia, kuten Katalonia, Baskimaa ja Quebec.

Murray Stewart Leith ja Daniel P. J. Soule kirjoittavat teoksessaan ”Political discourse and national identity in Scotland” (2011, 3), että Edinburghin modernistinen koulukunta näkee skotlantilaisen identiteetin muodostuneen autonomisen kansalaisyhteiskunnan päälle. Tämän perustana on itsenäinen protestanttinen kirkko sekä Skotlannin oma tapa järjestää paikallinen hallinnolliset ja oikeudelliset rakenteet sekä koulutusjärjestelmä. Täten tähän modernistiseen koulukuntaan kuuluvat Skotlannin tutkijat David McCrone (1992) sekä Michael Keating (2001, 110) ovat tehneet päätelmän siitä, että skotlantilainen identiteetti rakentuu vahvasti kansalaisuuteen eikä etnisyyteen. Modernistit korostavat kulttuurista muutosta kansakuntien rakentumisprosessissa (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 33), joten McCrone alleviiva, ettei nykyajan Skotlannissa ole hirveästi yhtymäkohtia monien satojen vuosien takaiseen Skotlantiin. Ei voi kuitenkaan väittää, etteikö Skotlannin kansakunta ottaisi rakennuspalikoita historian tapahtumista, ilmiöistä ja aatteista. Silti, modernistiseen näkemyksen mukaan, Skotlannin ottaessa historiasta vaikutteita, se ei tee sitä alentuen historialliseen tunteellisuuteen, minkä vaarana on eksklusiivisuus. Skotlannin kansakunta sen sijaan perustuu kansalaisuuteen ja autonomiaan, mikä tekee siitä inklusiivisen. (Leith & Soule 2011, 3-4.)

Edellä mainittuihin modernisteihin lukeutuu myös Tom Nairn (kts. tämä luku edellä). Nairnin (1977, 188) mukaan Skotlanti on liikaa kansalaisuuteen kallellaan ollakseen nationalistinen. Nairnin sekä muiden edellä esitettyjen modernistien eronteko kansalaisuuteen ja etnisyyteen perustuvien kansakuntien välillä näkyy myös vahvasti Euroopassa. Länsi-Euroopassa korostetaan usein alueellista valtiollisuutta sekä kansalaisten yhtäläisiä oikeuksia. Itä-Euroopassa kansallisen identiteetin perustana on useammin kieli, syntyperä ja kansallinen kulttuuri. (Smith 2001.) Tämä yleistyksen pohjalta voidaan todeta, että itä-eurooppalainen kansallistunne on herkemmin tunneperäisempää ja alttiimpi primordialismille, jossa kansallisuus nähdään ihmiselle synnynnäisenä luonteenpiirteenä (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 23).

Jako läntiseen ja itäiseen tapaan rakentaa kansallista identiteettiä antaa helposti liian yleistävän kuvan Euroopan sisäisistä eroista. Onkin hyvä seurata tässä luvussa aikaisemmin esitettyjä huomioita kansakuntien ja kansallisten identiteettien rakentumisen monimuotoisuudesta. Tehty yleistys kertoo vain, mitä identiteeteissä korostetaan. Sekä läntisessä että itäisessä Euroopassa on nähtävissä etnisen ja alueellis-valtiollisen identiteettikäsityksen sekoittumista, mikä voi olla jopa välttämätöntä vahvan kansallisen identiteetin ylläpitämiselle (Remy 2005, 65). Itäinen tapa rakentaa kansallista identiteettiä altistaa ehkä helpommin poissulkevalle etniselle kansakunnan käsitykselle, mutta se ei kuitenkaan estä vahvan *perennialistisen*³ kansakunnan käsitteen olemassaoloa Itä-Euroopan maissa. On myös huomioita, ettei etnisyys ole ollut Länsi-Euroopassakaan tuntematon käsite kansakunnille. Radikaalina esimerkkinä eksklusiivisesta, etnisyyteen perustuvasta kansakunnasta on natsi-Saksa (Nancy & Lacoue-Labarthe 2002).

Esitettyä väitettä etnisyyteen perustuvan kansakunnan eksklusiivisuudesta voidaan nähdä häivähdyksiä tämän päivän läntisessä Euroopassa kansallisten puolueiden kannatuksen kasvussa. Kannatuksen kasvun esimerkkeinä on muukalaisvihamieliset ranskalainen, varsin merkittävää kannatusta nauttiva, Marine Le Penin johtama Kansallinen rintama-puolue, hollantilainen Geert Wildersin Vapauspuolue sekä Englannissa suosiota saanut UKIP. Valtapuolueina tällaista politiikkaa ajavat Fidek-puolue Unkarissa sekä Laki ja oikeus-puolue Puolassa. Länsi-Euroopassa kansallismieliset ja äärioikeistolaiset puolueet eivät ole päässeet

³ Perennialistit näkevät kansallisen alkuperän merkittäväksi osaksi identiteettiä, mutta kieltävät sen essentiaalisena, synnynnäisenä ominaisuutena ihmiselle sekä välttämättömänä yhteiselon määreenä (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 23–24; vrt primordialismi).

valtaan, toisin kuin Itä-Euroopassa. Tähän yhtenä osasyynä lienee juuri etnisyyden korostunut asema itäisissä kansallisissa identiteeteissä. Näistä kansallismielisistä puolueista SNP eroaa radikaalisti, sillä sen tärkeinä pitämiä asioita ovat kansallisen itsehallinnon vahvistamisen lisäksi tasa-arvoinen julkinen koulutusjärjestelmä ja kansallinen terveydenhuolto. Puolue on lisäksi hyvin EU-myönteinen. Täten modernistien luonnehdintaa Skotlannin inklusiivisuudesta voidaan pitää osuvana luonnehdintana. Samalla skotlantilainen kansakunta on sijoitettavissa alueellisuutta ja valtiollisuutta korostavien läntisen Euroopan kansakuntien joukkoon, jolle kansalaisten oikeudet ovat keskiössä.

Skotlannin asema osana Kuningaskuntaa ei ole aiheuttanut keskustelua pelkästään saarivaltion pohjoisessa osassa. Tutkija ja toimittaja Neal Ascherson (2008, 229–230) on tehnyt mielenkiintoisen huomion koskien englantilaisen lehdistön suhtautumista Skotlantiin ja skotlantilaisuuteen Iso-Britannian yleisvaalien alla 2007, jolloin SNP sai historiallisen vaalivoiton Labourista Skotlannin parlamenttivaaleissa ja Westminsterissä valtaan oli nousemassa skotlantilainen pääministeri Gordon Brown. Ascherson huomasi, että englantilaisessa konservatiivisessa lehdistössä oli esillä skotlantilaisvastaisuutta. Tämä kiteytyi tilanteeseen, jossa Skotlannilla oli oma parlamenttinsa (jota Englannilla ei ollut) ja samalla koko unionia johtaisi skotlantilaista alkuperää oleva pääministeri. Lisäksi Brown kuului Labouriin, joka oli ennen SNP:n nousua ollut hyvin pitkään vallassa Skotlannissa, jossa taas konservatiiveilla ei ole ollut juuri jalansijaa valtaan (toisin kuin Englannissa). Ascherson (2008, 230–231) kuitenkin tähdentää, että yleisesti kyse oli pikemminkin anglofiliasta eli myönteisyydestä englantilaisuutta kohtaan kuin skotlantilaisvastaisuudesta.

Skotlantilaisuuden ja englantilaisuuden aiheeseen on viime vuosina syventynyt – edelläkin esillä ollut – skotlantilainen sosiologi David McCrone kahdessa identiteettipolitiikkaa käsittelevässä artikkelissaan *The Political Quarterly*ssa (2007; 2013) (kts. myös Leith & Soule 2011). Hän tulee siihen tulokseen, että sekä skotlantilainen että englantilainen kansallinen identiteetti ovat itse kukin kasvattaneet merkitystään saarivaltiossa. Hän kuitenkin huomauttaa, että brittiläisyys ei ole kuitenkaan missään nimessä menettänyt arvoaan. Tämä johtuu siitä, että ihminen voi pitää itseään samalla brittinä ja skotlantilaisena tai englantilaisena. Brittiläisyyteen liittyy vahvasti demokratia, yhteinen historia ja elo samalla saarella. Brittiläisyyttä ei haluta heivata romukoppaan Skotlannissa kuten Irlannissa haluttiin sen itsenäistyttyä 1921. McCrone

uskoo, että brittiläisyys säilyisi osana Skotlantia, vaikka maa päättäisi jokin päivä itsenäistyä. (McCrone 2013, 476–477.) McCronen huomiot selventävät, miten skotlantilaista identiteettiä voidaan pitää hybridinä, jossa on aineksia sekä englantilaisesta että brittiläisestä identiteetistä.

McCrone (2013, 473) perustaa brittiläiseen identiteettiin viittaavan väitteensä tutkimaansa saarivaltion kansallisten identiteettien kyselytutkimuksen dataan vuoden 1996 ja 2009 väliltä. Niin sanotussa pakotetussa kysymyksessä vastaajilta on kysytty tuntevatko he itsensä englantilaiseksi/skotlantilaiseksi *tai* brittiläiseksi. Vastauksissa noin puolet englantilaisista on vastannut olevansa brittejä kun skotlantilaisista vain joka viiden tuntee itsensä britiksi. Kuitenkin vapaassa kysymyksessä, jossa vastaaja voi valita molemmat (englantilainen/skotlantilainen *ja* britti) lukema on englantilaisten osalta 69 % ja skotlantilaisilla 50 % (tässä skotlantilaisiksi itsensä identifioivat 80 %). McCrone (2013, 471) huomauttaa myös, että vaikka vuoden 2007 SNP:n vaalivoiton aiheuttama tilanne Iso-Britannian politiikan kentällä (kts. Ascherson edellä) saattoi nostaa hieman oman kansallisen identiteetin merkitystä Englannissa, niin tästä ei ollut enää merkkiäkään vuoden 2011 SNP:n toisen vaalivoiton aikaan. Tämä selventää sitä, ettei Aschersonin huomioimalla anglofiliolla ollut pohjaa Englannissa muuta kuin konservatiivilehtien sivuilla ainakaan muuten kuin hetkellisesti. McCrone sivuuttaakin salaliittoteorioina Aschersonin mainitseman ja muut sitä seuranneet samantapaiset puhetavat, jossa Skotlannilla oli väitetysti liikaa valtaa Iso-Britanniassa. (McCrone 2013, 472).

W. L. Miller tutkii artikkelissaan “The Death of Unionism?” (2008) nationalismin kasvua skotlantilaisessa politiikassa. Hän toteaa, että kansallismielisyys on ollut nousussa Skotlannissa. Samalla hän kuitenkin väittää kyselytutkimuksiin ja vaalien äänestystuloksiin vedoten, että kansallismielisyys näyttäytyy pikemminkin vain äänestyskäyttäytymisessä. Unionismilla on hänen mukaansa vankka kannatus Skotlannissa, jota äänestyskäyttäytyminen vääristää. Millerin (2008,176–177) mukaan itsenäisyyttä ajavaa SNP:tä on soveliaampaa äänestää kuin unionismia, jonka huono maine perustuu pitkälti Thatcherin ja Englannin konservatiivipuolueen ajaman politiikan huonoille muistoille. SNP on sen sijaan näyttäytynyt Skotlannin etujen puolustajana sekä lisännyt kannatustaan myös vähemmän nationalistisella linjalla. Argumenttiensa perusteluina Millerillä on pitkälti kaksi asiaa. Ensiksi hän korostaa, että 2000-luvulla itsenäisyyden kannatus on pysynyt 27 prosentissa. Toiseksi SNP ei ole

pystynyt saamaan koskaan samanlaista kannatusta Iso-Britannian parlamenttivaaleissa kuin Skotlannin parlamenttivaaleissa. Vuoden 1974 vaaleissa SNP:n saamaa suurta kannatusta hän pitää poikkeavana. (Miller 2008, 176–179).

Brittiläisen identiteetin merkityksen säilyminen Skotlannissa tukee Millerin väittämää siitä, että unionismilla on edelleen vankka kannatuksensa. Millerin perusteluilta katoaa kuitenkin pohja, kun seuraa miten SNP:n kannatus on muuttunut Millerin artikkelin jälkeen. Lisäksi vuoden 2014 kansanäänestyksen tulos antaa osviittaa itsenäisyyden kannatuksen muuttumisesta. Vielä vuoden 2010 Iso-Britannian parlamenttivaaleissa SNP:n kannatus Skotlannissa pysyi alle 20 prosentin Labourin voittaessa vaalit reilulla 40 prosentilla. Vuoden 2015 vaaleissa sen sijaan SNP sai 59 Skotlannille kuuluvasta Iso-Britannian parlamenttiedustajapaikasta jopa 56, mikä on selkeä kannatuksen kasvu verratessa artikkelissa esitettyyn. Labour oli voittanut ennen vuotta 2015 kaikki Iso-Britannian parlamenttivaalit Skotlannissa vuodesta 1959 lähtien. Labourin parlamenttivaalien rökäletappio onkin jotain uskomatonta Skotlannin poliittisessa historiassa. (McGarvey 2015, 37.) Millerin artikkelin otsikkoon viitaten en pidä kuitenkaan unionismia kuolleena, mutta sen asema on tällä hetkellä selkeästi uhattuna.

Syyskuun 18. päivänä järjestetty kansanäänestys Skotlannin itsenäistymisestä on tuottanut odotetusti merkittävän määrän ajankohtaista tutkimusta, johon myös tämä tutkielma tuo oman näkökulmansa. Stephen Quinlan, Mark Shepard sekä Lindsay Paterson (2015) tutkivat artikkelissaan Skotlannin kansanäänestystä koskevaa keskustelua sosiaalisessa mediassa brittiläisen yleisradioyhtiön BBC:n nettifoorumissa. Heidän tarkoituksenaan oli saada selville, onko sosiaalisesta mediasta apua tuottaa kansalaisten keskuudessa rakentavaa keskustelua, mikä lisäisi äänestäjien tietoutta hankalista ja monimutkaisista aiheista, jotka koskevat äänestettävää asiaa. Äänestys Skotlannin itsenäistymisestä on hyvä esimerkki hyvin moniulotteisesta ja hankalasti haltuun otettavasta kysymyksestä. Tutkijat tulivat siihen tulokseen, etteivät sosiaalisen median keskusteluissa käytetyt puheenvuorot olleet kovin usein harkitsevia tai pohtivia. Lisäksi keskustelu muistutti enemmänkin kommenttien ketjua, jossa ihmiset eivät pyri huomioimaan toistensa näkemyksiä. Ongelmaksi tuloksissa nähdään myös miesten merkittävästi suurempi osuus keskusteluissa sekä harvojen yksilöiden dominointi. Sosiaalinen media ei tutkijoiden mielestä anna mielekästä alustaa rakentavalle keskustelulle Skotlannin tilasta. (Quinlan ym. 2015, 202–203.) Tämä on yksi syy, miksi tässä tutkielmassa

käytetään sanomalehtiä tutkimuskohteena, sillä ne antavat paremmat edellytykset tutkia, mihin ihmiset tukeutuvat oikeuttaakseen kantaansa yhteisen hyvään vedoten.

Sosiaalisesta mediasta ei ollut apua siis rakentavan keskustelun mahdollistamiseksi. Myöskään yleinen julkinen keskustelu ei ole selvinnyt kritiikittä Skotlannissa. Äänestysasetelmaa, jossa kansalaisilla oli valittavana täysi itsenäistyminen tai status quon jatkuminen unionissa, on nähty rajoittaneen keskustelua Skotlannin tulevaisuudesta. On spekuloitu, että kolmas kysyttävä vaihtoehto – itsehallinnon lisääminen – olisi tuonut hedelmällisemmän asetelman julkiselle keskustelulle. Täten keskustelu olisi mahdollistanut eritellä, mitkä asiat tulisivat Skotlannin itse päätettäväksi ja mitkä olisi parempi hoitaa osana suurempaa unionia. Keskitien vaihtoehdon mukana olo olisi mahdollistanut myös pehmeämmän tien Skotlannin perustuslaillisesta tulevaisuudessa, sillä eri vaihtoehtojen kampanjat ajautuivat kannoissaan kauas toisistaan. (Casanas Adam, 2103.) Tällainen kolmas vaihtoehto annettiin tosin juuri ennen äänestyspäivä ”Vow”-n aikana, kun Iso-Britannian kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat antoivat lupauksen itsehallinnon lisäämiseksi verotuksessa, menobudjetissa sekä kansallisen hyvinvointipalvelujärjestelmän ylläpidossa. Tällä oli merkittävä vaikutus ei-äännten lopulliseen suosioon. (Chikhoun 2015, 208.) Toisin sanoen, äänestyksessä päädyttiin lopulta juuri tähän kolmanteen äänestyslipukkeelta puuttuneeseen vaihtoehtoon, kun Skotlannin itsehallintoa päädyttiin lisäämään vuonna 2016.

Tämän tutkielman kannalta mielenkiintoisia tuloksia antaa Laurent Chikhounin (2015) artikkeli, jossa hän erittelee Skotlannin kansanäänestyksessä käytettyjä argumentteja, jotka pitkälti olivat syynä ei-äännten voittoon. Osa näistä näkyy selvästi myös tämän tutkielman aineiston analyysissä. Chikhoun erottaa kuusi merkittävää argumenttia keskustelussa. Yksi näistä oli juuri edellä mainittu lupaus itsehallinnon lisäämiselle, mikä siirsi varsinkin vanhoja Labourin kannattajia pois itsenäistymisen kannalta. Tutkija näkee tähän syynä sen, että nämä äänestäjät olivat edelleen katkeria Thatcherin ajan konservatismille, jonka jatkajana konservatiivipuolueen David Cameron nähtiin. Itsehallinnon lisäämisellä toisaalta saatiin tehtyä eroa Iso-Britannian konservatiivihallintoon, mutta pysyttiin kuitenkin osana ”turvallista” unionia. (Chikhoun 2015, 204–209.) Tästä on tehtävissä myös johtopäätös, miten tärkeänä argumenttina kyllä-puoli piti irtautumista juuri englantilaisesta konservatismista.

Toiseksi Better Together- kampanja vetosi vahvasti kahteen toisiaan täydentävään identiteettiin, jossa vedottiin Skotlannin ja Englannin väliseen pitkään historiaan. Tällä kampanja pyrki taistelemaan heidän käsityksensä mukaan haitallista ”lyhytkatseista nationalismia” vastaan. (Chikhoun 2015, 204–205.) Tämä argumentti on yhteydessä tässä alaluvussa käsiteltyyn saarivaltion identiteettipolitiikan asetelmaan. Viimeiset neljä argumenttia olivat selvemmin asia-argumentteja. Skotlannin talouden tulevaisuutta pidettiin epävakana, sillä takeita ei ollut euron käyttöönotolle eikä punnassa pysymiselle. Siirtyminen väistämättömästi omaan valuuttaan sanottiin olevan hyppy pimeään. Nopean siirtymisen esteenä euron käyttöön valuuttana oli EU:n päätös olla ottamatta suoraan itsenäistä Skotlantia EU:n jäseneksi. Tästä mahdollisesti johtuvaa Skotlannin eristäytymistä Euroopasta käytettiin myös Better Together-kampanjassa aseena itsenäistymistä vastaan. (Chikhoun 2015, 204–208.)

Viimeiset kaksi argumenttia liittyivät Skotlannin aluevesillä porattavaan öljyyn sekä sen maaperällä säilytettäviin ydinaseisiin. Öljyn nähtiin olevan takeena Skotlannin vaurastumiselle, kun maa saisi itse päättää öljyrahojen käytöstä. Better Together-kampanja pyrki problematisoimaan öljyn takuun rahasampona. Lisäksi SNP:n tukijoille oli tärkeää saada Iso-Britannian ydinaseet pois Skotlannista. Unionismin kannalla olijat sen sijaan näkivät sotilaallisesti vahvasta Iso-Britanniasta eroamisen huonontavan Skotlannin turvallisuustilannetta selvästi. (Chikhoun 2015, 207–209.)

3. JULKISUUS JA YHTEISISTÄ ASIOISTA PÄÄTTÄMINEN

3.1 Porvarillisen julkisuuden kehitys ja sanomalehtien synty

Yhteisistä asioista päättäminen vaatii keskustelua. Keskustelu vaatii alustan, jossa ihmiset pääsevät yhteyteen ja täten jakamaan mielipiteitään sekä kritisoimaan muiden näkemyksiä. Länsimaiseen demokratiaan kuuluu, että nämä ”muut” sisältävät kaikki yksittäisistä ihmisistä aina valtiovaltaan asti. Keskustelualustana toimii julkisuus – tai toisin sanoen julkinen keskustelu. Nykyisen kaltainen julkisuus on historiallisesti varsin uusi ilmiö ja se on käynyt läpi pitkän kehitysvaiheen. Jurgen Habermas sijoittaa julkisuuden kehityksen osaksi porvarillista julkisuutta teoksessaan *The Structural Transformation of the Public Sphere* (1989 [1962]). Tarkalleen ottaen Habermas sijoittaa nykyisen kaltaisten kansallisten porvarillisten julkisuuksien alkulähteeksi 1700–1800-luvun Englannin, Ranskan ja Saksan. Kehitykselle tärkeää on ollut varsinkin kapitalistisen talousjärjestelmän sekä porvariston yhteiskunnallisen aseman merkityksen kasvu.

Pohjois-Italian 1200-luvun kehittyvistä kaupungeista alkoi hiljalleen varhainen raha- ja kauppakapitalismi välittyä Keski- ja Pohjois-Eurooppaan. Varhaiskapitalismin synnystä alkoi hiljalleen nousta uusi sääty – porvaristo, jonka merkityksen kasvu näkyi hiljalleen myös yhteiskuntajärjestyksessä. Yhä kasvava kaukokauppa tuotti tavaravaihdon ja uutisliikenteen, jotka olivat alkusysäyksiä feodaalisen sääty-yhteiskunnan murrokselle sekä julkisuuden syntymiselle. Varsinkin pörssin syntyminen 1500-luvulle aiheutti sen, että uusi säätyrakenteen rikkova vaakasuora riippuvaisuusverkosto syntyi vanhan sääty-yhteiskunnalle ominaisen omavaraisten kotitalouksien pystysuorien riippuvuusjärjestelmän rinnalle. Feodaalijärjestelmässä alemmat säädyt olivat riippuvaisia pystysuorasti ylemmille säädyille. Vilkastuva kaupankäynti alkoi luoda riippuvuussuhteita hiljalleen myös vaakasuorasti, mikä pitkässä juoksussa tarkoitti aateliston merkityksen vähenemistä yhteiskunnissa. Samoin uutisliikennettä alkoi syntyä kaukokaupan ympärille, sillä kauppiaat tarvitsivat kaupankäyntiä varten tietoa kaukaisempien markkinoiden tilasta. Näin tavaravaihdon kiihtyessä sen kylkeen syntyi ammattimainen kirjeenvaihtoverkko, jonka jatkuvuuden tärkeys korostui mitä suuremmaksi tavaravaihdon ja arvopaperienkauppa yltyi. Täten siis pörssin synnyllä oli merkittävä rooli myös uutisliikenteen muodostumiselle ja vankistumiselle. (Habermas 2004, 38–40.)

Tavaranvaihto ja uutisliikenne keskittyivät kaupunkeihin, jotka toimivat myös myöhemmin vanhan feodaaliyhteiskunnan murtavana voimana. Keskiajan loppuun asti 1500- ja 1600-lukujen vaihteeseen Keski- ja Pohjois-Euroopan kaupungit olivat kuitenkin hovin ja poliittista valtaa pitävän ylimystön välineitä vahvistaa valtaansa ja valvoa järjestystä sekä alamaisiaan. Valtaa pitävien kontrollin ja aseman vuoksi kaukokauppa ei murtautunut yhteiskuntajärjestelmää ennen uutta aikaa 1600–1700-luvuilla. Samoin uutisliikenne pysyi syntyneen kirjeenvaihtoverkon sisäisenä viestintäjärjestelmänä, jota käyttivät kauppiaiden lisäksi kaupunkien virkamiehet sekä hovi. Nämä kirjoitetut sanomat säilyivät varsin yksityisinä, sillä tietoja käyttävät eivät tuolloin nähneet tietojen julkisuutta tärkeänä. Täten sanomalehdistöä ei päässyt vielä syntymään, sillä siltä puuttui julkisuus, jossa toimia. (Habermas 2004, 38–40.)

Merkantilismin aikakaudella 1600-luvulla ulkomaankauppa vaati yhä eneneviä poliittisia sekä sotilaallisia resursseja. Tämä johti siihen, että kaupankäynti paisui ulos kaupungeista ja sitä alkoi johtamaan uusi suurempi kokonaisuus: valtio. Byrokraattisesti johdettu ja vahvaan hallintaan pyrkinyt valtio pystyi paremmin rahoittamaan, suojelemaan sekä keskitetympin hallitsemaan kauppaa sekä yhteisöä. Valtion synty alkoi viedä tilaa hovin edustavalta julkisuudelta, jonka viereen ja vähitellen myös sen tilalle syntyi julkinen valta. Julkinen valta loi suhteen valtaa pitävien sekä alamaisten välille. Suhde perustui siihen, ettei alamailla ollut asemaa julkisessa vallassa ja täten vain ylimmät säädyt pystyivät osallistumaan tähän ”julkiseen” piiriin. Samalla julkisen vallan kohteista – alistetuista yksityishenkilöistä – muodostui yleisö, joka tosin koostui pitkälti ylempien säätyjen sekä porvariston edustajista. Tämä yleisö alkoi hiljalleen myös muodostamaan esivallalle vastinpariksi kansalaisyhteiskuntaa, jonka vetovoimana oli talouden liittyminen osaksi kotitalouksien yksityispiiriä. Habermas seuraa Hannah Arendtia sanomalla, että tämä yhteiskunnan yksityispiiri kehittyi julkisesti tärkeäksi, sillä taloudellinen riippuvuus synnytti *sosiaalisen* luonteen ihmisten kanssakäymiselle. (Habermas 2004, 41–44.)

Merkantilismin aikaan syntyi myös lehdistö. Ammattimaiset kirjeenvaihtajaverkostojen kirjoitetuista sanomista muodostui hiljalleen kauppatavaraa, jota näitä sanomia levittävät verkostot alkoivat julkistaa. Täten lehdistön synnyn pohjalla oli voitontavoittelu. Habermas (2004, 47) kuitenkin korostaa, että lehdistön kasvun suurimpana syynä oli syntyneen esivallan etu. Esivalta käytti lehdistö vahvistaakseen otettaan alamaista julkistamalla lehdissä

käskyjään ja määräyksiään. Julkisuuden uusi muoto alkoi erota vahvasti aikaisemmasta hovin näyttävästä julkisuudesta⁴, kun valtiovalta valjasti yhä vahvemmin lehdistön omien intressiensä sanansaattajaksi. Aikaisemmista ilmoituslehdistä syntyi virallisia lehtiä, jotka toimivat valtiovallan äänitorvina. (Habermas 2004, 46–48.)

Lopulta Habermasin (2004, 50–52) mukaan julkisen vallan sekä sen vastinpariksi syntyneen kansalaisyhteiskunnan välinen suhde kehittyi ongelmalliseksi. Alamaiset – pitkälti porvarit ja porvaristo – alkoivat nähdä yksityispiirinsä asioiden kuuluvan heille itselle eikä suinkaan valtiovallalle. Näin julkisen vallan vastavoimaksi kehittyi porvarillinen julkisuus, jossa alamaiset pystyivät kritisoimaan valtiovaltaa kajoamisesta alamaisten yksityispiiriin määräyksillä, hinnoilla sekä veroilla. Lehdistöstä tuli tärkeä väline, jossa tämä porvarillinen julkisuus pääsi valloilleen. Varsinkin Englannissa ja Ranskassa 1700-luvulla julkisen vallasta oli irtautunut julkinen piiri, jossa yksityishenkilöt muodostivat julkimon, joka pakotti julkisen vallan oikeuttamaan toimintansa julkisen mielipiteen edessä.

Tällä syntyneellä uudella porvarillisella julkisuudella sekä lehdistöllä oli merkittävä rooli Ranskan vallankumouksessa 1789 sekä valistusaatteiden leviämisessä, jotka ovat historiallisia merkkipaaluja porvarilliselle julkisuudelle tärkeille valtiovallan kritisoimisen avoimuudelle sekä järjelyn tuomiselle julkisen keskustelun ytimeen ihmisten säätyyn (statukseen) katsomatta (Calhoun 1992, 4). Sanomalehtien määrällinen ja laadullinen kehitys vaikutti vielä jatkossa siihen, minkälaiseksi valtiot kehittyivät. Merkantilismin aikaan syntynyt julkinen valta synnytti valtion, jonka luonne oli kansallinen. Kansallisvaltion kehittymiselle on ollut tärkeää luoda ajatus kansasta ja täten kiinnittää alamaiset tai sen kansalaiset osaksi valtiota. Kansallisvaltiokehityksessä sanomalehdillä on merkittävä asema kansallisen identiteetin ja kansakunnan ajatuksen vahvistamisesta. Benedict Andersonille (2007) printtikapitalismin kehittyminen 1800-luvulla on yksi merkittävimmistä syistä, miksi käsitykset kansakunnista alkoivat syntyä. Laajenevan lehdistön kautta ihmiset tajusivat, että jossain lähellä samankaltaiset ihmiset lukivat samaa lehteä samalla kielellä. Toisaalta lehdistön välineellinen käyttö valtiovallan intressien pohjalta jatkui 1800-luvulla ja jatkuu yhä. Tätä puolta kansallisvaltioiden ja lehdistön suhteesta on tähdentänyt muun muassa Eric Hobsbawm (1994),

⁴ Hovin näyttävällä julkisuudella viitataan tapaan, jolla hovi välitti itsestään kuvaa alamaisten arvomerkein, ulkonäöllä, esiintymisellä ja puhutavalla. (Habermas 2004, 29.)

joka tähdentää lehdistön kykyä levittää ”vääriä tietoisuutta” kansallisuudesta, minkä taustalla valtaa pitävät toimivat aktiivisesti. Mielenkiintoista kansakunnan ideassa ja julkisuudessa kuitenkin on, että ne molemmat kulkevat käsi kädessä, sillä molemmille on ominaista, että niihin kuuluvat tai osallistuvat henkilöt eivät tunne toisiaan. Samalla he kuitenkin kuuluvat osaksi jotain suurempaa tiivistä koossapitävää yhteisöä. (Anderson 2007; Warner 2002.) Tämä julkisuuden ja kansallisvaltiokehityksen yhteys näyttää sen, miksi porvarillisista julkisuuksista kehittyi pitkälti kansallisia julkisuuksia, jossa kansallisella lehdistöllä on merkittävä rooli.

Lehdistö jatkuvasti levittää tehokkaasti käsitystä kansakunnasta. Nationalismitutkija Michael Billig (1995) kutsuu itse tätä ilmiötä liputtamiseksi (flagging): kansallinen lehdistö liputtaa, eli jakaa käsitystä kansakunnasta ja kansallisesta identiteetistä, symboleilla ja kielen käytön tavoilla, mikä ylläpitää ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta kansalaisissa. Täten lehdistö rakentaa käsitettä kansakunnasta pienien ja hyvin arkipäiväisten tekojen ja puheen kautta. (Billig 1995; Leith & Soule 2011, 100–101.) Kansakuntaa rakentavat ja koossa pitävät elementit ovat usein hyvin tavanomaisia tapahtumia tai ajatuksia, joita emme edes jokapäiväisessä arjessamme edes usein huomaa.

Habermasin julkisuusteorialle tämä syntynyt (kansallinen) porvarillinen julkisuus toimii alustana, joka mahdollistaa ihmisten rauhanomaisen keskustelun eturistiriidoista ja poliittisista kiistoista ja löytämään niihin ratkaisun järkeilyn avulla. Toisin sanoen, Habermas esittää teoriassaan vastauksen, miksi poliittisista kiistoista tulee julkisia, ja miten näistä kiistoista voidaan päätyä tekemään yhteisiä päätöksiä. (Calhoun 1992, 1). Se, että ihmiset pystyvät päättämään rauhanomaisesti yhteisesti hyväksytyyn tilaan – konsensukseen – on porvarillisen julkisuuden syntymisen tulosta.

Habermasin kuvaus porvarillisen julkisuuden kehityksestä näyttää oivallisesti, miten nykyään vallalla oleva demokraattinen julkisuus on muodostunut historian saatossa. Nykyajan länsimaalaiselle on selvää, että valtaa pitävät eivät voi tehdä päätöksiä ilman julkisen mielipiteen huomioon ottamista. Samoin länsimaisella kansalaisella on tieto sekä kyky siitä, miten hän itse voi ottaa osaa julkiseen keskusteluun. Julkiseen keskusteluun osallistuminen ei tapahdu suinkaan pelkästään lehtien sivuilla, vaan vaikuttamisen tapoja on useita: mielenosoitukset, adressit, nettifoorumit, taideteokset, elokuvat jne. Tärkeintä tässä

toiminnassa on se, että toimijat ovat vapaita tekemään tahtomansa sekä voivat levittää omaa näkemystään julkisesti näin halutessaan (Ylä-Anttila 2010, 18).

3.2 Erilaiset julkisuudet ja demokratia

Jotta julkisuuden monipuolisuudesta pääsee perille, on käsite jotenkin määriteltävä. Hyvän yleisen määritelmän antaa Ylä-Anttila (2010, 22): ”Julkisuus on symbolien kierrolle perustuva, usein mediavälitteinen sosiaalisen vuorovaikutuksen muoto, jolla on tärkeä poliittinen rooli konfliktien rauhanomaisessa ratkaisemisessa moderneissa demokratioissa.” Määritelmänsä hän tarkentaa muun muassa selvittämällä, että symbolien kierto perustuu ihmisten yhteisesti tunnustamaan kieleen, kuvaan tai musiikkiin. Symbolien kierto tapahtuu pitkälti medioiden välityksellä. Symbolijärjestelmien tunteminen ja medioihin pääsyn rajallisuus johtaa pirstaleiseen julkiseen tilaan, mikä koostuu osajulkisuuksista. Julkisuus ei lopulta ole kiinteä, vaan rikkonainen kokonaisuus, jolle rakentuu monista eri julkisuuksista. Seuraavaksi syvennyttään tähän monisyisempään käsitykseen julkisuudesta.

Vaikka Jurgen Habermasin julkisuusteoria on eritellyt erinomaisesti varsinkin porvarillisen julkisuuden syntyä, ei se ole säilynyt kritiikittä. Habermasin näkemystä on erityisesti kritisoitu kapeakatseisuudesta, sillä se keskittyy pitkälti vain porvarilliseen julkisuuteen, jonka näkemys yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja kiistoista on hyvin konsensushenkinen. Ensimmäiset kritiikkinsä Habermas sai jo heti 1960-luvulla vasemmistolaisilta tutkijoilta, jotka syyttivät teorian unohtavan täysin yhteiskunnassa olevan riiston. Tämän riiston aiheuttaman konfliktin osapuolina ovat omistava luokka ja sille alisteinen proletariaatti eli työväenluokka. (Calhoun 1992, 4–5.) Tässä alaluvussa eritellään, miten Habermasin ajattelua on kritisoitu sekä pyritty kehittämään eteenpäin. Punaisena lankana toimii ajatus siitä, että on olemassa useita eri julkisuuksia, jotka tulee ottaa huomioon porvarillisen julkisuuden kanssa. Lisäksi mielenkiinto kohdistuu myös yleisempiin julkisuuteen liittyviin käsitteisiin kuten mediaan.

Tuomas Ylä-Anttila (2010, 38–44) huomauttaa, ettei Habermasin näkemys kansallisten julkisuuksien kehityksen reunaehdoista ole kokonaisvaltainen. Ylä-Anttila listaa Habermasille tärkeiden sosiaalisten riippuvuussuhteiden verkoston laajenemisen sekä rationaalisen

keskustelukulttuurin kasvamisen lisäksi kolme muuta aihetta, jotka vaikuttivat kansallisten julkisuuksien kehitykseen. Nämä ovat yhteiskunnallisten liikkeiden rooli, mediainstituutioiden kasvu sekä keskustelijoiden välille syntyvä yhteinen kansallinen identiteetti. Liikkeiden merkitys oli suuri varsinkin erilaisten mielipiteiden julkituomisen tapojen kehittäminen, joihin lukeutui muun muassa mielenosoitukset, vetoomukset sekä boikotit. Näiden tapojen kehittyminen oli samalla keskinäisvaikutuksessa järjestöverkoston kehittymisen kanssa: esimerkiksi boikottien järjestäminen vaati taustalleen jonkin järjestön, joka organisoii mielenilmausta – tai boikotti itse loi jonkin järjestäytyneen liikkeen. Laajenevat järjestöt vetivät mukaansa yhä enemmän ihmisiä mukaan osaksi liikkeitä. Lopulta liikkeiden ympärille syntyi kulttuurinen kehys, jossa toimijat tunsivat toimintansa merkitykselliseksi.

Kansallisen identiteetin muodostuminen on toinen julkisuuskehitykselle tärkeä yksityiskohta. Kansallisella identiteetillä ihmiset ovat pystyneet samaistumaan osaksi yhtä kansakuntaa ja tällä tavalla he samalla ovat identifioituneet hyväksytyksi keskustelukumppaniksi. Eri identiteettien muodostuminen johti myös siihen, että monia eri julkisuuksia alkoi syntyä porvarillisen julkisuuden oheen. Näistä merkittävimpiä olivat työväenidentiteetin sekä eri etnisten identiteettien rakentuminen naisidentiteetistä puhumattakaan. (Ylä-Anttila 2010, 43–44.) Tämä Ylä-Anttilan kolmas huomio vahvistaa myös edellisen alaluvun esityksen siitä, miten julkisuuden kehitys on kulkenut käsikkäin kansallisvaltiokehityksen kanssa.

Kolmas ja viimeinen tärkeä elementti kansallisten julkisuuksien kehitykselle olivat mediainstituutiot, joista tässä työssä on ehditty käydä läpi lehdistön kehittymistä. Ylä-Anttila (2010, 42–43) huomioi Habermasin kyvykkään tavan eritellä julkisen painetun sanan syntyä, mutta huomauttaa, että usein lehtien määrällisen kasvun taustalla oli jokin konflikti. Tästä Ylä-Anttila esittää esimerkkinä Ranskan vallankumouksen ajan: vuonna 1789 ranskalaisia lehtiä oli 184, kun vuotta myöhemmin niitä oli jo 335. Samanlainen lehtien määrän räjähdys nähtiin Euroopan hulluna vuotena 1848. Julkisuus on yleisen määritelmän mukaan usein mediavälitteistä, joten medioilla on merkittävä rooli osana julkisuutta. Medioiden tehtävänä yleisesti nähdään tiedon välittäminen ja valtaa pitävien valvominen. Media kuitenkin päästää tiettyjä ryhmiä sekä ajatuksia pinnalle ja toisaalta sulkee samalla toisia marginaaliin. Täten mediainstituutiot ovat demokratian mahdollistajia, mutta myös demokratian sisään kytkeytyvän eriarvoisuuden luoja. (Herkman 2011.)

Craig Calhounin toimittama teos ”Habermas and the Public Sphere” (1992) on artikkelikokoelma Habermasin julkisuusteoriasta inspiroituneiden kirjoittajien esseistä, jotka pyrkivät kritisoimaan sekä kehittämään teoriaa edelleen. Esimerkiksi David Zaret pyrkii tuomaan esille uskonnon ja tieteen merkitykset julkisuuksien synnylle taloudellisten murrosten lisäksi. Mary P. Ryan kirjoittaa taas, miten Habermasin teoriasta on täysin unohdettu naisten asema. Geoff Eley tuo esille Ylä-Anttilan tavoin poliittisten konfliktien merkityksen julkisuuksille, minkä konsensushakuinen habermasilainen julkisuusteoria ei käsittele. Kriitikot ovat nähneet ongelmallisena Habermasin ajatuksen, että demokraattisessa julkisessa keskustelussa (porvarillisessa julkisuudessa) kaikilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua yhteisistä asioista päättämiseen. Demokraattinen julkisuudessa siis kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet tulla kuulluksi yhteiskunnalliseen asemaan katsomatta, mikä samalla legitimoii julkisen keskustelun pohjalta tehdyt päätökset. Vaikka Habermas itse myöntää, ettei todellisuus yhteiskunnissa toteudu täysin tämän ideaalin mukaan, niin Calhoun alleviivaa, että tämä utopistinen ideaali toteutuu harvoin, jos koskaan. Hänelle rationaalisuudelle ja kriittisyydelle perustuva poliittinen julkisuus on syntyessään jo ollut eksklusiivinen ja rajannut alusta lähtien ulkopuolelle suuren määrän ihmisiä, minkä pohjana on ollut heidän taustansa: sukupuoli, uskonto, etnisyys, työväenluokkaisuus tai seksuaalinen suuntautuminen. (Calhoun 2010, 302–303.)

Porvarillisen julkisuuden ulossulkeva piirre on antanut tilaa teorialle monista julkisuuksista tai vastajulkisuuksista (counterpublics). Calhoun (2010, 307) väittää, että nämä vastajulkisuudet laajenivat ja saivat lisää tilaa 1960-luvulta lähtien. Tämän pohjalla oli merkittävä aktiivisuuden nousu muun muassa nais- sekä vähemmistöliikkeissä. Filosofi ja feminismintutkija Nancy Fraser on perehtynyt varsinkin tähän julkisuuden kehityskulkuun. Hänen mielestään Habermasin käsitys julkisuudesta tekee siitä liian monoliittisen, jotta teoriaa voitaisiin käyttää hyväksy nykyisessä globaalissa ja eriarvoisessa maailmassa. Hän näkee, että julkisuuksia on monia ja niitä tulisi pystyä tutkimaan erillään toisistaan. Vastajulkisuuksia on syntynyt vastavoimaksi porvarilliselle julkisuudelle, jonka Fraser näkee maskuliinisena sekä luokkavaltaa edistävänä. Vallalla oleva julkisuus on siis alusta asti ollut miesten sekä valta- ja rahaeliitin hallussa. (Fraser 1992.) Ihmisten erilaisien asemien ja identiteettien viereen on kehittynyt nyt kansallisen piirin lisäksi globaali ulottuvuus, joka on muuttanut nykyisten julkisuuksien muotoa. Tämä on yhä heikentänyt yhden julkisuuden näkemyksen uskottavuutta.

(Fraser 2007, 7.) Kansalliset päätökset tai ongelmat eivät enää ole pelkästään paikallisia, vaan niistä löytyy usein globaaleja ongelmanasetteluja sekä ulkomaisia tahoja, jotka pyrkivät ottamaan osaa keskusteluun. Toisaalta julkisuuden mediavälitteisyys aina asettaa rajat globaalille vaikutukselle. Mediainstituutiot ovat pitkälti aina paikallisia tai alueellisia ja ihmisten kyky ymmärtää erilaisia symbolijärjestelmiä jo pelkästään erikielisisyyden takia rajoittavat julkisuuden koskemaan tiettyä tilaa. (Ylä-Anttila 2010, 22.)

Julkisuuden käsitteen kritiikin lisäksi Fraser (1992, 109) näkee tärkeäksi nykyisen demokratiajärjestelmän kehittämisen. Demokratian tulee pystyä muuntautumaan, jotta se pystyy tosissaan ottamaan huomioon eriarvoisessa asemassa olevat ihmisryhmät ja antamaan heille tavan saada oman äänensä esille. Vastajulkisuuksien tavoin on syntynyt vaihtoehtoisia tapoja saada yhteiskunnassa eri mielipiteet ja näkemykset kuuluville. Nämä tavat eivät seuraa demokratian sovinnaisina pidettäviä väyliä, minkä takia näitä kutsutaan vastademokratioiksi. Vastademokratioista kirjoittavalle Pierre Rosanvallonille tämä käsite ei pyri nimestään huolimatta syrjäyttämään itse demokratiaa, vaan vastademokratiat pyrkivät hakemaan uusia väyliä todellisen demokratian syventämiselle (Luhtakallio & Alapuro 2008, 7). Tärkeää ominaisuus näille on edustuksellista päätösvaltaa pitävien tahojen valvonta ja niiden haastaminen (Rosanvallon 2008, 2013).

Kuinka usein kuulee nykyisen matalan äänestysaktiivisuuden aikakautena (ainakin Suomessa) vaalien jälkeen kommentteja, joissa käsketään varsinkin vaaleissa äänestämättä jättäneitä hyväksymään mukisematta tulevat – vaalituloksen pohjalta valittujen päättäjien – päätökset? Rosanvallon (2008, 21–23; 26) selittää, että varsinkin nykyaikana demokratiaan kuuluvat edustuksellisen demokratian institutionaalistuneiden vaikuttamiskeinojen – kuten vaalien – lisäksi vastademokratian keinot, jotka ovat edustuksellisen demokratian ohessa, mutta samalla myös sen yhteydessä toimivia vastustamisen ja valvonnan tapoja kritisoida valtaapitäviä. Itse asiassa hän menee niin pitkälle näkemyksessään, että sanoo vastademokratioiden olevan politiikan muotona merkittävä osaa demokratian toteutumista, sillä ne valvoen arvioivat valtaeliitin tekoja. Väittäessämme siis vaaleissa äänestämättä jättänyttä poliittisena toimijana passiiviseksi, emme huomioi muita vastademokratian mahdollistamia keinoja vaikuttaa ja valvoa (emt., 34).

On vielä hyvä lopuksi eritellä, miten julkisuudessa esillä olevat aiheet nousevat käsiteltäväksi. Eeva Luhtakallio (2010, 16) pitää onnistuneelle demokratialle tärkeänä toimivaa politisaation prosessia, joka luo tilan politiikan teolle. Politisaation käsitteellä pystytään selventämään kysymystä siitä, miksi jotkin kysymykset esiintyvät vahvempina julkisuudessa tai miksi jotkin asiat ylipäänsä nousevat julkisuudessa keskustelun aiheeksi. Politisaatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa poliittiset toimijat esittelevät julkisuuteen jonkin epäkohdan, ongelman tai näkökulman. Keskeistä on myös kiistojen uudelleen avaaminen keskustelun aiheeksi. Luhtakallio seuraa edellä käsiteltyjä Rosanvallonia sekä Fraseria alleviivaamalla poliittisten toimijoiden yhteiskunnallisen aseman laajan kirjon vaatimusta tässä keskusteluprosessissa, jotta politisaatio voidaan nähdä onnistuneena. Toimivan politisaatioprosessin turvaaminen on tärkeä osa yhä enemmän haavoittuvassa länsimaisessa demokratiakehityksessä.

3.3 Oikeuttamisteoria

Miten on mahdollista luoda yhteisyyttä maailmassa, jossa ihmisten mielipiteet asiasta kuin asiasta vaihtelevat merkittävästi toisistaan? Jos ihmisten ajatellaan pyrkivän ylläpitämään konsensusta, niin miten siihen alun perin päästään? Entä jos ihmiset ovatkin jatkuvassa konfliktin tilassa? Onko silloin konsensukseen päätyminen edes mahdollista? Näihin kysymyksiin ovat Luc Boltanski ja Laurent Thevenot etsineet vastauksia oikeuttamisteoriassaan, jonka he ovat esitelleet ensimmäisen kerran kokonaisuudessaan teoksessaan ”De la justificaton. Les economies de la grandeur” (1991). Teoria perehtyy siihen, miten ihmiset selvittävät kiistatilanteita samalla luoden yhteisyyttä, johon ihmisten välinen rauhanomainen yhteiselo perustuu. Toisin sanoen teoria on luotu kehykseksi väkivallattomien kiistojen ja erimielisyyksien päätöksenteon tutkimiseen. (Boltanski & Thevenot 2006, 25–26.) Pohjimmiltaan teoria luo keskitietä konsensus- ja konfliktiteorialle, joita edellisessä alaluvussa esiteltiin. Habermasilainen konsensusajattelu hämärtää ihmisten välillä kytevän eriarvoisuuden, mikä heikentää ajattelutavan selitysarvoa. Toisaalta ristiriitoja ymmärtävästä konfliktiajattelusta huolimatta, ihmiset ovat pystyneet luomaan erimielisyyksien pohjalta hyvin laajalti eri ihmisryhmiä huomioonottavia monimuotoisia yhteiskuntajärjestyksiä. Tämä on siis se problemaattinen asetelma, johon oikeuttamisteoria pureutuu ja etsii vastauksia.

Thevenot esittää, että ihmiselle ominaista on varmuuden etsiminen. Varmuutta luovat kolme yhteisyyden kielioppia, jotka tähtäävät yhteisyyden tuottamiseen: 1) julkisen oikeuttamisen kielioppi, 2) liberaalien yksilöiden kielioppi sekä 3) läheisten sidosten kielioppi. (Boltanski & Thevenot 2006.) Jokainen kielioppi sitoutuu erilaisiin regiimeihin. Liberaalien yksilöiden kieliopille ominaista on, että siinä ihmiset vetoavat avoimesti itselle asetetusta tavoitteesta saatavaan hyötyyn, joka on pohjana toiminnasta saatavaan ”hyvään”. Tämä kieliopin alue on lähimpänä perinteisen sosiologisen toiminnan aluetta. Henkilöt toimivat tällöin suunnitelmaan sitoutumisen regiimiissä, jossa toiminnan tärkeyttä mittaa sitoutuminen annettuun suunnitelmaan ja sen toteuttamiseen. Julkisen oikeuttamisen kieliopissa tämä ei ole suotavaa, sillä siinä tarkoitus on laajentaa oikeuttaminen koskemaan yhteistä hyvää. Tähän kielioppiin tukeutuvalla saattaa puheen motiivina olla henkilökohtainen hyöty, mutta hänen täytyy muovailta sen tuoma hyvä koskemaan kaikkia. Täten yhteisyyttä tuotetaan julkisesti oikeutettavan sitoumuksen regiimissä, jossa toimintaa arvioidaan kyvyllä vedota yhteiseen hyvään. (Thevenot 2011.) Tämä tapahtuu julkisen oikeuttamisen maailmojen kautta, jotka esitellään vielä tarkemmin myöhemmin (kts. tämä luku).

Läheisten sidosten kieliopissa ihmiset välittävät välittömästä ympäristöstään. Se sitoutuu tuttuuden regiimiin, jossa tilana toimii turvallinen välitön oma elinympäristö. Tällöin ihmiset puhuvat omakohtaisista kokemuksistaan, mutta eivät pyri laajentamaan asiaa koskemaan suurempaa yleisöä tai esittelemään sitä oman edun tavoitteluna. Esimerkiksi sosiologi Veikko Eranti on tutkinut niin sanotun ”Not In My Back Yard” (NIMBY) ilmiön toteutumista Helsingin lähiössä. Tällaiselle NIMBY-puheelle on ominaista juuri vetoaminen oman elinympäristön muutoksiin ja sen vaikutuksiin omassa elämässä. (Eranti 2014.) Jokaisella kieliopilla on siis sitoutumisen regiiminsä, jotka ovat tapoja luoda suhteita toisiin ja materiaaliseen maailmaan. Tässä tutkielmassa keskitytään julkisen oikeuttamisen kielioppiin ja sen julkisesti oikeutettavan sitoumuksen regiimiin. (Thevenot 2011, 7–9.)

Kommunikointi on käsite, joka erottaa kieliopit toisistaan. Kommunikoinnilla ei tarkoiteta pelkästään puhumista vaan pikemminkin sitä, miten asiat tehdään yhteiseksi kiistatilanteissa. Julkisen oikeuttamisen kieliopissa kommunikointi tarkoittaa sitä, että osapuolet yleistävät kantojensa oikeuttamisen yleisen ihmisyyden tasolle. Esimerkiksi poliitikot eivät vetoa tekemissään päätöksissään juuri ikinä puolueensa saamaan hyötyyn, vaan päätösten tuomaan

yleiseen hyvään, joka koskee suurta määrää ihmisiä. Näin tapahtuu muun muassa usein julkisessa keskustelussa lehdistössä. Kommunikointia seuraa sovittelu. Sovitteluvaiheessa osapuolet oikeuttavat toimintaansa käyttämällä työkalupakkinaan seitsemää oikeuttamisen maailmaa. Nämä maailmat ovat universaaleja, valmiiksi molempien osapuolien hyväksymiä. Jotta toinen osapuoli hyväksyisi oikeuttamisen, on oikeuttaminen haettava jostakin seitsemästä maailmasta. (Thevenot 2011, 9–11.)

Alkujaan Boltanskin ja Thevenot'n (2006, 71; 159) teoriassa oli kuusi maailmaa: kodin, inspiraation, kansalaisuuden, teollisuuden, maineen ja markkinoiden maailmat. Myöhemmin teoriaan lisättiin vielä seitsemänneksi ekologisuuden maailma. (Lafaye & Thevenot 1993.) Kaikilla seitsemällä maailmalla on omat pitkälle ulottuvat filosofiset rakenteensa. Boltanski ja Thevenot ovat löytäneet jokaiselle maailmalle oman merkittävän filosofisen teoksen tai ajattelutavan, johon maailmojen olemassaolo perustuu. Maailmat auttavat ohittamaan paikallisten kulttuurien edustaman partikularismin ja universaalien ihmisoikeuksien välisen ongelman: universaaleilla maailmoilla pystytään analysoimaan suljettuja kulttuureita ilman, että niiden ainutlaatuisuutta rikotaan (Boltanski & Thevenot 1999, 365).

Seuraavaksi esitellään erittelyt kaikista seitsemästä maailmasta (Boltanski & Thevenot 2006, 71–74; 159–211; Thevenot 2011). Samalla taulukosta 1 on seuraavalla sivulla nähtävissä kooste eri oikeuttamisen maailmoille tärkeistä elementeistä sekä tutkielman aiheeseen liittyvä esimerkki vaateesta, jossa yksittäistä maailmaa käytetään oikeuttamisessa. Taulukon koostamisessa apuna on käytetty Boltanskin ja Thevenot'n *On Justification* teosta (2006) ja heidän *Sociology of Critical Capacity* artikkelia (1999, 368) sekä Aino Anttilan (2013) käyttämää taulukkoa pro gradu -tutkielmassaan. Esimerkkeinä käytetyt tutkielmaan aiheeseen sopivat fiktiiviset vaateet ovat tämän tutkielman kirjoittajan itse rakentamia.

Oikeuttamisen maailma	Maailmalle tärkeät elementit	Esimerkki vaateesta
Inspiraation maailma	luovuus aistillisuus visionäärit yksilöllisyys omistautuneisuus	"Itsenäistyminen tarkoittaisi taideyhteisön murentumista ja yhteisen urheiluhengen häviämistä."
Kodin maailma	perhe läheisyys traditiot turvallisuus hierarkia johtajat	"On erinomaisen tärkeää, että perheet kokevat tulevaisuuden näkymät turvallisina."
Maineen maailma	julkisuus näkyvyys kannatus vallalla olevat mielipiteet julkisuuden henkilöt	"Sanomalehtien mielipidepalstoilla on ollut nähtävissä, että yhä useampi ihminen on itsenäisyyden kannalla."
Kansalaisuuden maailma	tasa-arvo solidaarisuus yhteisöllisyys demokratia kansan tahto kollektiivit	"Itsehallinnon lisääminen antaa maallemme mahdollisuuden jakaa verovaroja tasa-arvoisemmin."
Markkinoiden maailma	raha taloudellinen hyöty kilpailu yritykset omistaminen	"Itsenäistyminen vaarantaa maamme talouden, kun yritykset siirtävät tuotantoaan isommille markkinoille."
Teollisuuden maailma	tehokkuus järjestelmällisyys mitattavuus asiantuntijat dynaamisuus	"Asiantuntijoiden mukaan pienemmät yhteisöt pystyvät dynaamisemmin muuttamaan yhteiskuntajärjestelmäänsä."
Ekologian maailma	kestävä kehitys luonto puhtaus ympäristönsuojelu eläimet	"Itsenäistyminen antaa maallemme mahdollisuuden suojella vesialueita ja metsiä."

Taulukko 1. Oikeuttamisen maailmojen elementit sekä esimerkit eri maailmoille ominaisista tutkielman aiheeseen liittyvistä vaateista.

Inspiraation maailmalle arvokasta on kehollinen aistiminen, luovuus ja uuden rakentaminen epätavallisuudesta. Aistillisuus, rakkaus ja intohimo ovat tärkeitä. Merkittäviä toimijoita ovat kokeileva mieli, taitelijat ja nerot. Inspiraation maailma perustuu Augustinuksen teokseen *Jumalan valtio*.

Kodin maailmassa tärkeänä nähdään perinteet sekä läheiset suhteet. Tradition vaaliminen ja hierarkioiden olemassaolo koetaan merkitykselliseksi. Kuninkaita, isiä, johtajia ja perheitä kunnioitetaan toimijoina ja hyviä tapoja vaalitaan tässä maailmassa. Boltanski ja Thevenot pitävät tämän maailman lähtökohtana ranskalaisen 1700-luvun filosofi Bossuet'n tekstejä.

Maineen maailman perustana on Thomas Hobbesin *Leviathan*. Maailman suurimpana arvona on yleinen mielipide. Tärkeitä toimijoita ovat julkkikset, johtavien mielipiteiden edustajat ja journalistit. Huomio ja näkyvyys ovat hyveitä, joilla arvioidaan ihmisiä ja asioita.

Kansalaisuuden maailmassa yhteisön olemassaolo menee kaiken edelle. Maailmassa tasa-arvo ja solidaarisuus ovat käsitteitä, joita tulee vaalia. Demokraattisesti valitut edustajat, kollektiivit ja puolueet sekä järjestöt ovat toimijoita, joilla on auktoriteetin asema maailmassa. Kansalaisuuden maailma on nimestään huolimatta universaali, kuten muutkin maailmat. Kansalaisuuden maailma kantautuu Jean-Jacques Rousseau'n *Yhteiskuntasopimuksesta*.

Markkinoiden maailmassa asioiden arvo mitataan rahassa. Kilpailu markkinoilla on kaikki kaikessa ja merkittäviä toimijoita ovat yritykset, myyntimiehet ja ostajat. Ahneus on tässä maailmassa hyve ja omistamisen vapaus lähtökohta. Adam Smithin *Kansojen varallisuus* on markkinoiden maailman kantateos.

Teollisuuden maailman arvo on tehokkuus. Asiantuntijoita, tieteellisiä tutkimuksia ja käytännöllisyyttä arvostetaan. Dynaamisuus lisätynä kontrolliin kuvastaa hyvin maailman arvostuksen kohteita. Boltanski ja Thevenot ovat löytäneet teollisuuden maailman alkusysäyksen Claude-Henri de Saint-Simonin ajattelusta.

Ekologian maailma kumpuaa luonnon monimuotoisuudesta. Puhtaus, kestävä kehitys ja luonnonsuojelu ovat merkittäviä maailmalle. Maailmalle ominaisia toimijoita ovat luonto, eläimet ja luonnonsuojelijat. Globaalin ympäristöliikkeen syntyminen ja leviäminen on vaikuttanut ekologisuuden maailman lisäämiseen kuuden alkuperäisen maailman joukkoon.

Jokainen maailma voidaan tuomita toisesta maailmasta käsin. Maailmojen välille voidaan kehitellä myös kompromisseja, jolloin kahdella tai useammalla maailmalla voidaan vedota samaan yhteiseen hyvään. Yhdistyessään maailmat limittyvät toisiinsa ja samalla joutuvat muuttamaan muotoaan. Tämä johtaa siihen, että maailmat eivät esiinny puhtaina kompromisseissa. Kompromisseissa merkittävää on niiden kyky lieventää maailmojen välisiä ristiriitoja. (Boltanski & Thevenot 2006, 277; Thevenot 2011, 11.) Kompromisseista voidaan pitää esimerkkeinä päästökauppaa tai kansantaloutta. Päästökaupassa kompromissi syntyy ekologian ja markkinoiden maailman välille. Päästökaupalle ominaista on, että ekologian maailmalle tärkeä luonnonsuojelu liitetään osaksi rahallisesti laskettavaa kauppaa, jonka tarkoituksena on kannustaa yrityksiä päästöystävällisempään tuotantoon. Kansantaloudessa kompromissiksi yhdistyy kodin ja markkinoiden maailma. Kansantalous mittaa rajatun tiiviin yhteisön (kodin maailma) taloudellista tilaa. Nämä kaksi ovat vain esimerkkejä – kompromisseja pystyy löytämään loputtomasti. Tämän tutkielman tuloksia esittelevässä luvussa 5 on huomattavissa lisää kompromisseja, joista tärkein syntyy kodin ja kansalaisuuden maailmojen välille käsiteltäessä kansallisen identiteetin rakentumista.

Thevenot'n (2011, 7–8) mukaan yhteisyyden kieliopit tähtäävät luomaan yhteisyyttä ja kuvaa ”meistä”. Täten siis se, mihin oikeuttamisen maailmoin vedotaan ja miten niitä käytetään, kertoo ihmisten näkemyksistä yhteisön yhteisestä hyvästä. Käsitteet yhteisestä hyvästä luovat oikeutettavuuden rajat, jotka selventävät, mitä tutkittavassa yhteiskunnassa pidetään moraalisesti tärkeänä. Tutkimalla oikeuttamista siis pureudutaan kansakunnan moraaliperustaan, josta otetaan rakennusaine oikeuttamiselle. Tässä tutkimuksessa tutkitaan oikeuttamisen maailmojen ja niiden yhdistelmien käyttöä julkisessa keskustelussa skotlantilaisessa lehdessä. Pohjimmiltaan tutkimus vastaa kysymykseen siitä, missä kyseisen kiistan oikeutettavuuden rajat kulkevat.

4. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1. Tutkimusasetelma

Luc Boltanskin ja Laurent Thevenot'n oikeuttamisteoria luo viitekehyksen rauhanomaisille tilanteille, joissa yhteisöä koossapitävä järjestys on murtunut tai murtumaisillaan ilman väkivaltaa. Teorian mukaan tällainen kriisiytynyt tilanne paljastaa herkästi yhteisön moraalisen rakenteen, jonka pohjana on yhteisön jakama yhteinen hyvä. Julkisessa keskustelussa voidaan viitata tähän yhteiseen hyvään oikeuttamisteorian oikeuttamisen maailmojen avulla, jotka luovat kehyksen oikeuttamiselle. Saadakseen vastakaikua itselle merkityksellisille asioille tai mielipiteille ihmisten on oikeutettava kantojaan vetoamalla yhteiseen hyvään, minkä kehyksenä toimivat teorian oikeuttamisen maailmat. Oikeuttamisteoria ei siis sinällään kerro mitään todellisuudesta sinänsä vaan yhteisöjen moraalisisesta tilasta.

Merkittävää on huomioda, että keskustelu käydään julkisuudessa sanomalehtien palstoilla, joilla on merkittävä rooli julkisen keskustelun mahdollistajina länsimaisissa demokratioissa. Esimerkiksi Paul Statham (2010, 4) näkee, että uutiset ovat merkittävin ja varmin tiedonlähde ihmisille, kun he pyrkivät saamaan otetta poliittisista kiistoista. Huomattavaa kuitenkin on, että uutiset toimivat ihmisten tietolähteen lisäksi kiistojen osapuolten välineenä vaikuttaa lukijoihin. Julkisuutta ei nähdä tutkimuksessa pelkästään habermasilaisena, konsensukseen hakeutuvana porvarillisena tilana, vaikka teoreettisen viitekehystä mukaillen voidaan todetaan että valtalehdistö edustaa porvarillista julkisuutta ja täten myös eliitin äänenpainot niissä korostuvat. Tukeutumalla oikeuttamisteoriaan, pystytään hakemaan etäisyyttä myös vahvasta konfliktiteoreettista näkökulmasta, jossa julkisuus olisi pelkästään vahvojen eturistiriitojen taistelukenttä. Tärkeää on nähdä, miten konfliktitilanteesta loppujen lopuksi päästään demokratian viitekehysesä oikeuttamisen keinoin rauhanomaisesti lopputulokseen, minkä kaikki osapuolet hyväksyvät.

Tutkimuksen asetelma on oiva oikeuttamisteorian kannalta. Iso-Britannian ja Skotlannin välinen yli 300 vuotta vanha unionisopimus oli vaakalaudalla järjestettävän Iso-Britannian hyväksymän kansanäänestyksen takia. Kyse ei ollut pelkästään vanhasta sopimuksesta, vaan siitä, tuleeko Skotlannista itsenäinen valtio vai säilyykö se osana Iso-Britanniaa. Kansanäänestyspäivän lähestyessä itsenäistymisen kannattajat lisäsivät kannatustaan päästen

jopa aivan unionin kannattajien kylkeen, mikä vain lisäsi tilanteen vakavuutta. Kansanäänestys aiheuttikin valtavan julkisen keskustelun Skotlannissa. Keskustelun laajuudesta kertoo se, että tämän tutkielman aineistoa jouduttiin rajaamaan kahden viikon aikajaksolle, vaikka aineistosta oli aikaisemmin jo poistettu kokonaan mielipidekirjoitukset ja kolumnit.

Tutkimus nojaa vahvasti julkisuuden ja demokratian aiheille sekä varsinkin Boltanskin ja Thevenot'n esitettyyn oikeuttamisteorian teoreettiseen viitekehykseen. Lisäksi tutkimusmenetelmänä käytetään oikeuttamisteorian oikeuttamisen maailmoihin perustuvaa julkisen oikeuttamisen analyysiä, jonka avulla pystytään systemaattisesti tutkimaan oikeuttamisen maailmojen käyttöä. Tutkimusmenetelmä esitellään laajemmin luvussa 4.3. Tutkimusongelma muodostuukin vahvasti oikeuttamisteorian ja sen käsitteiden ympärille: missä kulkee Skotlannin itsenäistymisen oikeuttamisen rajat? Lisäksi pitää huomioida, että aineisto koostuu skotlantilaisen kansallisen lehden uutisartikkeleista, mikä rajoittaa tutkimuskysymysten laatimista. Tutkimuskysymykset onkin muodostettu julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmän pohjalta koskemaan skotlantilaista julkista keskustelua juuri lehdistössä. Ensimmäinen kysymys perustuu menetelmän määrälliseen puoleen, joka auttaa aineiston kuvailemisessa. Toinen kysymys on muodostettu menetelmän laadullisesta puolesta, jonka tehtävänä on analysoida oikeuttamisen maailmojen sisältöä. Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Miten oikeuttamisen maailmoja käytetään Skotlannin itsenäistymisestä järjestetyn kansanäänestyksen julkisessa keskustelussa skotlantilaisessa kansallisessa lehdessä?
- 2) Mitä aiheita ja teemoja oikeuttamisessa käytettyjen maailmojen taustalla on?

Seuraavassa alaluvussa esitellään ensin aineisto sekä sen keräykseen ja rajaukseen tehdyt toimenpiteet. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään tutkimusmenetelmänä käytettyä julkisen oikeuttamisen analyysiä. Nämä kaksi alalukua auttaa laajemmin ymmärtämään tutkimusasetelmaa sekä sitä, mihin kysymyksiin tutkimus pystyy vastaamaan.

4.2. Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu Skotlannin suurimman kansallisen sanomalehden The Heraldin uutisartikkeleista. Lehti ilmestyy kuutena päivänä viikossa maanantaista lauantaihin. The Heraldin sisarlehtenä toimii sunnuntaisin ilmestyvä The Sunday Herald, jonka kanssa lehti jakaa nettisivustonsa. The Heraldin levikki oli 32 000 vuonna 2015, joka oli 10 000 enemmän kuin toiseksi suurimman The Scotsmanin. Muiden Iso-Britannian maiden tapaan iltapäivälehdet ovat sanomalehtiä suositumpia myös Skotlannissa. Näistä kevyemmistä ja viihteellisimmistä lehdistä merkittävimpiä ovat The Scottish Sun ja Daily Record, joiden levikki sijaitsee 175 000 molemmin puolin. Skotlannissa luetaan myös englantilaisten suurimpien lehtien skotlantilaisia versioita, mutta niiden levikki ei yllä The Heraldin ja The Scotsmanin lukuihin. Lisäksi Skotlannista löytyy pari suurta alueellista lehteä, joiden levikki ylittää jopa The Heraldin. Yleisesti Skotlannissa päivälehtien printtiversioiden lukeminen on ollut laskussa vaihtoehtoisten medioiden ja lukuvälineiden kehittyessä. Täten lehtien levikki osaltaan aliarvioi lukijakunnan määrän, koska levikki ei ota muun muassa huomioon lehden nettisivujen lukijoita. (McCrone 2014, 558–559.) On huomionarvoista tarkentaa, että printtiversioiden lukijamäärän lasku ei selity pelkällä lehden nettijulkaisulla. Vaihtoehtoisten medioiden kehittyminen on kytköksissä vastademokratioiden kasvavaan kykyyn haastaa vallalla olevan demokratian mediainstituutioita (kts. luku 3.2). Merkittävänä sanomalehtenä The Herald kuuluu selkeästi jälkimmäiseen näistä. Näin lukijoita on voinut siirtyä lukemaan vaihtoehtomedioita The Heraldin sijaan.

Aineisto on rajattu koskemaan julkista keskustelua itsenäisyyskiistassa ennen kansanäänestystä. Ensimmäiset uutisartikkelit oli kerätty jo kesäkuulta 2014, mutta julkisen keskustelun vilkastuessa kansanäänestyspäivän lähestyessä aineiston otos rajautui viikolle ennen äänestyspäivää 13.–18.9.2014 väliselle ajalle. Käytännön haku tehtiin Pressplay-lehtipalveluohjelmalla, jossa The Heraldista on saatavilla edeltävien kolmen kuukauden numerot. Hakusanoina käytettiin ”Scotland” ja ”independence” tai ”referendum”. Lisäksi suhtautuvat kirjoitukset, eli muun muassa mielipidekirjoitukset ja kolumnit, rajattiin pois aineistosta. Keskittymällä ei-suhtautuviin kirjoituksiin päästään tutkimaan samalla myös sitä, keiden ääni pääsee kuuluville uutisartikkeleissa. Suhtautuvien kirjoitusten määrä ja laatu muokkautuu lehden rakenteen perusteella, jossa kansalaisille, asiantuntijoille ja lehden toimitukselle tai kirjoittajavieraille on tietty määrä palstatilaa pitkälti mielipideosastolla (kts.

Huikuri 2011). Täten lehden rakenne toimituksen lisäksi vaikuttaa oleellisesti siihen, ketkä pääsevät ääneen ja minkä verran. Suhtautuvissa kirjoituksissa tällainen asetelma on heikompi.

Aineisto koostuu yhteensä 62 artikkelista. Artikkelit kerättiin Pressplay- ohjelmasta elektronisesti leikkaamalla ne erilliseen tiedostoon. Näistä artikkeleista oli erotettavissa yhteensä 159 vaadetta, jotka toimivat tutkimusmenetelmän pohjalta tutkimusyksikköinä. Vaateet leikattiin irti artikkeleista uuteen tiedostoon, jossa vaateet olivat helpommin erotettavissa muusta artikkelin tekstistä. Vaateet olivat virkkeitä, joissa puhujat vetosivat yhteiseen hyvään, jollakin selvällä argumentilla tai asialla, jotka olivat liitettävissä jononkin oikeuttamisteorian seitsemästä maailmasta. Vaateet olivat siis tunnistettavissa virkkeiksi, joista oli erotettavissa puhuja, argumentti tai asia sekä oikeutuksen maailma. Itse vaateiden analyysissä käytettiin erikseen koostettua Excel-taulukkoa, johon jokainen vaade erotettiin toisistaan ja järjestettiin artikkelien mukaan järjestykseen. Taulukkoon eriteltiin yksittäisestä vaateesta tarkka puhuja, asia tai argumentti, oikeutuksen maailma sekä mahdollisesti vaateen muodostama kompromissi tai tuomitseminen. Oikeutuksen maailmalle annettiin myös arvo 1 tai -1. Arvon antaminen liittyy käytettyyn julkisen oikeuttamisen analyysiin ja tätä avataan enemmän seuraavassa alaluvussa. Lisäksi taulukkoon lisättiin erillinen kommenttiosio, jotta vaateisiin liittyvät erityiset ominaisuudet saatiin systemaattisesti kirjattua ylös. Tällaisia erityisiä huomioita saatettiin joutua tekemään, kun oikeutukselle oli vaikea löytää oikeaa maailmaa. Koko aineiston käsittely tehtiin sähköisesti.

Aineistoon valikoituivat viikon ajalta vain lehtien ne numeroiden artikkelit, jotka sisälsivät vähintään yhden vaateen. Jos vaateita ei löytynyt, artikkeli jätettiin pois aineistosta. Yhdessä artikkelissa esiintyvät vaateiden lukumäärä vaihteli yhdestä kymmeneen. Samasta artikkelista saattoi löytyä sekä itsenäisyyttä että unionismia kannattavia vaateita. Tämä tutkielma keskittyy pelkästään artikkeleiden teksteihin, joten artikkelien kuvat eivät ole osa aineistoa. Kuva-analyysit on siis jätetty pois jo pelkästään siitä syystä, ettei kuvista voi erottaa tutkimusmenetelmän vaatimaa vaateen yksikköä.

The Herald tuli valituksi tutkimuksen aineiston lähteeksi kolmesta syystä. Ensinnäkin lehti edustaa vakavasti otettavaa skotlantilaista lehdistöä verrattuna enemmän luettuihin, mutta sisällöltään kevyempiin iltapäivälehtiin, tai paikkaan rajattuihin alue- tai paikallislehtiin.

Suurehko levikki kertoo myös siitä, että lehdellä on laaja lukijakunta. Toiseksi lehden oma julkinen kannanotto⁵ itsenäisyyskysymykseen oli muita lehtiä neutraalimpi ja pyrki nostamaan esille molempien kiistan osapuolten näkemyksiä analyttisesti. Esimerkiksi kansallinen sanomalehti The Scotsman ilmoitti hieman ennen vaaleja olevansa selkeämmin unionin säilymisen puolella⁶. Kolmanneksi aineisto oli helposti saatavilla, mikä helpotti tutkimuksen käytännön työtä. Tässä tutkimuksessa The Herald edustaa vakavasti otettavaa, varsin puolueetonta kansallista lehdistöä Skotlannin julkisessa keskustelussa ennen kansanäänestystä maan itsenäistymisestä.

4.3. Julkisen oikeuttamisen analyysi

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä käytetään Julkisen oikeuttamisen analyysiä (JOA). Analyysin on kehittänyt Tuomas Ylä-Anttila väitöskirjassaan ”Politiikan paluu. Globalisaatioliike ja julkisuus” (2010). JOAn perustana ovat Luc Boltanskin ja Laurent Thevenot’n (2006 [1991]) oikeuttamisteorian oikeuttamisen maailmat, joihin ihmiset tukeutuvat oikeuttaessaan toimintaansa. Yhteinen hyvä on perustana oikeuttamisen maailmoille, joita ihmiset käyttävät hyväkseen osallistuessaan julkiseen keskusteluun. (Kts. luku 3.2) Yhteinen hyvä ja oikeuttamisen seitsemän maailmaa luovat kehyksen, jossa ihmiset pystyvät rauhanomaisesti löytämään ratkaisun syntyneelle kiistalle. Tämä kehys on jotain, minkä kiistan osapuolet jakavat ja tunnustavat. Kehyksen ulkopuolella tehtävä oikeuttaminen ei ole mahdollista tai se on ainakin hyvin vaikeaa, koska kiistan vastapuoli ei hyväksy tai tunnista kehystä yhteiseksi. Oikeuttamisen maailmat ovat siis työkalupakin osia, joita voidaan käyttää hyväksi argumentoitaessa ja ainakin pakottaa vastapuoli hyväksymään argumenttien perusta. (Ylä-Anttila 2010, 148–149, 153.)

⁵ The Herald 16.9.2014: The Herald's view: we back staying within UK, but only if there's more far-reaching further devolution. [Viitattu 2.5.2017] Luettavissa osoitteessa <http://www.heraldscotland.com/opinion/13180138.The_Herald_s_view__we_back_staying_within_UK__but_only_if_there_s_more_far_reaching_further_devolution/>

⁶ The Scotsman 12.9.2014: Scotland's decision: The Scotsman's verdict. [Viitattu 2.5.2017] Luettavissa osoitteessa <<http://www.scotsman.com/news/opinion/scotland-s-decision-the-scotsman-s-verdict-1-3537857>>

Julkiseen keskusteluun osallistuva toimija voi siis käyttää oikeuttamisessaan hyväksi joitain seitsemästä oikeuttamisen maailmasta. Argumentoinnissa ei tarvitse tyytyä käyttämään vain yhtä oikeuttamisen maailmaa, vaan Boltanski ja Thevenot (2006) ovat omissa empiirisissä tutkimuksissaan löytäneet kaksi maailmojen yhdistelemisen tapaa: tuomitsemisen ja kompromissin. Tuomitsemisessa jokin maailma tuomitaan toisesta maailmasta käsin. Esimerkiksi kansalaisuuden maailmasta voidaan tuomita markkinoiden maailma toteamalla, että vapaat markkinat heikentävät tasa-arvoa. Tällöin tasa-arvo nähdään markkinoiden toimintaa tärkeämpänä jäsentävänä kriteerinä. Kompromississa kaksi toisiinsa sopimatonta maailmaa pakotetaan yhteen. Ylä-Anttila pitää väitöskirjassaan (2010, 187) hyvänä esimerkkinä tästä kansallista kilpailukykyä, jossa kodin (kansallisuus) ja markkinoiden (kilpailukyky) maailmat ovat sulautuneet yhteen. Maailmojen yhdisteleminen mahdollistaa kiistan laajemman analysoinnin. Tämä samalla tuo oikeuttamisteorialle ja JOAlle tarpeellista joustavuutta ja liikkumatilaa.

Ylä-Anttila yhdistää oikeuttamisteoriaan poliittisten vaateiden analyysin (Koopmans & Statham 1999). Poliittisten vaateiden analyysiä on käytetty hyväksi aineiston koodaamisessa. Aineistosta etsitään esitettyjä vaateita, joista eritellään löydetty oikeuttamisen maailmat, joihin on vedottu. Ylä-Anttila on jäsentänyt vaadetta niin, että siitä pitää löytyä puhuja, vastaanottaja, tekotapa, asia ja oikeutus. Maailmoille annetaan lisäksi arvo 1 tai -1 riippuen siitä onko niitä käytetty positiivisessa vai negatiivisessa valossa. Tällaisen koodaamisen avulla pystytään määrällisin menetelmin löytämään aineistosta maailmojen keskiarvo arvojen 1 ja -1 väliltä, mikä kertoo, miten maailmoja on käytetty. (Ylä-Anttila 2010, 148, 157–158.)

Analyysin avulla saadut keskiarvot eivät kuitenkaan anna tarpeeksi tietoa käydyn julkisen keskustelun luonteesta. Keskiarvoja on käytetty tässä tutkimuksessa pikemminkin aineiston kuvailemiseen. Toisaalta ne antavat hyvän lähtökohdan vaateiden vertailulle sekä niiden syvällisemmälle laadulliselle työstämiselle. Tutkielman tuloksien erittelyssä sekä pohdinnassa keskitytään vahvasti aineiston laadulliseen analyysiin ja sen tuloksiin.

Ylä-Anttilan kehittelemää analyysiä on käytetty eri tavoin. Ylä-Anttila seuraa Thevenot'n huomattutusta siitä, että maailmoja voi olla enemmän kuin seitsemän (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 37–38; Thevenot 1999). Tässä tutkimuksessa ei ole löydetty uusia maailmoja, mutta

niiden yhdistelmiä kylläkin. Esimerkiksi kansallinen identiteetti ja nationalismi, jotka ovat tämän keskustelussa vallalla, yhdistävät kansalaisuuden ja kodin maailmat. Näissä esillä ovat toisaalta kodin maailman traditiot ja toisaalta niihin yhdistetään myös kansalaisuuden maailmaan sisältyvät oikeudet Skotlannin tai Iso-Britannian kansalaisena.

Suvi Huikuri (2011) käyttää JOA:ä lehdistöaineistossa, jossa hän vertailee intialaista ja suomalaista lehdistöä. Hän on hieman muuttanut vaateen muodon kriteerejä poistamalla tekotavan ja kohteen. Näin hän on ottanut analyysiin mukaan vain sellaiset vaateet, jotka sisältävät puhujan, asian/argumentin ja oikeutuksen. Tämä tutkimus seuraa Huikuria vaateen määrittelyssä, joten analyysissä on otettu huomioon Huikurin tavoin vaateessa puhuja, asia ja oikeutus. Pro gradu –tutkielman laajuisessa tutkimuksessa ei välttämättä tarvitse seurata Ylä-Anttilan laajempaa käsitystä vaateen rakenteesta. Toisaalta valittu rakenne antaa vaateelle kuitenkin sen vaatiman laajuuden. Analyysin alkuvaiheessa oli nähtävissä, että selkeän puhujan löytäminen artikkeleista saattaisi aiheuttaa ongelmia tekstityypin luonteen vuoksi. Pelkona oli, että uutisartikkeleissa toimittajan oma ääni saattaisi sekoittaa puhujan löytämistä. Kuitenkin jo alustavassa analyysissä puhuja löytyi helposti, joten puhuja oli helppo ottaa mukaan vaateeseen. Toimittajan ääni ei sekoittanut puhujan löytämistä, koska toimittajan oma puhe ei tarkastelun pohjalta saa aineistossa vaateen muotoa.

Huikuri ottaa aineistoonsa mukaan myös vain artikkelit, jotka edustavat journalistin tasoa. Tämä liittyy siihen, että media-aineistossa on kolme eri tasoa: ensin toimija kertoo oman näkemyksensä; toiseksi toimittaja tekee oman tulkintansa; kolmanneksi lukija tulkitsee journalistin kirjoitusta (Huikuri 2011, 57). Nämä eri tasot on otettu huomioon tässä työssä. Tutkimuksen taso on Huikurin käyttämä journalistin taso, minkä takia analyysistä on jätetty muun muassa mielipidekirjoitukset pois, koska ne edustavat ensimmäistä tasoa. Täten valitun lehden, The Heraldin, keskiössä ovat varsinkin kotimaan uutiset. On tärkeää korostaa, etteivät toimittajat välitä poliittisia faktoja, vaan representaatioita niistä. Lisäksi toimittajat eivät ole arvoneutraaleja, vaan journalismin objektiivisuutta rikkoo aina toimittajan oma arvomaailma. (Huikuri 2011.)

Tuukka Ylä-Anttila (2014) on tutkinut perussuomalaisten vaalikampanjoita JOA:n avulla. Hän seurasi, miten kansallismielisen puolueen eduskuntavaaliehdokkaat oikeuttivat kantojaan vuoden 2011 Suomen eduskuntavaaleissa. Aineistossa vaaliehdokkaat olivat suoraan äänessä puolueen vaalimainoksissa ja lehtisissä. Ylä-Anttila huomioi, että ehdokkaiden kannat ja oikeutukset perustuvat osaltaan heidän intresseihinsä ja voivat valikoitua sen mukaan, miten ehdokkaat näkevät perustelujensa vaikuttavan heidän edukseen parhaalla mahdollisella tavalla. Toisaalta hän kuitenkin korostaa, että oikeuttamisteoria ja oikeuttamisanalyysi muodostavat viitekehyksen, jossa ehdokkaiden argumenttien ja vaateiden oikeutukset voidaan nähdä luovan yhteisyyttä vetoamalla yhteiseen hyvään. Toisin sanoen ehdokkaiden intressien pohjalla on aina ajatus yhteisestä hyvästä. On kuitenkin hyvä huomioda tutkimusmenetelmään liittyvä strategisen ajattelun edellä esitetty mahdollinen ongelma.

Tuukka Ylä-Anttilan tutkimus vahventaa tämän tutkimuksen viitekehyksen ja JOAn käytön perustelua. Ensiksikin JOA sopii työkaluksi aineistoon, jossa oikeutuspuheen ”pitäjinä” ovat poliitikot tai politiikan tekijöiksi haluavat. Tämän työn aineistossa poliitikkojen ääni ylikorostuu. Poliitikkojen ja eliitin ääni pääsee lehtiartikkeleissa selvästi useammin esille kuin asiantuntijoiden tai kansalaisten (kts. myös Anttila 2013), mikä edelleen sijoittaa sanomalehdistön pitkälti porvarillisen julkisuuden piiriin (vrt. Rosanvallan 2008, Luhtakallio 2010). Erittely siitä, kenen ääni pääsee kuuluville, on itse asiassa jo sinällään mielenkiintoista tässäkin tutkimuksessa. Toisaalta tämän tutkielman osalta kyseessä oleva kiistatilanne valtion koossapitämisestä on merkittävämpi kuin yksittäiset eduskuntavaalit. Pidänkin kiistaa valtion olemassaolosta hyvin pitkälle vietyä kiistanä, koska kyseisiä kiistoja käydään hyvin usein aseina. Viimeaikaisena eurooppalaisena esimerkkinä tällaisesta aseellisesta kiistasta voi pitää Ukrainan kriisiä tai Turkin vallankaappausyritystä.

5. OIKEUTTAMISEN MAAILMOJEN KÄYTTÖ AINEISTOSSA

5.1 Kuka vaatii ja miten?

Tutkielman kannalta on tärkeä eritellä, kenen puhe pääsee esille lehtiartikkeleissa, ja täten ottaa osaa julkiseen keskusteluun. Erittelyllä on kaksi tehtävää. Ensiksikin on mielenkiintoista tarkastella ketkä saavat puheenvuoron aineiston artikkeleissa. Tällöin keskitytään yksittäisten henkilöiden lisäksi siihen, minkälaista suurempaa ryhmää he edustavat puheenvuorossaan. Ovatko he poliitikkoja, asiantuntijoita vai tavallisia yksittäisiä kansalaisia? Oleellista on myös tutkia, saako itsenäisyyttä vai unionia puoltava kanta enemmän näkyvyyttä. Toisaalta erittely tarvitsee tehdä, jotta saadaan tietää, mitä tämä tutkielma voi kertoa ja pystyykö se vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. On otettava huomioon, että puheenvuorojen keskittyminen johonkin yksittäiseen edellä esitettyyn ryhmään heikentää tämän tutkielman kannalta toisten ryhmien selitysarvoa.

Taulukossa 2 on eriteltyä yhteensä 159 vaateen puhujat. Oikeita henkilöitä puhujien takana on vähemmän kuin 159, sillä jokaisen vaateen puhuja on merkitty erikseen. Täten taulukon puhujissa toistuu samoja henkilöitä eri vaateiden takana. Puhujat on jaettu kuuteen heitä parhaiten kuvaavaan ryhmään. Poliitikko on artikkeleissa useimmiten äänestysvaihtoehtojen mukaan jakaantuneiden kampanjoiden edustaja. Itsenäisyyttä puoltavien puolelta usein äänessä on Skotlannin First Minister, SNP:n puheenjohtaja ja kyllä-kampanjan johtohahmo Alex Salmond sekä hänen oikea kätensä Nicola Sturgeon. Iso-Britannian osana säilymisen kannattajien puolelta puhujat hajaantuivat vastapuoltaan selkeämmin. Tilaa sai Iso-Britannian entinen skotlantilainen pääministeri ja ex-Labour-puheenjohtaja Gordon Brown, Iso-Britannian silloinen pääministeri David Cameron sekä Better Together-kampanjan vetäjä Blair McDougall. Varsinkin tässä poliitikkojen ryhmässä samat henkilöt esiintyvät eri puhujien taustalla.

Puhuja	määrä	%
Poliitikko	102	64
Kansalainen	14	9
Asiantuntija	23	14
Taiteilija, urheilija	12	8
Järjestö	5	3
Muu	3	2
Yhteensä	159	100

Taulukko 2. Puhujat aineistossa.

Kansalainen-ryhmään valikoituvat selkeästi pelkästään tavallisena kansalaisena esitetty tai esiintynyt puhuja. Asiantuntijuus vaati sen sijaan jonkin selkeän tittelin. Samoin järjestön äänenä toimiminen vaati henkilöltä järjestön virallisena äänenkannattajana toimimisen. Taiteilijaksi luettiin luovaa työtä tekevät. Taitelijat niputettiin urheilijoiden kanssa yhteen, sillä urheiluun voidaan liittää myös vahva luova ominaisuus. Muut-ryhmään valikoituivat yllä oleviin ryhmiin sopimattomat henkilöt.

Puhujien jakaantumisessa on nähtävissä edellisen luvun lopussa tehty huomio: poliitikot pääsevät sanomalehdissä selkeästi muita ihmisiä enemmän esille. Tutkielman aineistossa esiintyvät vaateet ovat suurelta osin poliitikkojen tekemiä, sillä 159 vaateesta 102 ovat heidän tekemiään. Vaateista yhteensä 64 % on poliitikkojen tekemiä. Muiden eriteltyjen ryhmien vaateiden määrä hajaantuu vahvasti. Asiantuntijat ovat 14 %:n osuudella toiseksi suurin vaateita tekevä ryhmä. Kansalaiset (9 %) sekä taiteilijat ja urheilijat (8 %) ovat suurin piirtein samoissa lukemissa. Samoin järjestöjen (3 %) ja muiden (2 %) välillä ei ole nähtävissä suurta eroa taulukon pohjalla.

Taulukossa 3 on erotettu vaateiden puhujat heidän kantansa mukaan. Taulukon pohjalta on tehtävissä kaksi merkittävää huomiota. Ensimmäinen yksityiskohta on, että unionia puoltavia puhujia on aineistossa enemmän kuin itsenäisyyden kannattajia. Unionia puoltavia puhujia on 88 (55 %) kaikista vaateen tekijöistä. Itsenäisyyttä puoltavien osuus jää lukuun 71 (45 %). Tämä tarkoittaa samalla, että unionia puoltavia vaateita on suhteessa saman verran enemmän, mikä on nähtävissä myös vaateita erittelevissä taulukoissa. Merkittävämpi huomio taulukosta 2 on,

että asiantuntijoita on puhujina unionia puoltavalla puolella enemmän (18 % > 10 %). Järjestöt ovat sen sijaan puhujina tällä kannalla harvemmin (1 % < 6 %).

Itsenäisyyttä puoltava kanta

Puhuja	määrä	%
Poliitikko	46	65
Kansalainen	7	10
Asiantuntija	7	10
Taiteilija, urheilija	6	8
Järjestö	4	6
Muu	1	1
Yhteensä	71	100

Unionia puoltava kanta

Puhuja	määrä	%
Poliitikko	56	64
Kansalainen	7	8
Asiantuntija	16	18
Taiteilija, urheilija	6	7
Järjestö	1	1
Muu	2	2
Yhteensä	88	100

Taulukko 3. Puhujat aineistossa kiistan kantojen mukaan.

On tärkeä huomioida, että taulukoiden 2 ja 3 näyttämät tulokset koskevat vain lehden artikkeleita viikon ajalta ja niiden laajempaan yleistämiseen on suhtauduttava kriittisesti. Taulukoiden analyysiä ei ole tarvetta viedä tämän pidemmälle, sillä niiden tilastollisella merkityksellä ei ole tässä yhteydessä suurta merkitystä. Suppea, mutta selkeä prosenttien laskeminen on tässä suhteessa siis riittävä toimenpide kuvastamaan puhujien jakautumista aineistossa. Taulukoiden pohjalta voi tehdä tämän luvun ensimmäisen johtopäätöksen, että tutkielman aineistossa tutkitaan sanomalehdissä tapahtuvaa julkista keskustelua, jossa poliitikkojen ääni selkeästi korostuu suhteessa muihin puhujiin. Taulukoista ei kuitenkaan ole yleistettävissä juuri mitään muuta – esimerkiksi sitä, että unionia puoltavat kannat olisivat päässeet enemmän ääneen The Heraldissa aivan kansanäänestyksen alla. Lisäksi on

huomattava, miten Skotlannin itsenäistymisestä käytävään keskusteluun osallistuu myös englantilaisia. Tämä on tulosta siitä, että Skotlannin itsenäistymisellä olisi suuria vaikutuksia myös Iso-Britannialle. Aineistossa tämä näkyy esimerkiksi edellä jo mainitun David Cameronin puheenvuoroina.

Taulukossa 4 on eritelty oikeuttamisen maailmojen käyttöä itsenäistymiskysymyksen kiistassa. Taulukossa näkyy vaateiden lukumäärien jakaantumiset eri maailmojen välillä kokonaisuudessaan sekä eroteltuna itsenäistymiskysymyksen kannan mukaan. Maailmoihin on vedottu yhteensä 256 kertaa 159 vaateessa. Yhdessä vaateessa on siis voitu vedota useampaan kuin yhteen maailmaan. Tämä palautuu oikeuttamisteorian antamiin teoreettisiin työkaluihin, kompromisseihin ja tuomitsemiseen, jolloin vaateiden tekijät käyttävät kahta tai useampaa maailmaa samassa vaateessa. Maailmoihin vetoamisen ja vaateiden kokonaislukumäärän erotus on lähes sata, joten kompromisseja ja tuomitsemisia tehtiin aineistossa aika paljon. Jotta kompromissin ja tuomitsemisen käytöstä tulisi selkeä kuva, niin edellä on muutama esimerkki maailmojen käytön konkretisoitumisesta suoraan aineistosta.

	Itsenäisyys	%	Unioni	%	Yhteensä	%
Koti	17	16 %	46	31 %	63	25 %
Inspiraatio	2	2 %	4	3 %	6	2 %
Markkinat	21	19 %	38	26 %	59	23 %
Kansalaisuus	53	49 %	39	27 %	92	36 %
Maine	12	11 %	14	10 %	26	10 %
Teollisuus	3	3 %	6	4 %	9	4 %
Ekologia	1	1 %	0	0 %	1	< 1 %
Yhteensä	109	101 %	147	101 %	256	100 %

Taulukko 4. Maailmojen osuudet aineistossa kokonaisuudessaan sekä eroteltuna vaateiden kantojen mukaan.

Kansallinen terveydenhuolto nähtiin tärkeänä osana keskustelua ja siihen myös viitattiin vaateissa usein. Terveystieteeseen liittyy myös hyvä esimerkki siitä, miten kompromissi eri maailmojen välillä voi syntyä. Alla olevassa katkelmassa näkyy, miten taloudellinen itsenäisyys liitetään osaksi kansalaisten oikeutta hyvinvointipalveluihin. Täten hyvinvointivaltioon vetoamisessa kompromissi syntyy markkinoiden ja kansalaisuuden välille.

”A yes vote is Scotland’s one opportunity to ensure (...) and the financial powers we need to protect our health service.” (The Herald 16.9.2014g, 79-k)

Hieman harvinaisempi tapa kompromissin koostamiselle löytyi urheilun saralta. Rugbylla on saarivaltiossa ollut pitkät perinteet ja yhdessä vaateessa vedottiin kansallisissa rugbyjoukkueissa esiintyvään brittiläiseen yhtenäisyydentunteeseen. Kompromissi syntyi luovan urheilulajin (inspiraation maailma) sekä kansallistunteen (kodin maailma) välille. Vaade on myös hyvä esimerkki identiteetin rakentamisesta, mikä tulee vielä syvemmän analysoinnin kohteeksi identiteettipolitiikkaa käsittelevässä alaluvussa.

”(...) We don’t feel we are any less Team Scotland by saying no thanks. A lot of us here have played not only for Scotland but also the British and Irish Lions and that’s been a massive part of our rugby life.” (The Herald 13.9.2014a, 150-e)

Tuomitsemiseen ei ollut tavatonta aineistossa – tosin selkeästi harvinaisempaa kuin kompromissit. Hyvän esimerkin tästä antaa vaade, jossa puhuja viittaa kapean nationalismin estävän näkemästä äänestystä taloudellisesta näkökulmasta. Näin kodin maailma tuomitaan markkinoiden maailmasta:

”(...) everyone is going to do the whole ‘Braveheart’ thing – thinking ‘great, we’re free from England’ – without thinking about it seriously from an economic point of view.” (The Herald 17.9.2014a, 157-e)

On mahdollista myös, että samassa vaateessa esiintyy sekä kompromissi että tuomitseminen. Tällöin toinen tai molemmat tuomitsemisen osapuolista on kompromissi oikeuttamisen maailmoista. Aineistossa tällaista edustaa vaade, jossa kuvaillaan Skotlannin itsenäisen parlamentin mahdollistavan pysyvän eron rahoja haaskaavasta Westminsterin konservatiivihallituksesta. Westminsteriin viitataan negatiivisesti markkina-kansalaisuus – kompromissilla, joka tuomitaan kansalaisuuden maailmasta (itsenäinen parlamentti):

”And only by voting Yes will Scotland always get the governments we vote for – and never again Tory governments imposed by Westminster, presiding over the scandal of a 400 per cent increase in the use of food banks while wasting £100 billion on a new generation of Trident nuclear weapons dumped on the Clyde.” (The Herald 16.9.2014g, 80-k)

Skotlannin itsenäistymisestä käytävässä julkisessa keskustelussa korostuu kolme maailmaa. Taulukossa 4 on nähtävissä maailmojen lukumäärällinen ja prosentuaalinen osuus koko aineistossa sekä eroteltuna vaateiden kantojen mukaan. Eniten oikeuttamisen maailmoista on vedottu kansalaisuuden maailmaan. Kansalaisuuden maailmaan vedotaan yhteensä 92 kertaa, mikä on 36 %:n osuus koko vaadejoukosta. Kansalaisuuden maailma erottuu selkeästi muista maailmoista, sillä toisena ja kolmantena listalla ovat kodin maailma (25 %) ja markkinoiden maailma (23 %). Muiden maailmojen käyttö on vähäistä, vaikkakin maineen maailman käyttö on kohtuullista (10 %).

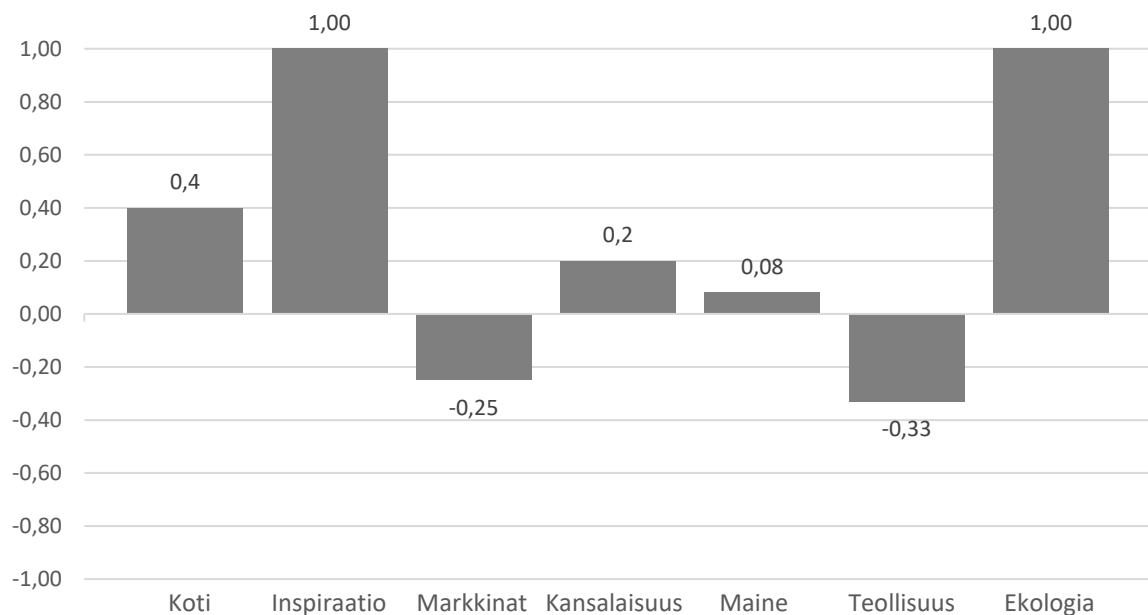
Kansalaisuuden maailman suurta osuutta selittää kaksi tekijää. Ensinnäkin kiistan aihe keskittyy vahvasti kansalaisuuden maailmassa käsiteltävien aiheiden problematiikkaan: itsenäiseen päätöksentekoon, solidaarisuuteen, ihmisten vapauteen ja oikeuksiin sekä demokraattiseen valtiojärjestelmään. Toiseksi oikeuttamisteorian oikeuttamisen maailmoista kansalaisuuden maailmaa on pidetty hierarkkisesti ylimpänä kaikista seitsemästä (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011). Täten kansalaisuuden maailmalla on merkittävä rooli jo teoreettisessa viitekehyksessä. Merkittävin tulos on, että kansalaisuuden maailmaan vedotaan joka toisessa itsenäisyyttä kannattavassa vaateessa – unionia kannattavissa vaateissa osuus on vain 27 %. Kansalaisuuden maailmalla oikeuttaminen keskittyy siis vahvasti toisen kannan puolelle, jossa kansalaisuuden maailma korostuu suhteessa muiden maailmojen käyttöön.

Samoin kodin maailman merkittävä asema julkisessa oikeuttamisessa tässä aineistossa selittyy kiistan luonteella. On odotettavaa, että ihmiset vetoavat perinteisiin, turvallisuuteen ja ennustettavaan tulevaisuuteen sekä identiteettiin kun on kyse itsenäistymään pyrkivästä valtiosta, joka on ollut osa suurempaa kokonaisuutta rauhanomaisesti viimeiset 300 vuotta. Kodin maailma korostuu unionia kannattavien puolella, jossa kodin maailmaan vedotaan eniten. Vaikka kodin maailman osuus vaateiden oikeutuksista on selvästi suurempi unionia kuin itsenäisyyttä kannattavien joukossa (31 % > 16 %), jakautuu se verrattain tasaisemmin kansalaisuuden ja markkinoiden maailmojen kanssa unionia kannattavissa vaateissa. Kodin maailman merkitys sen sijaan on selkeästi pienempi itsenäisyyttä kannattavien puolella, ja ero neljänneksi suurimpaan oikeuttamisen maailmaan, maineen maailmaan, on vain 5 prosenttiyksikköä.

Markkinoiden maailman merkittävä osuus vaadejoukossa selittyy pitkälti maailmanlaajuisella trendillä, jossa taloudellinen puhetapa läpäisee lähes poikkeuksetta kaikki yhteiskunnalliset keskustelut (Rosanvallon 2013, 16). Maailman taloudellistuminen näkyy siis myös tämän kiistan ympärillä käytävässä julkisessa keskustelussa. Kodin maailman tavoin markkinoiden maailma käytetään oikeuttamisessa useammin unionia kannattavissa vaateissa (26 % > 19 %), mutta ero ei ole yhtä vahva. Kaiken kaikkiaan tulosten kertovat, että itsenäisyyttä kannattavat vaateet keskittyvät vahvemmin yhteen oikeuttamisen maailmaan, kun taas unionia puoltavia kantoja oikeutetaan tasaisemmin kolmessa erottuvassa maailmassa.

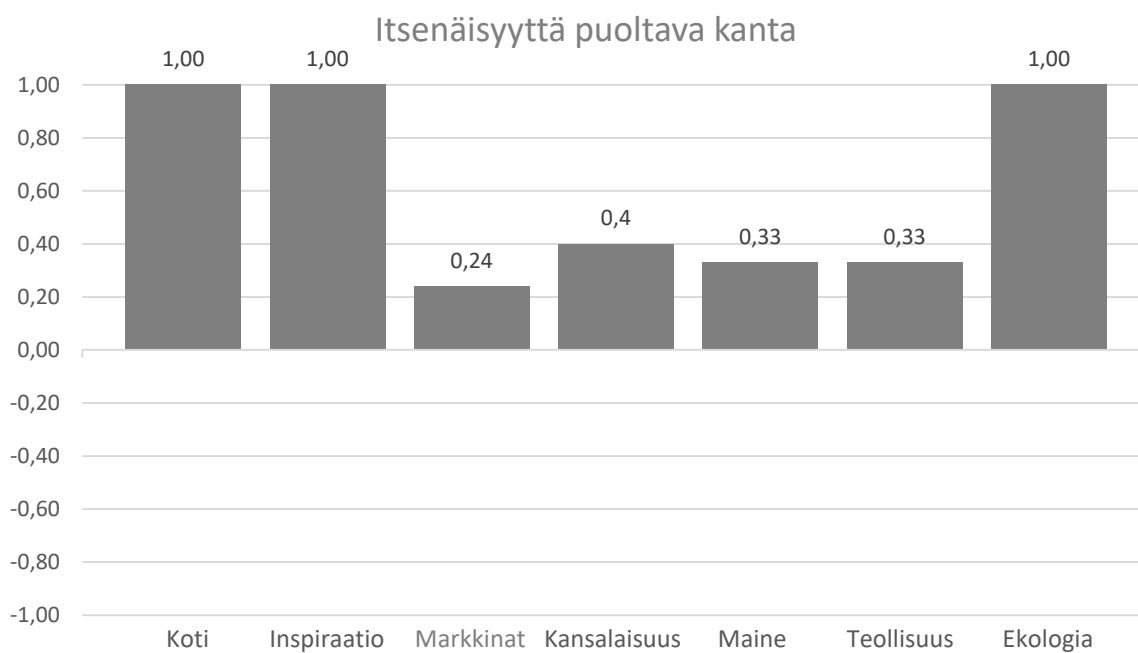
Seuraavalla sivulla kuviossa 1 on esitelty maailmojen saamat keskiarvot, joista näkee kuinka niitä on artikkeleiden vaateissa käytetty. Jokaisessa yksittäisessä vaateessa yksittäiselle maailmalle on annettu joko arvo 1 tai -1 sen mukaan, käytetäänkö maailmaa vaateessa positiivisessa vai negatiivisessa mielessä. Positiivinen tapa tuo esille maailman tuottamat mahdollisuudet, negatiivinen sen sijaan luo uhkakuvia. Taulukossa on siis nähtävissä kaikkien käytettyjen vaateiden keskiarvot maailmoittain. Tarkalleen keskiarvot kertovat, onko maailmoja kokonaisuudessaan käytetty positiivisessa vai negatiivisessa merkityksessä puhujan oikeutettaessa vaadettaan. Mitä lähempänä arvoa 1 keskiarvo on, sitä positiivisemmässä mielessä maailmaa on käytetty. Sitä vastoin, -1 arvoa lähellä oleva keskiarvo kertoo negatiivisesta sävystä käyttäen maailmaa.

Kuvio 1 näyttää, että sekä inspiraation että ekologian maailmoja on käytetty ainoastaan positiivisessa mielessä. Tämä tarkoittaa, että yhdessäkään vaateessa nämä kaksi maailmaa eivät saaneet arvoa -1. Sen sijaan teollisuuden maailmaa käytettiin oikeuttamisessa varsin paljon negatiivisessa valossa, koska se on saanut tuloksissa pienimmän keskiarvon -0,33. Maineen maailmaa on käytetty kokonaisuudessaan varsin neutraalisti, mistä kertoo lähellä nollaa oleva arvo 0,08. Tutkimuksen kannalta tärkeimpien maailmojen (markkinat, kansalaisuus ja koti) keskiarvot vaihtelevat. Kodin maailmaa on käytetty varsin positiivisesti ja sen saama keskiarvo on kohtuullisen korkea. Markkinoiden ja kansalaisuuden maailmat ovat lähempänä nolla-arvoa. Markkinoiden maailmaa on käytetty enemmän negatiivisesti (-0,25) ja kansalaisuuden maailmaa hieman positiivisemmin (0,2).

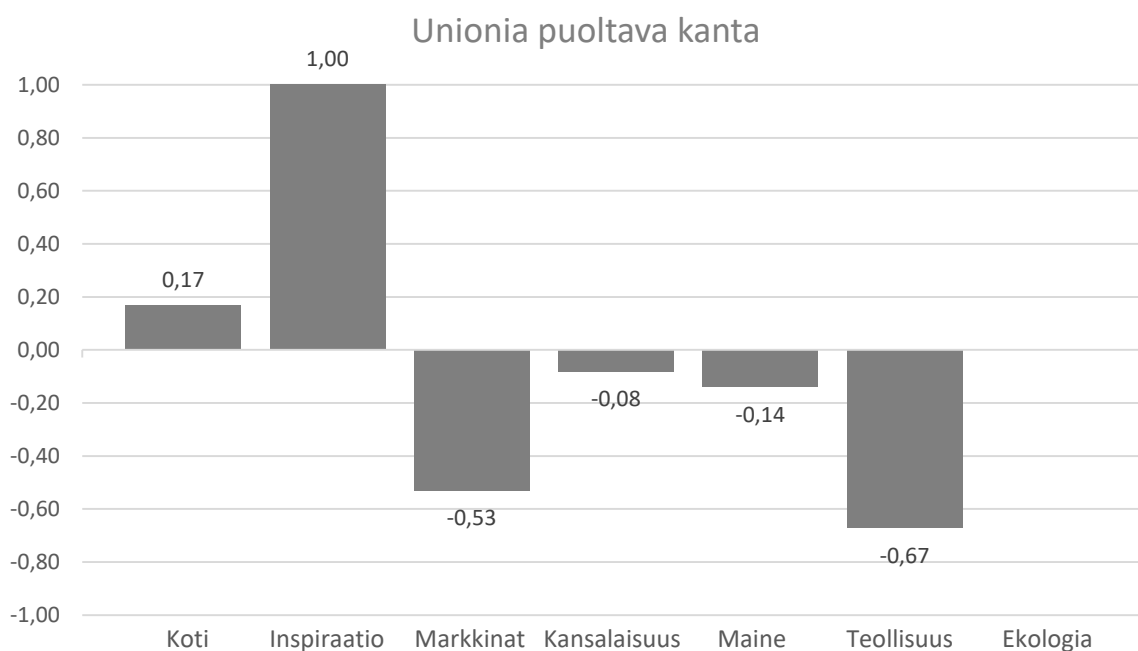

Kuvio 1. Maailmojen saamat keskiarvot koko aineistossa.

Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimmat tulokset löytyvät vertaillen eri kantojen saamia keskiarvoja. Kuvioissa 2 ja 3 on esitetty oikeuttamisen maailmojen käyttöä itsenäisyyttä ja osana Iso-Britanniaa säilymisen kannattavien kantojen mukaan. Kuvioita vertaamalla on selvää, että eri kantojen tavat oikeuttaa vaateitaan eroavat toisistaan suuresti. Yleinen trendi on selvästi nähtävissä kuvioissa. Itsenäisyyttä kannattavat ovat oikeuttaneet vaateitaan positiivisessa mielessä, sillä kaikki oikeuttamisen maailmat ovat saaneet 0,24 tai korkeamman keskiarvon. Sen sijaan unionissa säilymistä kannattavat vaateet ovat selvemmin negatiivissävytteisiä. Vain inspiraation ja kodin maailma ovat saaneet positiivisen keskiarvon. Kodin maailman arvokin (0,17) on varsin lähellä nollaa. Muita maailmoja on käytetty selvästi enemmän negatiivisesti vaateissa. Varsinkin markkinoiden maailma (-0,53) ja teollisuuden maailma (-0,67) ovat saaneet hyvin matalat arvot. Kansalaisuuden ja maineen maailmat ovat negatiivisia, mutta lähempänä arvoa nolla.

Kuvio 2. Maailmojen saamat keskiarvot itsenäisyyttä puoltavissa vaateissa.

Kuvio 3. Maailmojen saamat keskiarvot unionia puoltavissa vaateissa.

Katsanto oikeuttamisen maailmojen saamiin keskiarvoihin vaateissa antaa mielenkiintoisia tuloksia, joita on syytä tarkastella laadullisesti tarkemmin. Lukujen antamien tulosten perusteella seuraavissa kolmessa alaluvussa keskitytään kolmeen merkittävimpään maailmaan: kansalaisuuden, markkinoiden sekä kodin maailmoihin. Nämä kolme maailmaa ovat lukumäärällisesti eniten käytetyt maailmat aineistossa. Kuvioita 2 ja 3 vertailemalla on myös selvää, että kansanäänestyksen kantojen mukaan oikeuttaminen näissä maailmoissa eroaa selvästi toisistaan. Analyysissä saadut keskiarvot eivät kuitenkaan kerro tarpeeksi oikeuttamisen tavoista, joten tulevat alaluvut keskittyvät analysoimaan, mihin teemoihin oikeuttaminen tarkemmin kytkeytyy sekä miten oikeuttaminen sitoutuu tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen.

Muut jäljelle jäävät oikeuttamisen maailmat jätetään jatkossa syvemmän tarkastelun ulkopuolelle. Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkin niiden suhteellinen osuus koko aineistossa on varsin pieni, osaltaan jopa mitätön. Toiseksi, maailmojen rajaaminen pois analyysistä antaa enemmän tilaa kolmelle tärkeimmälle maailmalle. Tutkimuksen viimeisessä pohdintaluvussa muihinkin maailmoihin palataan vielä lyhyesti, sillä niihin liittyy osaltaan joitain mielenkiintoisia yksityiskohtia tai ongelmia.

5.2 Thatcherin ja konservatismiin haamu

Itsenäisyyttä puoltavan kannan osalta kansalaisuuden maailmalla on merkittävä rooli vaateiden oikeuttamisessa. Niin kuin edellä on jo näytetty, itsenäistymistä kannattavien puolella kansalaisuuden maailman osuus vaateiden oikeuttamisessa on 49 % koko joukosta. Toisaalta aineistossa oikeuttaminen sitoutuu abstrakteihin arvoihin, kuten vapauteen ja oikeudenmukaisuuteen. Toisaalta oikeuttamisessa käytetään tarkempia esimerkkejä muun muassa julkisista palveluista, jotka edustavat ihmisten välistä solidaarisuutta. Alla on nähtävissä kaksi aineistosta nostettua vaadetta, joista ensimmäinen edustaa edellä kuvattua abstraktia tasoa. Siinä puhuja sanoo itsenäisen Skotlannin tekevän yhteiskunnasta oikeudenmukaisemman. Toinen on esimerkki siitä, miten oikeuttamisen pohjana on käytetty yksityiskohtaisempaa tasoa viittaamalla suoraan vanhusten parempiin eläkkeisiin.

”(...) people in Scotland are waking up to the fact that we can, we should and we must vote Yes for a more prosperous country and a fairer society.” (The Herald 13.9.2014j, 128-k)

”Independence is an opportunity to give our older people the retirement they deserve – whether it is ensuring the state pension rises in line with the cost of living: maintaining savings credit, which is being scrapped by Westminster, or reviewing Westminster’s unfair plans to raise the state retirement age to 67.” (The Herald 16.9.2014d, 92-k)

Edellä esitettyjen tapaiset vaateet ovat hyvin yleisiä itsenäisyyttä kannattaville, mikä tekee vaadejoukosta kokonaisuudessaan positiivissävytteisen (keskiarvo 0,4). Toisaalta oikeuttamisen tunnuslukua tiputtaa pitkälti yleisesti Westminsterin politiikan arvostelu: englantilaista konservatismia ei nähdä Skotlannin omana politiikkana, mikä kaventaa maan itsemääräämisoikeutta. Tämä näkyy tuloksessa, jossa jopa kuudessa vaateessa on kansalaisuuden maailma saanut sekä positiivisen että negatiivisen arvon, jolloin Westminsterin toiminta (kansalaisuuden maailma; poliittinen elin) on tuomittu Skotlannin itsemääräämisoikeuden näkökulmasta (myös kansalaisuuden maailma). Alla oleva katkelma on esimerkki tästä. Samoin edellä, eläkkeisiin viittaavassa vaateessa, tuomitaan Westminster samalla tavalla.

”She said the Yes campaign would continue to focus on Scotland’s wealth, job-creating powers and protection of NHS from Westminster privatisation (...)” (The Herald 13.9.2014g, 144-k)

Westminsterin toimintaa arvostellaan myös ilman viittausta itsenäisen Skotlannin paremmuuteen. Tällöin tuomitsemista ei tapahdu, vaan kansalaisuuden maailmaa käytetään yksinään negatiivisessa merkityksessä:

”It’s often said that the true test of any society is how we treat the most vulnerable and right now, if that’s the test, the UK Government is failing that test.” (The Herald 17.9.2014c, 61-k)

Kansalaisuuden maailman käyttöä on helppo selittää kiistan aiheella: itsenäistymisessä on kyse vapaudesta ja poliittisesta itsemääräämisoikeudesta. Aineistosta on kuitenkin nähtävissä, että kansalaisuuden maailmalle Skotlannissa on keskeistä 1980-luvulla hallinneen pääministeri Margaret Thatcherin (1925–2013) konservatismiin aiheuttama ristiriita Skotlannin ja Englannin kanssa Yhdistyneiden Kuningaskuntien sisällä. Thatcherin on spekuloitu olleen jo vahva syy sille, miksi Skotlanti sai 1997 oman parlamenttinsa (kts. luku 2.2). Aiheen laaja käyttö osana oikeuttamista kansanäänestyksessä vielä vuonna 2014 kertoo siitä, että Thatcherin haamu on edelleen osa skotlantilaista poliittista kulttuuria. Thatcher ei enää ole itse esillä vuonna 2014, vaan kritiikin kohteena ovat Westminster ja konservatismi. Tämä näkyy myös edellä esitetyissä vaateissa, joissa Westminster tuomitaan tai siihen viitataan suoraan. Iso-Britannian pääministeri David Cameronista ei tehdä samanlaista kritiikin kohdetta kuin Thatcheristä on tehty, vaikka Cameron olikin paljon esillä kiistassa.

Työväenpuolue Labourilla on tunnetusti ollut pitkään iso kannatus Skotlannissa. Oikeastaan sosialidemokratialla on ollut selkeästi vahvempi asema Skotlannissa kuin muissa Iso-Britannian osissa. Sosialidemokratian ja konservatismiin välinen taistelu näkyy myös tässä kansanäänestykseen liittyvässä kiistassa. Konservatismiin kuuluu tiukka talouskuri, mikä on vastakkaista keynesiläiseen talouspolitiikkaan suuntautuneelle vasemmistolaiselle talousajattelulle. Talouskurin ja toisaalta oikeiston epäilykset julkisesti tuotettujen palvelujen tehokkuudesta aiheuttavat sen, että markkinoiden maailma on saanut muuten yleisesti positiivisluonteisessa oikeuttamisessa matalimman (0,24) keskiarvon kaikista oikeuttamisen maailmoista. Itsenäisyyttä puoltavissa vaateissa skotlantilaiseen talouspolitiikkaan viitataan markkinoiden maailmassa positiivisesti. Tällöin verovaroin kustannetut palvelut nähdään takaavan palvelut tehokkaasti tasa-arvo huomioon ottaen. Toisaalta uusliberalismille ominaista yksityistämistä ja talouskuria tuodaan myös esille negatiivisesti:

”(...) a market-driven system (...) may lead to concentration of specialist services in fewer, larger centres, exacerbating the recent serious difficulties faced by NHS organisations serving rural and remote localities.” (The Herald 17.9.2014h, 48-k)

Itsenäisyyttä vastustava osapuoli sitä vastoin ottaa puheeksi Iso-Britannian yhteisen talouspolitiikan hyödyt Skotlannille oikeuttaessaan markkinoiden maailmassa. Esimerkiksi Gordon Brown viittaa 1990-luvun nousukauteen, jolloin Iso-Britannian yhteinen politiikka loi pohjaa hyvinvointivaltion ja kansallisen terveydenhoitopalvelun (NHS) kehittymiselle:

”Yesterday, as before, he [Gordon Brown] attacked the SNP, describing its economic proposals as a 'trapdoor from which we might never escape,' and hailed shared British achievements including the creation of the NHS and the welfare state.” (The Herald 18.9.2014h, 9-e)

Edellä olevasta vaateesta näkee myös, että Brown viittaa SNP:n talouspolitiikkaan negatiivisesti ennen kuin käyttää markkinoiden maailmaa positiivisessa mielessä puhuessaan Iso-Britannian yhteisen talouspolitiikan saavutuksista. Samaten vaateessa näkyy, miten markkinoiden maailmasta seuraa hyvää myös kansalaisuuden maailmaan: talouspolitiikka on takeena hyvinvointivaltion palveluille. Negatiivissävytteisyys on aineistossa hyvin yleistä itsenäisyyttä vastustavalle osapuolelle. Tähän aiheeseen palataan vielä seikkaperäisemmin viimeisessä alaluvussa 5.4.

Toisin kuin aikaisempina vuosikymmeninä, 2010-luvulla Skotlannissa sosialidemokratiaa ja itsemääräämisoikeutta on noussut Labourin ohi ajamaan kansallismielinen puolue SNP. SNP:n rooli itsenäisyyskeskustelussa aineistossa oli mittava, sillä suurin osa puhujista merkittävimmästä poliitikkojen puhujaryhmästä oli SNP:n edustajia. Kansalaisuuden maailman käyttö oikeuttamisessa näyttää, etteivät tärkeäksi koetut teemat ole hirveästi muuttuneet työväenpuolueen vallan ajasta. Edelleen keskustelun aiheina ovat vasemmistolle tärkeät hyvinvointivaltio, verovaroin rahoitetut palvelut sekä tasa-arvo. Kansallismielinen puolue siis puhuu varsin paljon teemoista, jotka ovat pohjana kansallisuuteen perustuvalla alueellis-valtiollisella nationalismilla. Seuraavaksi alaluvussa 5.3 pureudutaan tarkemmin nationalismiin ja identiteettipolitiikkaan, mikä kytkeytyy kodin maailmaan, mutta millä on yhteys myös kansalaisuuden maailmaan juuri skotlantilaisen nationalismin luonteen takia.

5.3 Identiteettipolitiikka

Kansalaisuuden maailman lisäksi itsenäisyyttä kannattavalle puolelle tärkeä maailma on kodin maailma. Kodin maailman merkitystä itsenäisyyttä kannattavien oikeuttamiselle nostaa sen saama arvo 1, eli kodin maailmaan viitataan aina positiivisesti. Unionistien puolella kodin maailmaa käytetään määrällisesti enemmän (46 > 17), mutta skotlantilaisen nationalismin negatiivinen kaiku näkyy oikeuttamisen tyyliä kuvaavassa keskiarvossa (0,17). Yleisestikin oikeuttamisen tapana unionistien puolella on ollut lähestyä kiistaa negaation kautta, eli oikeuttaminen on tapahtunut paljon itsenäisen Skotlannin parjaamisella kuin Iso-Britannian puolustamisella. Tähän aiheeseen palataan seuraavassa alaluvussa.

Kodin maailman suhteellisen pieni käyttö itsenäistymisen kannattajien puolella valaisee skotlantilaista kansallista identiteettiä. Skotlantilainen kansallinen identiteetti perustuu kansalaisuudelle eikä sille suinkaan haeta perustaa myyttisestä historiasta. Vähäinen oikeuttaminen kodin maailmalla kertoo, ettei kansallista identiteettiä pyritä skotlantilaisessa poliittisessa kulttuurissa rakentamaan historiallisilla ja romanttisilla tarinoilla yhteisestä kulttuuriperimästä. Tämäkin osaltaan selittää kansalaisuuden maailman laajaa käyttöä: kansallisen identiteetin perustana on ihmisten välinen solidaarisuus. On tärkeä myös korostaa, että vahvasti kansalaisuuteen perustuva nationalismi koodataan analyysissä tästä syystä kansalaisuuden ja kodin maailman kompromissiksi. Seuraava vihreiden kansanedustaja Sinna Manin tekemä vaade aineistossa kuvaa erinomaisesti, miten nationalismilla oikeutetaan Skotlannin itsenäisyyttä:

”He talks about his admiration for the different civic nationalism created by the SNP, and adds: ’The idea that the Scotland cannot survive on its own is an outrageous lie.’”
(The Herald 17.9.2014d, 55-k)

Itsenäisyyttä kannattavien puolella kodin maailmaa käytetään kuitenkin loppujen lopuksi vain 16 %:ssa vaateissa. Nationalismiin vetoamisen lisäksi kodin maailmassa tilaa saavat kansakunnan lapset ja nuoret. Näissä vaateissa Skotlannin tulevaisuuden suuntaa oikeutetaan sillä, mikä nähdään skotlantilaisille lapsille parhaimpana etuna. Täten luodaan kuvaa kansakunnasta yhteisenä perheenä. Molemmat kiistan osapuolet käyttävät tätä puhetapaa, mutta unionissa pysymisen kannalla olevat käyttävät tätä kodin maailman oikeuttamisen tapaa useammin. Lisäksi vedotaan yleisesti turvalliseen tulevaisuuteen. Seuraavat kaksi vaadetta ovat

esimerkkejä aineistosta. Näistä varsinkin ensimmäinen on myös erinomainen esimerkki siitä, miten julkisen oikeuttamisen kielioppi vaatii omakohtaisten kokemusten yleistämistä koskemaan kaikkia ihmisiä ja yhteistä hyvää. Vaateessa puhuja puhuu ensin omista lapsistaan, mutta jatkossa liittää heidät osaksi tulevia sukupolvia. Näin puhuja siirtyy läheisten sidosten kieliopista ("my children") julkisen oikeuttamisen kielioppiin ("our children", "generations").

"(...) We are not just casting this vote for ourselves but for our (sic) children, their children and generations who haven't been born yet. Tomorrow I'll walk to the polling station confident that cross in the box is the best gift I can give to my children." (The Herald 18.9.2014h, 15-e)

"(...) A No vote is a vote to protect jobs in future for our children and grandchildren." (The Herald 16.9.2014e, 90-e)

Kansalaisuuteen perustuva identiteetti selittää myös sitä, miksi skotlantilaiset pystyvät tuntemaan itsensä samaan aikaan sekä skotlantilaiseksi että brittiläiseksi. Unionistien puolella oikeuttaminen kodin maailmasta on selkeästi laajempaa (jopa 31 %:ssa tapauksista oikeuttaminen on tapahtunut tässä maailmassa). Tunnusluku (0,17) kertoo siitä, että oikeuttamisella on toisaalta positiivisesti pyritty vetoamaan skotlantilaisten brittiläisyyteen ja toisaalta vahvasti myös tuomittu skotlantilainen kapeanäköinen nationalismi. Seuraavat kaksi esimerkkiä aineistosta valaisevat itsenäisyyttä vastustavien tapaa käyttää kodin maailmaa oikeuttamispuheessa. Ensimmäinen edustaa positiivista, toinen negatiivista sävyä. Toisaalta aineistosta on todistettavissa, että itsenäisyyttä kannattavien puolelta ei ainakaan aktiivisesti vedota suoraan vastapuolen mainitsemaan "Braveheart"-tyyliseen kapeanäköiseen nationalismiin.

"As you reach your final decision, please, please don't let anyone tell that you can't be a proud Scot and a proud Brit." (The Herald 16.9.2014f, 86-e)

"I would vote 'No' though if I was still in Scotland. I just feel everyone is going to do the whole "braveheart" thing – thinking 'great, we're free from England' – without thinking about it seriously from an economic point of view." (The Herald 17.9.2014a, 157-e)

Viimeisessä esimerkissä on näkyvissä myös Tom Nairnin (1977) merkittävänä pitämä luonnehdinta skotlantilaisesta sydäimestä ja brittiläisestä järkevistä päästä. Puhuja ei pidä skotlantilaisia tarpeeksi järkevinä toimimaan omassa valtiossaan brittiläisen yhteistyön ulkopuolella, koska itsenäisyyspyrkimyksen voimana on tunteellinen skotlantilainen puoli

kansallista identiteettiä. SNP:n varapuheenjohtaja Nicola Sturgeon ottaa aineistossa kantaa tähän asiaan itsenäisyyttä kannattavien näkökulmasta. Sturgeon sanoo, että brittiläisyys ja yhteys brittiläisyyteen ei katoa, vaikka Skotlanti itsenäistyisi ja eroaisi unionista. Täten Sturgeon erottaa poliittisen eroamisen ja brittiläisestä ”perheestä” eroamisen toisistaan.

”Those ties are not about politics, those ties are about people,’ she said, adding that her own family was the perfect example.” (The Herald 17.9.2014c, 59-k)

Katkelma kuvastaa hienosti skotlantilaisen identiteetin joustavuutta. Joustavuus on huomioitu myös aiemmassa saarivaltion identiteettipolitiikan tutkimuksessa, jossa on haastatteluilla tutkittu skotlantilaisuuden ja brittiläisyyden merkitystä skotlantilaisille (McCrone 2007; 2013). Merkittävää on, että molemmat osapuolet käyttävät tätä oikeuttamisessaan, mikä osaltaan todistaa skotlantilaisen (ja brittiläisen) identiteetin ja nationalismin inkluusiivista luonnetta sekä tämän tärkeyttä kansakunnan moraaliperustassa, josta oikeuttamisessa on lopulta kyse. Ei siis ole ihme, että Iso-Britannian pääministeri haki viimeiseen hyvin tunteikkaaseen puheeseensa ennen kansanäänestystä syvyyttä jaetusta identiteetistä ja ihmisten sydämistä:

”I speak for millions of people across England, Wales and Northern Ireland – and many in Scotland, too, who would be utterly heartbroken by the break-up of the United Kingdom. Utterly heartbroken to wake up on Friday morning to the end of the country we love.” (The Herald 16.9.2014g, 72-e).

5.4 Epävarmuudesta varmuutta

Markkinoiden maailma on kolmas erottuva oikeuttamisen maailma ja on varsinkin unionisteille tärkeä. Taloutta käytetään vahvasti hyväksi luomaan epävarmuutta itsenäisen Skotlannin tulevaisuudesta. Markkinoiden maailma on tärkeässä osassa unionistien negatiivista oikeuttamista. Markkinoiden maailma ei ole ainoa, johon on vedottu negatiivisesti. Luvun 5.1 taulukot näyttävät, että itsenäisyyttä vastustavat käyttävät oikeuttamisessaan maailmoja kauttaaltaan negatiivissävyyteisesti. Tämän oikeuttamisen pohjana on mekaniikka, jossa varmuutta luodaan epävarmuudesta. Tällöin keskitytään tulevaisuuden uhkakuville yhteiselle hyvälle.

Yleisestä negatiivisesta oikeuttamisen maailmojen käytöstä markkinoiden maailma erottuu kuitenkin selkeästi itsenäisyyttä vastustavien kantojen joukosta, sillä sen saama keskiarvo oikeuttamista kuvaavassa taulukossa on -0,53. Luku eroaa kahden muun suuren merkittävän maailman saamista arvoista. Kansalaisuuden maailman arvo on -0,08 ja kodin maailman 0,17. Vaikka kodin maailman arvo on positiivinen ja kansalaisuuden maailman vain hieman miinusmerkkinen, niin arvoja voidaan silti pitää varsin matalina – varsinkin vertaillaessa itsenäisyyttä kannattavien kantojen lukuihin.

Laajahkoa markkinoiden maailman käyttöä voidaan selittää yhteiskunnan ”taloudellistumisella”, jossa talouden merkitys yhteiskunnalle on kasvanut viimeisten kymmenien vuosien aikana merkittävästi (Rosanvallon 2013, 16). Suuri markkinoiden maailman käyttö osana itsenäistymiskeskustelua ei voi pitää sinällään yllätyksellisenä tuloksena. Sen sijaan maailman negatiivisen käytön selitystä voi perustellusti etsiä oikeuttamisteorian kehyksestä, jossa varmuudelle annetaan merkittävä rooli osana ihmiselämää. Maailman negatiivinen käyttö on merkki siitä, että omalle kannalle etsitään varmuutta luonnehtimalla vastakkainen kanta epävarmaksi.

Tulevaisuuden Skotlannille piirretään uhkakuva vaateissa varsinkin irtautumisesta Iso-Britannian talousalueesta. Varmuus ja ennustettavuus eivät ole tärkeitä pelkästään ihmiselämässä vaan myös taloudessa. Tämä näkyy selkeästi markkinoiden maailmaan vetoavissa vaateissa, joissa itsenäistymisellä nähdään olevan vaikutuksia Skotlannin lainansaantiin ulkomailta, asuntolainoihin ja yleisesti asuntojen hintoihin sekä yritysten

kaikkoamiseen suuren verotuksen ja pienempien markkinoiden takia. Seuraavassa julkisen talouden instituutin professori Jeremy Peatin vaateessa tulee esille korkeat lainakulut sekä taloudellisen uskottavuuden vaatima tiukka talouskuri, joka taas on SNP:n ajamalle politiikalle haitallista.

”(...) we are going to have higher borrowing costs and will have to run a tight fiscal ship to establish credibility; that will take time and effort.” (The Herald 13.9.2014j, 132-e)

Varsinkin itsenäisen Skotlannin tuleva valuutta oli epävarmuuden luonnin keskiössä itsenäisyyttä vastustavien vaateissa. Alex Salmondin ratkaisua pysyä punnassa (ns. sterlingisation) ei pidetty mahdollisena ja epävarmuutta omasta valuutasta käytettiin vaateissa hyväksi usein muun muassa seuraavan vaateen tapaan. Vaateessa on huomattavaa myös yleinen tapa viitata yritysten ja pankkien kaikkoamiseen Englantiin.

”The NIESR has previously argued that sterlingisation would be unstable and damage the Scottish economy as financial institutions moved south of the Border.” (The Herald 17.9.2014b, 152-e)

Valuuttakysymykseen ei ollut tulossa vastausta myöskään Euroopan unionista ja eurosta, sillä kansanäänestyksen aikaan oli selvää, ettei Skotlanti pääsisi heti Euroopan valuuttaunionin jäseneksi. Euron lisäksi ongelmana oli myös yleinen EU-jäsenyys, sillä Skotlanti olisi joutunut hakemaan normaalin menettelyn tapaan jäsenyyttä EU:ssa ja täten Skotlanti joutuisi ainakin aluksi irtautumaan suuresta eurooppalaisesta vapaamarkkina-alueesta. Itsenäisyyttä vastustavalla puolella asiaa lähestyttiin taas negatiivisesti markkinoiden maailmassa:

”(...) an independent Scotland could 'take years' to become a full member of the EU. He also warned, in the event of a Yes vote, that the newly independent state would have no 'automatic right' to the UK's 'various special treatments' within the EU, such as the negotiated budget rebate.” (The Herald 17.9.2014m, 39-e)

Epävarmuutta ei rakenneta aineistossa pelkästään markkinoiden maailman pohjalle, vaan myös kodin ja kansalaisuuden maailmaa käytetään tässä hyväksi. Esimerkiksi Skotlannin pelotellaan jäävän yksin maailmassa, jossa EU tai varsinkaan Iso-Britannia ei ole enää antamassa taloudellisen tuen lisäksi poliittista varmuutta ja sotilaallista turvallisuutta. Poliittisen vallan väheneminen Euroopassa näkyy kansalaisuuden maailman negatiivisena käyttönä vaateissa.

Turvallisuustekijöiden epävarmuus laskee kodin maailman saamaa keskiarvoa oikeuttamisen maailmojen käyttöä kuvaavassa kuviossa.

Kodin maailmassa ei kuitenkaan pelkästään vedota negatiiviseen sävyyn. Maailman positiivisuutta lisää brittiläisten yhteenkuuluvuuden, yhteisen historian ja ”yhteen hiileen puhaltamisen” mentaliteetin korostaminen. Tällaista positiivisen kodin maailman käyttöä kuvastaa kaksi seuraavaa vaadetta, jossa yhteenkuuluvuus ja jaettu historia korostuvat.

”We’ve done too much together to change now.” (The Herald 15.9.2014h, 113-e)

”The MPs argue that far from stifling Scotland, being part of the Union has helped its identity and character to flourish.” (The Herald 13.9.2014h, 141-e)

Kokonaisuudessaan itsenäisyyttä vastustavien tapaa luoda epävarmuudesta varmuutta luonnehtii erinomaisesti yksi tietty vaade. Better Together –kampanjan vetäjä Blair McDougall maalaa uhkakuvia suurella pensselillä Skotlannin tulevaisuudelle itsenäisenä valtiona. Mukana ovat kodin, kansalaisuuden sekä markkinoiden maailmat:

”This vote will go right down to the wire. There is no room for a protest vote. If we vote to leave the UK there would be no going back, no matter what it costs us in terms of bigger cuts, higher prices and fewer jobs.” (The Herald 17.9.2014o, 31-e)

6. POHDINTA

6.1 Tutkimusmenetelmästä

Tutkielmassa käytetään tutkimusmenetelmänä julkisen oikeuttamisen analyysiä (JOA). Analyysimenetelmän kehittäjä Tuukka Ylä-Anttila (2010) on rakentanut menetelmän Luc Boltanskin ja Laurent Thevenot'n oikeuttamisteorian pohjalta tutkimaan yhteiskunnallisia kiistoja. Käyttökseen menetelmää, tutkijan on tukeuduttava oikeuttamisteorian kehukseen. Itse menetelmää on sen luomisen jälkeen hieman kehitelty ja eri tutkimuksissa käytetty luovalla tavalla (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011; Huikuri 2011; Anttila 2013). Tässä työssä tutkimusyksikkönä toimivaa vaateen muotoa yksinkertaistettiin hieman (kts. Huikuri 2011) ja tutkijan mielenkiinto kohdistui pikemminkin menetelmän laadulliseen kuin määrälliseen puoleen.

Vaateen muodon pieni yksinkertaistaminen oli aineiston analyysin kannalta tarpeellinen, sillä sanomalehtien uutisartikkelien Ylä-Anttilan vaateen tunnusmerkit tekotavasta ja yleisöstä on ongelmallinen. Toisaalta yleisönä voidaan aina pitää lehtien lukijoita. Esimerkki ongelmatilanteesta on, kun tekotapana on puhe, josta uutinen on tehty. Toisaalta yleisönä toimivat lehtien lukijat, mutta aina uutisesta ei käy ilmi kenelle puhuja on puhunut itse puhetilaisuudessa (kannattajilleen, puolueväelle, järjestötoimijoille jne.). Itse puhujankaan asema ei ole ongelmaton, sillä toimittajan ja puhujan roolit saattavat sekoittua keskenään.

Analyysiprosessissa oli huomattavaa, että vaateita ei saanut aina rakentumaan selvästi yhdeksi virkkeeksi. Tämä johtuu toimittajien tavasta kirjoittaa puhujan sanoma artikkeliin. Toimittajat toisaalta siteeraavat suoraan puhujaa sanasta sanaan, toisaalta referoivat puhetta. Hankalimmissa tapauksissa nämä kaksi tapaa yhdistyvät, jolloin yhdessä eri artikkelissa esiintyvät kaksi eri vaadetta on mahdollisesti hankala erottaa toisistaan. Tämä ei ole niinkään ongelmana suhtautuvissa kirjoituksissa, kuten mielipidekirjoituksissa tai kolumneissa, joissa puhuja on itse kirjoittaja. Yhtenä tutkielman tuloksista koskeekin itse käytettyä menetelmää: julkisen oikeuttamisen analyysin käyttö sanomalehtien tulkitsemisessä on mielekkäänpää suhtautuvissa kirjoituksissa, sillä niissä vaateen rakenteen ja puhujan aseman aiheuttamat haasteet analyysiprosessille ovat pienemmät kuin ei-suhtautuvissa lehtikirjoituksissa.

Joustavuus on selkeästi oikeuttamisteorian ja JOAn etuja. Tämä tuli tässä tutkielmassa esille, kun aineiston analyysissä välillä harmaita hiuksia aiheutti oikeiden julkisen oikeuttamisen maailmojen liittäminen vaateisiin. Erinomaisena esimerkkinä toimii skotlantilainen kansallinen identiteetti, joka tässä tutkielmassa koodattiin kansalaisuuden maailman ja kodin kompromissiksi. Kansallisen identiteetin sitoo ihmisen osaksi läheiseksi tunnettua yhteisöä (kodin maailman piirre) ja samalla antaa kansalaisoikeuden (kansalaisuuden maailman piirre), jotka ovat varsinkin skotlantilaiselle identiteetille tärkeitä. Koska kaikissa kansallisissa identiteeteissä on nähtävissä elementtejä sekä etnisyyteen että valtiollis-alueellisuuteen perustuvia piirteitä, on kaikki kansalliset identiteetit ja kansakunnat oikeuttamispuheessa koodattava tämän kompromissin mukaan. (Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 33.) Tässä kohtaa teorian ja menetelmän joustavuus tulee esille, koska perusteellisemmalla tarkastelulla kansallisten identiteettien välille voidaan löytää eroja sen mukaan, kumpaa kompromissin puolista identiteetti korostaa. Valtiollis-alueellista piirrettä korostavan identiteetin paino on kansalaisuuden maailmassa, etnisyyteen perustuvassa kodin maailmassa.

Päänvaivaa analyysivaiheessa aiheutti myös uusliberalistisilla aatteiden käyttö oikeuttamisessa. Uusliberalismiin liittyy vahvasti markkinoiden maailma, koska aate korostaa yksityisomistusta, yksityisyrittämistä ja yleistä talouden merkitystä yhteiskunnassa. Toisaalta siihen liittyy myös tehokkuusajattelu: yhteiskunnan pitäisi pystyä toimimaan jatkuvasti tehokkaammin, dynaamisemmin sekä kehitystä pitäisi pystyä ennustamaan luvuin. Tämä uusliberalismin puoli nojaa selkeämmin siis teollisuuden maailmaan. Nämä kaksi maailmaa saattavat sekoittua toisiinsa ja aiheuttaa analyysissä mahdollisesti hankaluuksia koodaamiseen. Vaikka tämä huoli on ollut tämän tutkimuksen analyysiprosessissa huomioituna, on kuitenkin otettava huomioon, että teollisuuden maailman yllättävän vähäinen käyttö aineiston oikeuttamisessa saattaa osaltaan johtua rajatapauksien koodaamisesta pelkästään markkinoiden maailmaan aineistossa. Tämä ei ole pelkästään tämän tutkielman ongelmakohta, vaan varmasti aiheuttaa päänvaivaa muillekin tutkimuksille.

Viimeinen huomio liittyy valheväitteisiin. Tässä tutkielmassa loppujen lopuksi toisten väittämiä tuomittiin valheina kohtuudella. Nämä koodattiin aineistossa maineen maailmaan kuuluvaksi, sillä valheista kiinni jääminen rationaalisuuteen ja faktoihin perustuvalla keskusteluareenalla (porvarillisessa julkisuudessa) aiheuttaa keskustelijan maineelle kolauksen julkisesti.

Kansalaisuuden maailmalle on annettu oikeuttamispuheessa paikka yläkategoriassa (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011). Toisaalta yhteiskunta- ja demokratiakehityksessä kasvava talousajattelu kasvattaa varmasti yhä markkinoiden maailman käyttöä oikeuttamispuheessa. Onko mahdollista, että tällä hetkellä - viimeistään Donald Trumpin noustua Yhdysvaltojen presidentiksi - puhe faktojen jälkeisestä ajasta, totuuden käsitteen venyttämisestä sekä skeptisyys tutkimustietoa kohtaan näkyisi oikeuttamispuheessa kasvavana trendinä? Toisaalta täytyy myös kysyä, miten se tulee ottaa huomioon oikeuttamisen maailmojen kannalta?

6.2 Johtopäätöksistä

Tämän tutkielma tutkii, miten yhteisyyttä luodaan skotlantilaisessa julkisessa keskustelussa kiistassa Skotlannin itsenäistymisestä vuoden 2014 kansanäänestyksen alla. Viitekehyksen tutkimukselle antavat julkisuus- ja demokratiateoriat yhdessä Luc Boltanskin ja Laurent Thevenot'n (2006) oikeuttamisteorian kanssa. Oikeuttamisteoria näkyy myös käytetyssä analyysimenetelmässä – Tuomas Ylä-Anttilan (2010) kehittämässä julkisen oikeuttamisen analyysissä. Näin tuloksia on etsitty teoreettisen viitekehyksen muovaamien tutkimuskysymysten avulla. Tulokset ovat vastauksina tutkimuskysymyksille, joista ensimmäinen kysyy, miten julkisen oikeuttamisen maailmoja käytetään aineistossa. Toinen tutkimuskysymys pureutuu vahvemmin käytettyihin maailmoihin kytkeytyviin aiheisiin ja teemoihin, joista on löydettävissä yhteyksiä aikaisempaan Skotlantiin liittyvään tutkimukseen sekä tutkielman teoreettiseen viitekehykseen.

Kysymykseen siitä, miten maailmoja käytettiin kiistassa, löytyy kolme erottuvaa tekijää. Ensinnäkin on huomattavaa, että kaikista seitsemästä oikeuttamisen maailmasta aineiston vaateissa käytettiin eniten kolmea maailmaa: kansalaisuuden, kodin ja markkinoiden maailmaa. Toinen tärkeä yksityiskohta on, että itsenäistymistä vastustavat unionin kannattajat oikeuttivat selkeästi negatiivisemmin kantojaan kuin itsenäisyyden kannattajat. Kolmas huomio on, että itsenäisyyttä kannattavien joukossa kansalaisuuden maailma on korostuneessa asemassa: oikeuttamisesta puolet tapahtui tässä maailmassa.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastattaessa maailmoihin liittyvistä aiheista ja teemoista löytyy myös kolme kokonaisuutta, joissa tosin merkittävimmät maailmat – kansalaisuuden, kodin ja markkinoiden maailmat – osaksi limittyvät toisiinsa mielenkiintoisilla tavoilla. Kansalaisuuden ja kodin maailma yhdistyvät oikeutettaessa identiteettipolitiikan alueella. Markkinoiden maailman käyttöä luonnehtii taas itsenäistymistä kannattavien puolella konservatismiin vastustus ja muistot Margaret Thatcherin ajasta, mikä samalla linkittyy historiallisesti kehittyneeseen skotlantilaiseen kansalliseen identiteettiin ja siihen liittyviin vasemmistolaisiin poliittisiin arvoihin (Finlay 2008). Unionissa säilymistä kannattavien yleinen negatiivinen oikeuttaminen perustuu oikeuttamisteorialle tärkeän varmuuden etsimisen merkitykselle. Vastapuolen näkemys tulevaisuudesta pyritään esittämään epävarmana tienä ihmisille.

Identiteettipolitiikan käyttö oikeuttamisessa limittyy laajalle alueelle aikaisempaa tutkimusta ja kysymyksenasettelua koskien Skotlantia ja koko saarivaltiota. Skotlantilainen ja brittiläinen identiteetti ovat hyvin mukautuvia käsitteitä ja täten niitä käytetään osana sekä itsenäisyyttä kannattavien että vastustavien oikeuttamista. Tämä näkyy myös esimerkiksi aikaisemmassa David McCronen *The Political Quarterly*ssä (2007; 2013) käymässä tieteellisessä keskustelussa, jonka mukaan brittiläinen ja skotlantilainen (ja englantilainen) identiteetti eivät ole toisensa poissulkevia, vaan ihminen voi tuntea olevansa molempia yhtä aikaa. Samalla oikeuttaminen identiteettipolitiikan alueella johtaa skotlantilaisen identiteetin merkitysrakenteisiin. Skotlantilaisessa kansallisessa identiteetissä yhdistyy kodin ja kansalaisuuden maailmat vahvasti toisiinsa, mikä tekee skotlantilaisesta kansallisesta identiteetistä ja nationalismista valtiollis-alueellista. (Leith & Soule 2011, 3–4; Keating 2001, 110.) Tästä johtuvaa Skotlannin kansakunnan inklusiivisuutta luonnetta ei tule kuitenkaan nähdä äärimmäisenä esimerkkinä, sillä yhteisöt lähtökohtaisesti perustuvat aina lopulta ulossulkemisen mekanismille (kts. Ojakangas, 2002). Konservatismiin vastustuksen ja Thatcherin haamun vahva näkyminen oikeuttamisessa toisaalta kuvastaa skotlantilaisen identiteetin alisteisuutta englantilaiselle vastinparilleen pitkän yhteisen historiallisen taipaleen aikana. Tämä maiden yhteiseen historiaan perustuva alistava suhde antaa edelleen syyn tutkia Skotlantia jälkikolonialistisesta tutkimustraditiosta käsin. (Esim. Bhabha 1994, Hall 1999.)

Tutkimuksessa merkittävässä asemassa oleva oikeuttamisteoria antaa työkaluja tulosten johtopäätöksiin. Oikeuttamisteorian mukaan varmuuden etsiminen on ihmiselle ominainen inhimillinen piirre (Thevenot 2011, 7-8). Tämä on nähtävissä tässä tutkimuksessa nurinkurisesti: unionia kannattavat luovat omalle kannalle varmuutta luomalla kiistakumppaniensa tarjoamasta tulevaisuudennäkymästä epävarman kuvan. Tapa näyttäytyy varsin selvästi maailmojen saamina negatiivisina arvoina. Negatiivisuus korostuu markkinoiden maailmassa, mitä voidaan spekuloida kahdella tapaa. Toisaalta se asettaa miettimään, johtuuko tämä yleisestä ympäröivän yhteiskunnan keskittymistä yhä enemmän talouden rajaamille kysymyksenasetteluille (esim. Rosanvallon 2013, 16). Toisaalta itsenäistymiskysymyksessä suurimmat ongelmat näyttivät kehittyneet itsenäisen Skotlannin taloudelliseen tilaan ja ympäristöön, mikä pakottaa miettimään, oliko negatiivissävytteisessä markkinoiden maailman käytössä kyse strategisesta suunnitelmasta. Oli kyse strategisesta toiminnasta tai ei, oikeuttamisteoreettinen viitekehys näkee myös strategisten valintojen takana vaikuttavan saman moraalisen perustan, johon oikeuttamisen maailmat perustuvat. (Vrt. Ylä-Anttila 2014.)

Tutkimuksen tulokset koskevat ainoastaan yhtä kiistaa ja kuvaavat yhtä Skotlannin julkisuuden osaa. Tutkimuksessa esitettyjen julkisuuksien ja vastajulkisuuksien sekä demokratian ja vastademokratian ongelmanasettelut asettavat tutkimukselle kontekstin (Rosanvallon 2008; 2013; Luhtakallio 2010; Ylä-Anttila 2010; Fraser 2007; Calhoun 1992; 2010). Tutkimuksen kohteena on ollut vallalla oleva julkisuus, jonka muoto on Habermasin (1989 [1962]) teorioima porvarillinen julkisuus. Kansallisesti suosituksen sanomalehden uutiset edustavat myös käsitystä tavanomaisen edustuksellisen demokratian toiminnasta. Tutkimuksen rajaaminen ei kuitenkaan vähennä saatujen tuloksien ja johtopäätösten arvoa. Ne kuvaavat ja selittävät skotlantilaista oikeuttamista julkisen oikeuttamisen kieliopin areenalla ja samalla analysoivat skotlantilaisen moraaliperustaa, josta oikeuttaminen ammentaa rakennuspalikkansa. Samalla itsenäistymiskiistan vakavuus yhteisöä horjuttavana kriisinä lisää tulosten koko skotlantilaista yhteiskuntaa läpäisevää selitysarvoa. (Boltanski & Thevenot 2006, Thevenot 1999; 2011.) Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö olisi mielekäästä tutkia jatkossa vastajulkisuuksia tai vastademokraattisia vaikutuskeinoja. Näitä voisi olla nettifoorumit (esim. Quinlan ym. 2015), blogikirjoitukset, mielenosoitukset tai boikotit.

Tutkimustiedon lisäksi tämä tutkielma antaa suuntaa jatkotutkimukselle. Julkisen oikeuttamisen analyysi antaa kehyksen, jonka pohjalta vertailevan tutkimuksen tekeminen on mahdollista. Tästä syystä samalla menetelmällä tutkittuja kiistoja voi helposti vertailla tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Erityisen mielenkiintoisen vertailupohjan antavat samankaltaiset valtiottomat kansakunnat, kuten Katalonia, Baskimaa ja Flanderi. Myös Iso-Britanniaan kuuluvia Wales ja Pohjois-Irlanti tulevat kyseeseen. Valtiottomista kansakunnista onkin tehty viime aikoina jonkin verran vertailevaa tutkimusta (Muro & Vlaskamp 2016; Lineira & Cetra 2015; Henderson, Jeffery & Lineira 2015). Myös Skotlannin itsehallinnon ja itsenäistymishalun kiistalle löytyy alusta ajalliselle vertailulle, sillä kiista on saanut brexitin jälkeen uutta tuulta ja uusi kansanäänestys itsenäistymisestä on mahdollinen hyvinkin nopealla aikataululla. Viimeisin käänne Skotlannin politiikassa tapahtui Yhdistyneen kuningaskunnan parlamenttivaaleissa kesäkuussa 2017, kun SNP koki suuren vaalitappion menettämällä aikaisemmasta 56 paikastaan jopa 21. Tämä varmasti aiheuttaa kansallismieliselle puolueelle haasteita Skotlannin politiikan huipulla.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Anderson, Benedict (2007 [1983]): *Kuvitellut yhteisöt*. Vastapaino, Tampere.

Anttila, Aino (2013): *Talous on poliittista. Velkakriisin kiistat suomalaisissa valtajulkisuuksissa*. Pro gradu –tutkielma, Turun yliopisto.

Ascherson, Neal (2008): *Future of an Unloved Union*. Teoksessa Devine, Tom. M (2008): *Scotland and The Union 1707 to 2007*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Bhabha, Homi K. (1994): *Location of Culture*. Routledge, Lontoo.

Billig, Michael (1995): *Banal Nationalism*. Sage Publications, Lontoo.

Boltanski, Luc & Thevenot, Laurent (1991): *De la justification. Les economies de la grandeur*. Gallimard, Pariisi. Engl. käännös Boltanski, Luc & Thevenot, Laurent (2006): *On Justification. Economies of Worth*. Princeton Press, New Jersey.

Boltanski, Luc & Thevenot, Laurent (1999): *The Sociology of Critical Capacity*. *European Journal of Social Theory* 2:3, 359–377.

Bonney, Norman (2012): *Scottish Independence, State Religion and the Monarchy*. *Political Quarterly* 83:2, 360–367.

Bonney, Norman (2013): *Religion and the Scottish Independence Referendum*. *Political Quarterly* 84:4, 478–485.

Bowie, Karin (2008): *Popular Resistance, Religion and the Union of 1707*. Teoksessa Devine, Tom. M (2008): *Scotland and The Union 1707 to 2007*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Cairney, Paul (2015): *The Scottish Independence Referendum: What Are the Implications of a No Vote?* *The Political Quarterly* 86:2, 186–191.

Calhoun, Craig (toim.) (1992): *Habermas and the Public Sphere*. The MIT Press, Massachusetts.

Calhoun, Craig (2010): *The Public Sphere in the Field of Power*. *Social Science History* 34:4, 301–335.

Casanas Adam, Elisenda (2014): *Self-determination and the Use of Referendums: the Case of Scotland*. *International Journal of Politics, Culture, and Society* 27:1, 47–66.

Curtice, John & McCrone, David & McEwen, Nicola & Marsh, Michael & Ormston, Rachel (2009): *Revolution or Evolution? The 2007 Scottish Election*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Davidson, Neil & McCafferty, Patricia & Miller, David (2010): *Neo-liberal Scotland: Class and Society in a Stateless Nation*. Cambridge Scholar Publishing, Newcastle upon Tyne.

Devine, Tom M. (2008): *Three Hundred Years of the Anglo-Scottish Union*. Teoksessa Devine, Tom. M (2008): *Scotland and The Union 1707 to 2007*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Eranti, Veikko (2014): Oma etu ja yhteinen hyvä paikallisessa kiistassa tilasta. *Sosiologia* 1/2014.

Finlay, Richard (2008): *Thatcherism and the Union*. Teoksessa Devine, Tom. M (2008): *Scotland and The Union 1707 to 2007*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Finlay, Richard (2009): *The Early Years: From the Inter-War Period to the Mid-60's*. Teoksessa Hassan, Gerry (2009): *The Modern SNP: From Protest To Power*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Fraser, Nancy (1992): *Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy*. Teoksessa Calhoun, Craig (toim.): *Habermas and the Public Sphere*. The MIT Press, Massachusetts.

Fraser, Nancy (2007): *Transnational Public Sphere: Transnationalizing the Public Sphere. On the Legitimacy and Efficacy of Public Opinion in a Post-Westphalian World*. *Theory, Culture & Society* 24:4, 7-30.

Habermas, Jurgen (1989 [1962]): *The Structural Transformation of the Public Sphere. An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Polity Press, Cambridge.

Habermas, Jurgen (2004): *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Vastapaino, Tampere.

Hall, Stuart (1999): *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.

Henderson, Ailsa & Jeffery Charlie & Lineira, Robert (2015): *National Identity or National Interest? Scottish, English and Welsh Attitudes to the Constitutional Debate*. *The Political Quarterly* 86:2, 265–274.

Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino, Tampere.

Hobsbawm, Eric (1994): *Nationalismi*. Vastapaino, Tampere.

Houston, Rab (2008): *Scotland: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, New York.

Huikuri, Suvi (2011): Kiista ilmastosta. Uuden ilmastopöytäkirjan oikeudet Helsingin Sanomissa ja The Times of Indiassa vuosien 2005–2008. *Sociologia* 48:1, 52–66.

Keating, Michael (2001): *Nations Against the State: the New Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.

Keating, Michael (2004): *Plurinational Democracy*. Oxford University Press, Oxford.

Koopmans, Ruud & Statham, Paul (1999): Political Claims Analysis: Integrating Protest Event and Political Discourse Approaches. *Mobilization* 4:2, 203–211.

Lacoue-Labarthe, Philippe & Nancy, Jean-Luc: *Natsimyytti*. Tutkijaliitto, Helsinki 2002.

Lafaye, Claudette & Thévenot, Laurent (1993): Une justification écologique? Conflits dans l'aménagement de la nature. *Revue Française de Sociologie* 34:4, 495–524.

Lineira, Robert & Cetra, Daniel (2015): The Independence Case in Comparative Perspective. *The Political Quarterly* 86:2, 257-264.

Leith, Murray Stewart & Soule Daniel P. J. (2011): *Political Discourse in Scotland*. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Luhtakallio, Eeva (2010): Demokratian haasteet ja politisaatio. Suomi ja Ranska vertailevan katseen kohteena. Työväentutkimus vuosikirja 2010, 15–22.

Luhtakallio, Eeva & Alapuro, Risto (2008): Vaalidemokratia, vastademokratia ja politiikan paluu. Johdatus Pierre Rosanvallin ajatteluun. Teoksessa *Rosanvallon, Pierre (2008): Vastademokratia*. Vastapaino, Tampere.

Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas (2011): Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisenä tutkimusmenetelmänä. *Sociologia* 48:1, 34–51.

McCrone, David (1992): *Understanding Scotland. The Sociology of a Stateless Nation*. Routledge, Lontoo.

McCrone, David (2007): Being British: A Crisis of Identity? *Political Quarterly* 78:2, 251–260.

McCrone, David (2013): Whatever Became of the British? *Political Quarterly* 84:4, 470–477.

McCrone, David (2014): *The New Sociology of Scotland*, SAGE Publications, Lontoo.

McGarvey, Neil (2015): The 2014 Scottish Independence Referendum and Its Aftermath. *Social Alternatives* 34:3, 34–40.

McLean, Iain (1970): The Rise and Fall of Scottish National Party. *Political Studies* 18, 357-372.

- McLean, Iain & Gallagher, Jim & Lodge, Guy (2013): *Scotland's Choices. The Referendum and What Happens Afterwards*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- McNair, Brian (2008): *The Scottish Media and Politics*. Teoksessa Blain, Neil & Hutchinson, David (2008): *The Media In Scotland*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Miller, W. L. (2008): *Death of Unionism?* Teoksessa Devine, Tom. M (toim.): *Scotland and The Union 1707 to 2007*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Mitchell, James (2009): *From Breakthrough to Mainstream: The Politics of Potential and Blackmail*. Teoksessa Hassan, Gerry (toim.): *The Modern SNP: From Protest to Power*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Muro, Diego & Vlaskamp, Martijn C. (2016): How do prospects of EU membership influence support for secession? A survey experiment in Catalonia and Scotland. *West European Politics* 39:6, 1115-1138.
- Nairn, Tom (1977): *The Break-Up of Britain*. Verso, Lontoo.
- Ojakangas, Mika (2002): *Kenen tahansa politiikka. Kohti ulossulkematonta demokraattista yhteisöä*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Pakkasvirta Jussi & Saukkonen Pasi (2005): *Nationalismi teoreettisen tutkimuksen kohteena*. Teoksessa Pakkasvirta Jussi & Saukkonen Pasi (toim.): *Nationalismit*. WSOY, Porvoo.
- Quinlan, Stephen & Shephard, Mark & Paterson, Lindsay (2015): Online Discussion and the 2014 Scottish Independence Referendum: Flaming Keyboards or Forums for Deliberation? *Electoral Studies* 38, 192–205.
- Rosanvallon, Pierre (2008): *Vastademokratia. Poliittika epäluulon aikakaudella*. Vastapaino, Tampere.
- Rosanvallon, Pierre (2013): *Demokraattinen oikeutus. Puolueettomuus, refleksiivisyys, läheisyys*. Vastapaino, Tampere.
- Smith, Anthony D. (2001): *Nationalism*. Polity Press, Massachusetts.
- Statham, Paul (2010): *Introduction: Europe's Search for a Public*. Teoksessa Ruud Koopmans & Paul Statham (toim.) *The Making of a European Public Sphere. Media Discourse and Political Contention*. Cambridge University Press, New York.
- Thevenot, Laurent (2011): Oikeutettavuuden rajat. *Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö*. *Sosiologia* 48:1, 7–21.
- Warner, Michael (2002): *Publics and Counterpublics*. Zone Books, New York.

Whatley, Christopher A. (2008): The Making of the Union of 1707: History With a History. Teoksessa Devine, Tom. M (2008): Scotland and The Union 1707 to 2007. Edinburgh University Press, Edinburgh.

Ylä-Anttila, Tuomas (2010): Poliitiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus. Vastapaino, Helsinki

Ylä-Anttila, Tuukka (2014): Perussuomalaisten sisäiset poliittiset suuntaukset: Julkisen oikeuttamisen analyysi. Poliitikka. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu 56:3, 191–209.

Verkkolähteet

BBC 24.6.2016: Brexit: Nicola Sturgeon says second Scottish independence vote 'highly likely'. [Viitattu 23.3.2017] Luettavissa osoitteessa <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36621030>

Herbert Stephen & Burnside Ross & Earle Murray & Liddell Greig & McIver Iain, Election 2011. SPICe Briefing. Skotlannin parlamentin julkaisu, 10.5.2011. [Viitattu 23.10.2014] Julkaisu luettavissa osoitteessa: http://www.scottish.parliament.uk/ResearchBriefingsAndFactsheets/S4/SB_11-29.pdf

The Herald 16.9.2014: The Herald's view: we back staying within UK, but only if there's more far-reaching further devolution. [Viitattu 2.5.2017] Luettavissa osoitteessa: http://www.heraldscotland.com/opinion/13180138.The_Herald_s_view__we_back_staying_w_ithin_UK__but_only_if_there_s_more_far_reaching_further_devolution/

The Scotland Act 2016. The National Archives. [Viitattu 23.3.2017] Luettavissa osoitteessa: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/11/contents/enacted>

The Scotsman 12.9.2014: Scotland's decision: The Scotsman's verdict. [Viitattu 2.5.2017] Luettavissa osoitteessa: <http://www.scotsman.com/news/opinion/scotland-s-decision-the-scotsman-s-verdict-1-3537857>

The Scotsman 28.3.2017: Holyrood's indyref2 vote rejected by Westminster. [Viitattu 29.3.2017] Luettavissa osoitteessa: <http://www.scotsman.com/news/holyrood-s-indyref2-vote-rejected-by-westminster-1-4405727>

Liite 1. Aineistoon valikoituneet The Heraldin artikkelit

The Herald 13.9.2014a ”Teenagers are ready to cast their votes”

The Herald 13.9.2014b ”Plumbing firm urges workers to vote No”

The Herald 13.9.2014c ”Farage tells Glasgow rally: Salmond is scared of Ukip”

The Herald 13.9.2014d ”Miliband urges members to speak to 100 people before vote”

The Herald 13.9.2014f ”Independent Scotland ‘would rely on UK judgment over going to war’”

The Herald 13.9.2014g ”Seven cities in a day for Salmond and Sturgeon tour”

The Herald 13.9.2014h ”Tories set down motion in support of Union”

The Herald 13.9.2014i ”Branson: It is imperative that Scotland stays in UK”

The Herald 13.9.2014j ”Yes vote ‘depression’ claim”

The Herald 15.9.2014a ”Sunday Post favours No vote”

The Herald 15.9.2014b ”NO 'still ahead despite itself’”

The Herald 15.9.2014c ”Economist: No need for scare-mongering”

The Herald 15.9.2014d ”David Beckham adds support to No camp”

The Herald 15.9.2014e ”Vivienne Westwood makes a fashion statement for Yes”

The Herald 15.9.2014f ”‘Fear will force’ PM to grant additional powers”

The Herald 15.9.2014g ”BBC rejects claims of bias as Yes supporters protest”

The Herald 15.9.2014h ”Campaigners out in their thousands for final few days”

The Herald 15.9.2014i ”Former army chief under fire for claims”

The Herald 15.9.2014j ”John Reid criticizes ‘anti-English’ Salmond”

The Herald 15.9.2014k ”Minister assures denominational schools of constitutional protection”

The Herald 15.9.2014l ”Independence 'means shaky economy’”

The Herald 15.9.2014m ”Salmond: This could be the last chance in a generation”

The Herald 15.9.2014n ”Queen in referendum plea”

The Herald 16.9.2014a "Property website says prices will fall after Yes"

The Herald 16.9.2014b "Salmond: I would reach out to rivals after poll victory"

The Herald 16.9.2014c "SNP's Robertson claims UK's defence threats are hollow"

The Herald 16.9.2014d "Pensioners told vote Yes for sake of grandchildren"

The Herald 16.9.2014e "Reid throws down gauntlet to 'dodgy car salesman' Salmond"

The Herald 16.9.2014f "Emotional PM warns there is no going back after Yes vote"

The Herald 16.9.2014g "'Heartbroken if you leave'"

The Herald 16.9.2014h "Veterans line up on opposing sides"

The Herald 16.9.2014i "'No for UK sport'"

The Herald 16.9.2014j "A la carte independence is a bad move, says Rostowski"

The Herald 16.9.2014k "Insurance chief warns cost of borrowing for infrastructure would rise after Yes"

The Herald 16.9.2014l "Historian claims UK governance is inept and inadequate and like a 'failed state'"

The Herald 17.9.2014a "Should old acquaintance be forgot? Some views from afar"

The Herald 17.9.2014b "Independent Scotland 'would be forced to create own currency'"

The Herald 17.9.2014c "Sturgeon: Ties across British Isles will remain"

The Herald 17.9.2014d "Greens optimistic that independence could change all across the UK inspire"

The Herald 17.9.2014e "Row after academics emailed about Yes vote risks"

The Herald 17.9.2014f "Shetland News plumps for Yes"

The Herald 17.9.2014g "Energy firm chief is risk warning"

The Herald 17.9.2014h "Medics back independence"

The Herald 17.9.2014i "Brown condemns SNP for 'Keeping NHS cuts secret'"

The Herald 17.9.2014j "CBI declares its hand with a resounding No"

The Herald 17.9.2014k "Reborn Gordon tugging at a nation's heartstrings"

The Herald 17.9.2014l "Backlash from Tory MPs after PM promises more powers"

The Herald 17.9.2014m "Scotland warned it could 'take years' to rejoin EU"

The Herald 17.9.2014n "Writer criticises Yes camp 'thought police'"

The Herald 17.9.2014o "Yes hails polls momentum"

The Herald 18.9.2014a "Polls show vote is on a knife-edge"

The Herald 18.9.2014b "Thousands of Yes supporters converge on George square"

The Herald 18.9.2014c "Crime writer's truth about the nation state"

The Herald 18.9.2014d "Footballer's goal"

The Herald 18.9.2014e "Both sides hail job figures as Scots employment goes up"

The Herald 18.9.2014f "Celebrities urge rally crowds to 'change the world'"

The Herald 18.9.2014g "Salmond: It's our chance to leave a mark on history"

The Herald 18.9.2014h "Brown's plea: Vote No for the sake of our children"

The Herald 18.9.2014i "Darling: A Yes vote would be a tragedy"

The Herald 18.9.2014j "Scotland's day of reckoning"